

LA COL·LECCIÓ VISCUDA, LA VIDA PINTADA

Abelló 100 anys

LA COL·LECCIÓ VISCUDA, LA VIDA PINTADA

Abelló 100 anys

Aquest catàleg s'ha editat amb motiu de l'exposició LA COL·LECCIÓ VISCUDA, LA VIDA PINTADA, presentada al Museu Abelló del Mollet del Vallès del 16 de desembre de 2022 al 18 de juny de 2023, i al Reial Cercle Artístic de Barcelona de l'1 de juliol a l'1 d'octubre de 2023.

Crèdits:

Fundació Municipal Joan Abelló

Presidenta
Mireia Dionisio Calé

Vicepresidenta
Mercè Pérez Piedrafita

CATÀLEG i EXPOSICIÓ

Concepte
Fundació Municipal Joan Abelló

Comissàries
Susanna Portell, Mireia Ollé i Pepa Ventura

Documentació
Àlex Garcia
Victòria Pérez
Susanna Portell

Serveis educatius
Mar Balltondre
Goizane Illana
Miriam López
Abigail Zamora

Coordinació i muntatge
Fundació Municipal Joan Abelló

Coordinació Reial Cercle Artístic
Josep Félix Bentz
Isabel Marín

Disseny espai
Xavier Vicente
Ivet Duran
David Ymbernon

Disseny gràfic
Andreu Balius

Correcció lingüística
Manel Xicota

Fotografia
Berta Tiana
Ricard Dalmau
Cristina Forés
Fundació Municipal Joan Abelló

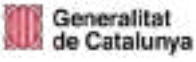
Col·labora
Anna Comadran
Hortènsia Guerreiro
Paula López
Pitapes

Agraïments:
Col·lecció Adami Rabasa, Carmen Clusellas, Família Calduch, Família Esteve Aymerich, Família Gabarró, Família Gordi Marimon, Família Olivé Duñach, Germans Mogues Pla, Margarita Amadó, Pere Vila Masachs, Reial Cercle Artístic de Barcelona, Servei Estació Sant Jordi Mollet S.L., Ajuntament de Mollet del Vallès, i a totes les persones que ens han prestat obra per l'exposició.

ANY ABELLÓ

LA COL·LECCIÓ VISCUDA, LA VIDA PINTADA

Abelló 100 anys

Museu Abelló
Fundació Municipal d'Art

índex

7 **Pròleg**
Mercè Pérez

9 **Joan Abelló al Real Cercle Artístic**
Josep Fèlix Bentz

13 **La col·lecció viscuda, la vida pintada**
Susanna Portell

17 **Conjugant la vida**
Susanna Portell

45 **L'Estudi Gran, síntesi del pintor col·leccionista**
Pepa Ventura

53 **Obra exposada**

141 **Muntatge de l'exposició**

149 **Traduccions**
Textos en castellano

PRÒLEG

El catàleg que teniu a les mans és un passeig pels llocs, les persones i els objectes que van portar Joan Abelló i Prat a esdevenir artista i col·leccionista. *La col·lecció viscuda, la vida pintada* és un tot. És l'evolució i el procés de construcció del jo inicial a la plenitud de l'artista que comença a definir-se de ben jove.

La col·lecció viscuda, la vida pintada ens mostra Joan Abelló engolint la vida i l'art que l'envolten, devorant moments, patint i fent renúncies, gaudint dels amics, aprenent dels mestres..., devorant la vida. Digerint-la perquè esdevingui matèria pròpia. Abelló en estat pur. El tot Abelló.

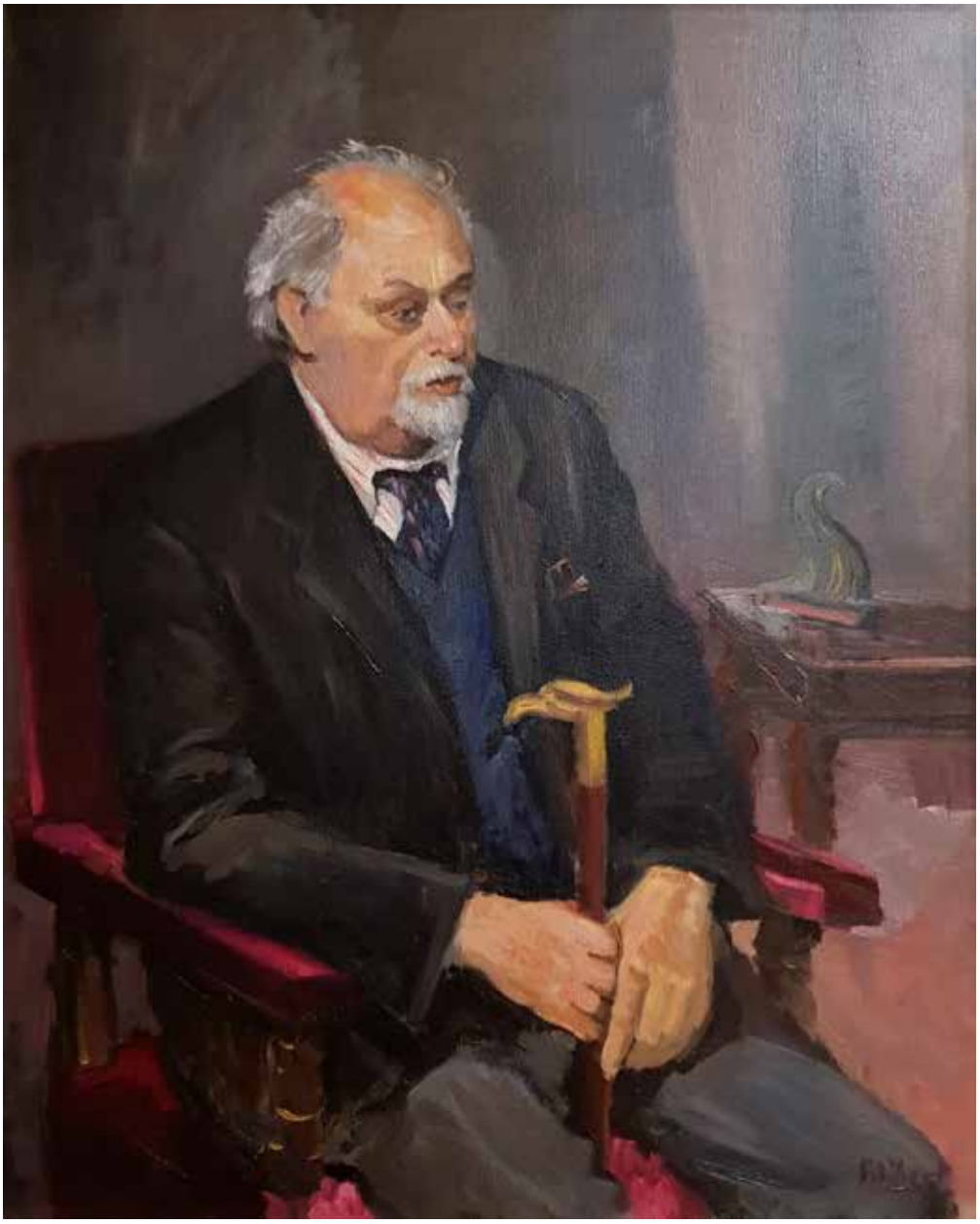
Hi intuïm l'Andreu, el seu germà, i els seus pares. Els mestres: Joaquim Mir, Pere Pruna, Carles Pellicer... Els amics: Joan Castellsagués, Pere Roses i tants d'altres. Juguem al billar, gaudim del escacs, entrem als cafès, ensumem la música, gaudim de Barcelona, ens deixem seduir per l'art, per la bohèmia. Vivim Mollet, acolorim Gallecs, ens aturem a l'Alzina de Can Magre... I viatgem: Londres, París, Àfrica, el Brasil... L'hora del te. La vida. I, en primer terme, Joan Abelló sempre present. La seva obra, el seu llegat.

La col·lecció viscuda, la vida pintada ens proposa una experiència intuïtiva per conèixer Joan Abelló: el personatge, l'obra i la col·lecció. Com ens diu el poeta Esteve Plantada en la seva intervenció al cicle «Diàlegs amb Joan Abelló» a l'Aparador del Museu: «Una col·lecció, una paraula que expressa tota una vida. Una obra magna en si mateixa, el lloc estrictament visible on reverbera tot el que hem estat, posseït, desitjat, somiat, perdut i ofrenat. Abelló fet matèria. Etern, palpable, visible».

Vull agrair aquest excel·lent treball als i a les professionals de la Fundació Municipal Joan Abelló, com Pepa Ventura, directora, i Mireia Ollé, restauradora i conservadora. A Susanna Portell, llicenciada en Història de l'Art i especialista en l'art del segle XX, el Noucentisme i el col·leccionisme d'art. A Victòria Pérez, ànima del Centre de Documentació del Museu, i a tot el personal de muntatge i de serveis educatius. Moltes gràcies a les institucions museístiques, als col·leccionistes i prestataris que ens han cedit peces per enriquir aquesta exposició, així com al Reial Cercle Artístic de Barcelona, que l'acollirà durant els mesos d'estiu. També vull mostrar la meva gratitud envers la família Abelló. Marta i Maria del Mar, us agraeixo la confiança i l'afecte que sempre heu mostrat per la nostra ciutat.

Mollet del Vallès celebra amb orgull l'Any Abelló, el centenari del naixement d'un molletà il·lustre. Pintor i col·leccionista, una de les figures més emblemàtiques del panorama artístic de la segona meitat dels segle XX. La seva energia, intuïció i curiositat queden reflectida en el seu llegat: la col·lecció Abelló, un privilegi únic, fruit de la producció artística del pintor i de la seva passió pel col·leccionisme, que volem compartir amb tothom.

Mercè Pérez Piedrafita
Vicepresidenta de la Fundació Municipal Joan Abelló

Filibert González Zafra
Retrat de Joan Abelló, 2007
Oli sobre tela
100 x 80
Col·lecció Cercle Artístic

Joan Abelló al Real Cercle Artístic

Josep Fèlix Bentz

Joan Abelló
Quixot, 2005
Gouache sobre paper
50 x 35 cm
Col·lecció Cercle Artístic

Ara fa cent anys d'aquell 26 de desembre de 1922 quan vas néixer, gran artista que marcaràs tot un segle, tancant tota una època; pintor de Mollet, mestre Abelló; president del Reial Cercle Artístic; artista internacional, gran persona, millor amic. El destí va escollir que fessis el traspàs en plena possessió del títol de president. La junta directiva, els socis i els artistes membres, així com tots els treballadors i amics d'aquesta històrica institució de la ciutat de Barcelona, amb 142 anys d'història, i que tu tant estimaves, et recordarem a cada moment amb la il·lusió i l'entusiasme que sempre ens vas il·lustrar.

Ja de ben jovenet, en les teves primeres escapades des del teu Mollet del Vallès a la ciutat de Barcelona, vas descobrir i vas ingressar al Cercle per poder fer allò que més t'agradava: pintar. De la mateixa manera que tu, tants il·lustres artistes han passat pels mateixos tallers i sales. Des d'Antoni Caba, Ramon Casas o Santiago Rusiñol, fins el mateix i primer referent teu: Joaquim Mir. Anglada i Camarasa, Isidre Nonell, Francesc Galí, Francesc Gimeno, Ricard Opisso, Apel·les Mestres o el mateix Picasso..., a molts d'ells vas conèixer i amb molts vas compartir també moments que anaven fructificant en una altra de les teves passions: el col·leccionisme.

Em sento desconcertat en saber que ja no ets entre nosaltres, però al mateix temps sento alegria en veure que allò que tu més volies i somiaves s'ha fet realitat. Has aconseguit ser immortal, ja que sempre estaràs present en el nostre cor, en les nostres vides i en la història del nostre país: amb la fundació que porta el teu nom en la teva ciutat natal de Mollet del Vallès i amb l'empremta que has deixat en el Reial Cercle Artístic de Barcelona. Has sigut un exemple i, també, un amic, un mestre, un company. Junts

Joan Abelló
Clar de lluna al jardí de la rectoria,
1978.
Oli sobre tela
135,5 x 181,5 cm
Col·lecció Cercle Artístic

Joan Abelló
Cartell commemoratiu 125è aniversari del Cercle, 2006
Gouache sobre paper
77 x 57 cm
Col·lecció Cercle Artístic

Joan Abelló
Campo de Criptana, 2005
Gouache sobre paper.
54 x 65 cm
Col·lecció Cercle Artístic

Abelló presidint un acte al Real Cercle Artístic

vàrem treballar en múltiples idees i projectes, compartint il·lusions i somnis, com el Museu, el naixement i la creació de la Fundació, la Casa del Pintor, les exposicions arreu del mon, els viatges, els projectes de tota mena, els amics, la família. Generositat, bondat i amor són els valors que sempre ens vas inculcar i, precisament aquests, són els que t'han donat el triomf i la memòria eterna en la història i en tots nosaltres.

Gracies, Abelló, per haver-nos fet de mestre i haver-nos acceptat amb tots els nostres defectes; gracies, Abelló, per haver-nos marcat el camí, per haver estat el més gran i per deixar-nos als mortals tot el teu llegat! Mollet i el Cercle han escrit una pàgina d'or sota el teu mandat i així et recordarem.

Gracies en nom de tots, mestre!

Carles Pellicer i Joan Abelló,
Can Pellicer, 1950
Fotografia
17,4 x 23,5 cm
Reg. FF-00016. FMJA

La col·lecció viscuda, la vida pintada

Susanna Portell

«Veus, Andreu, els ocells volen, jo pinto...» Podria ser un bonic títol per encapçalar aquest retrat de vida que vol ser aquest escrit. Família, paisatge, pintura en un tot. Joan Abelló contempla l'horitzó de Gallecs que tant estima i que tant ha pintat. Té al costat el seu net, el petit Andreu, un nom que el duu al seu germà, mort als vint-i-tres anys, i a qui sempre sentí a prop. La conjuguis com la conjuguis, la vida ja ho té això, i aquesta confidència d'avi a net, que se'm transmet un dia mentre preparàvem aquesta exposició, és la que m'ha portat aquí. A intentar atrapar l'artista rere la seva pintura, rere la seva veu, rere els autoretrats que es fa, rere cada objecte de la casa, rere el seu paisatge, rere la col·lecció que atresorà... rere el mirall, també.

Joan Abelló va acompanyar els darrers anys de l'artista i col·leccionista Carles Pellicer. A ell li va dedicar un llibre, *L'hora del te*. A ell i a tot el que va aprendre en aquell pis del passeig de Gràcia número 4 de Barcelona, on havia entrat de la mà d'un altre mestre, el pintor Pere Pruna. El llibre és un homenatge al seu mestre, sí, però també a una manera d'estimar la paraula, l'amistat i els objectes que ens fan com som. En morir, va heretar alguns dels seus dibuixos, apunts, escultures, mobles, vestits i objectes; va heretar el seu amor pel col·leccionisme que ell mateix havia començat a tastar en el taller del Miracle, on de jove havia anat a aprendre tècniques de restauració; però, sobretot, va heretar una manera d'entendre i de viure l'art que va projectar, després a la seva casa de Mollet. Però no tan sols això. Pellicer li va ensenyar a estar obert a tot el que fos bell, en paraules seves. I l'hora del te n'era, de bella. Per les seves pauses, per la companyia, pel seu temps alentit. També pels records compartits i les confidències al voltant d'una taula. Un parèntesi de temps, una mena de felicitat

neta com la que recull la imatge d'ells dos arribant-se a la plaça Nova per comprar una mica de molsa, herbes, un ram d'olivera i una petita caseta de pessebre, una imatge que s'escola en un dels capítols del llibre *L'hora del te*. El titulà «El misteri de Nadal», i el volgué encapçalar amb un fragment original del poema de Nadal de Joan Salvat-Papasseit que, coses de la vida, habitava rere un marc d'un dels molts quadres d'aquell pis del passeig de Gràcia número 4. Abelló moriria el dia de Nadal, quan la família l'esperava per celebrar el dinar. L'endemà, dia de Sant Esteve, hauria complert 87 anys. Avui, a les portes d'un altre Nadal, també, el volem tenir a prop en una exposició que vol ser un passeig per aquells moments, aquells escenaris i aquells amics que el van fer; moments, escenaris i amics que ell estimà a través de la seva pintura i la seva col·lecció. Un tot que començà a somiar en veu alta el 1946, quan traspassà aquelles portes del passeig de Gràcia; un tot que és fruït de la seva generositat i amor per Mollet. Un punt en el mapa que és família, paisatge i amistat, un lloc on tornar sempre.

És amb les fotografies, amb el que ensenyen i el que amaguen, és amb la pròpia veu de Joan Abelló que he recollit entre papers, notes manuscrites per a una conferència, parlaments d'agraïment a un dels molts homenatges rebuts, cartes, postals...; és amb la veu del germà en un dietari de joventut, amb les lectures de les crítiques de premsa i el seu propi llibre *L'hora del te* —una veritable joia literària—; és amb el record de persones amigues que el tractaren i l'estudiaren amb entusiasme o que el van fer parlar com ningú, com Josep Masats, que m'ha acompanyat per escriure el que podeu llegir tot seguit: instants que l'han fet. Objectes que l'han fet. Paisatges que l'han fet. Com a pintor, com a col·leccionista, com a fill, germà, amic i pare de família. Com un joc de reflexos on tot es trena.

El retrat no l'hauria pogut construir sense la complicitat de tres persones amb qui he compartit més d'un any llarg de treball i d'investigació. Pepa Ventura, directora del Museu Abelló, i responsable que avui estigui embastant aquest relat —com tot a la vida, un entre molts de possibles—; Mireia Ollé, restauradora i conservadora del Museu, i Victòria Pérez, que tants anys dedicà a posar en marxa el Centre de Documentació i que tants records personals ha compartit amb nosaltres. També vull tenir paraules

d'agraïment per a Josep Fèlix Bentz, que tan a prop estigué de Joan Abelló i que avui, des del Reial Cercle Artístic de Barcelona —institució tan estimada per ell— , s'afegeix a l'homenatge. Gràcies per citar-me a Mollet i poder ser testimoni, així, de la mirada còmplice que segellava anys d'amistat. Potser Abelló tornava d'intentar atrapar els colors a Gallecs aquell dia? Després aniríem a dinar i allargaríem una mica més la tarda al voltant d'una taula.

Joan Abelló
Autorretrat, 1945
Oli sobre tela
81 x 60,2 cm
Reg. 2089. FMJA

Joan Abelló
Jo, Abelló, 1995
Oli sobre tela
107 x 81 cm
Reg. 4844. FMJA

Conjugant la vida

Retrat d'Abelló, 1953
Fotografia
11,6 x 9 cm
Reg. FF-00583. FMJA

Joan Abelló
Suite de les catedrals, 2006
Oli sobre tela. 73 x 60 cm
Col·lecció particular

Hi ha pintors que els agrada autoretratar-se; d'altres que a tot estirar ho fan una vegada, gairebé com un assaig, i no hi tornen. N'hi ha que hi són, però els has de descobrir en la superfície d'un mirall pintat, com un punt més d'un triangle entre l'escena, l'espectador i qui ho pinta. Joan Abelló s'autoretratà sovint. Ja de ben jove, ben seriós, amb el pinzell i la capsa de colors, i en va voler tenir un, d'autoretrat, en la primera exposició que va fer a Mollet, el 1942. Més endavant, arribarà el «Jo Abelló» fixat en la mateixa pintura o en el revers de la tela; l'autoconfiança, la personalitat d'algú que deixarà una forta empremta. També voldrà que el retrati el fotògraf. Li han dit que és el doble del poeta anglès Alfred Tennyson. Sol, vestit amb elegància, mirarà seductorament la càmera, en un parèntesi obert entre la pintura i la tertúlia, en aquelles parets del passeig de Gràcia. No és en la pausa on es concentra tota la intensitat, com a l'hora del te? A voltes lluirà barret, una peça de vestir que el fa, com tot a la vida; com quan l'escull per retratar-se davant el fotògraf, quan l'escull per autoretratar-se amb el pinzell o com quan, cerimoniós, el converteix en protagonista de la trobada amb els amics. No és en qualsevol gest, en qualsevol mirada, en qualsevol objecte o en qualsevol paisatge que som i ens construïm? Que no és un autoretrat el gest de fer-se portar a Gallecs, fràgil ja de salut, per poder pintar, una i altra vegada, estació rere estació, les *Suites de les catedrals*? Que no és també un autoretrat el paisatge que estima i que pinta fins un dia abans de morir? Que no és també un autoretrat la cadira de la barberia que ha volgut tenir en la seva col·lecció? O els retrats que demana que li facin els amics artistes?

Més de dos-cents, en té: assegut amb el cos ben recolzat, l'abric ben cordat i la corbata; l'elegància com a punt

Cassimir Martínez i Tarrassó
Retrat del pintor Joan Abelló.
Oli sobre tela
170 x 120 cm
Reg. 2607. FMJA

Miquel Ibarz Roca
Retrat del pintor Joan Abelló.
Oli sobre tela
81 x 64,5 cm
Reg. 1379. FMJA

Josep Guinovart i Bertran
Retrat del pintor Joan Abelló, 1954
Oli sobre tela
65,4 x 49,7 cm
Reg. 1396. FMJA

Evarist Vallès i Rovira
Retrat del pintor Joan Abelló, 1955
Tècnica mixta sobre cartró
37,5 x 24,5 cm
Reg. 104. FMJA

Ramón Aguilar i Moré
Retrat del pintor Joan Abelló, 1954
Oli sobre cartró
55 x 38 cm
Reg. 214. FMJA

i seguit a la cadira que ha escollit de Can Pellicer; o més informal, avui, en una cadira que és casa, com qui no vol la cosa; mirada pensarosa o d'un blau profund i inquietant; amb barret i amb els braços plegats, com qui pregunta «en tenim per gaire?»; o juganer, a punt de ballar un xotis o acompanyant «la pau de l'Abelló i el colom de la sort». Uns i altres el retraten, el fan. Com el dia que es vesteix de torero per deixar-se fotografiar per Francesc Català-Roca, com un punt i seguit més a la col·lecció de tauromàquia que va creixent amb els anys. O quan ell homenatja Antoni Tàpies, que també l'ha retratat, no una sinó dues vegades. Com quan dedica una sala de la Casa del Pintor a Salvador Dalí, fascinat com està per la seva obra i el personatge, o quan li passa el braç per la cintura, amb l'emoció al rostre el dia que el visita a Portlligat i se l'emporta, la fotografia, cap a Mollet. També escriu la seva vida el retrat que l'amic Josep Maria de Sucre li fa o el text que guarda seu, tan elogiós. I les estones que passa contemplant la *Cara d'home* de Sucre que té a casa seva i que ha guanyat el Premi Juan Gris, una de les deu obres que té seves a la col·lecció. O saber, per carta, que acaba de pintar un quadre pensant en ell.

Són els amics que el fan, com els cafès, com la música. Cafès on ha crescut, ha jugat al billar, als escacs —les seves altres grans passions—; cafès on ha conversat, s'ha fet una mica més savi i s'hi ha assegut també a pintar. Cafès que tenen un lloc destacat en la seva cartografia de vida i que hi són a les seves pintures i a la seva col·lecció. Cafès que escriuen la seva vida, com els camins que es creuen aquí i allà, i que amb la intensitat que fa el veïnatge, insinuen recorreguts de llarga fondària. Joan Abelló i Joan Brossa ho saben. El carrer Balmes amb Travessera, a Barcelona, és un punt estimat també en el seu mapa. Abelló hi viu, Brossa hi té l'estudi. Després, als seixanta, les fotografies del seu àlbum de vida els situen una i altra vegada a Mollet, a la seva casa, compartint somriures. Imatges que escriuen la col·lecció i el relat de vida, que emmarquen moments i en deixen d'altres fora, potser tant o més importants, per què no. Poden ser d'un dia qualsevol com d'un dia tan determinant per a la història d'un i l'altre com és la presentació, a la casa, de l'obra de Joan Brossa, *Aquí al bosc*, el 28 de juny de 1962 o el dia que el mag Hausson, ben jove ell, treu el cap a la fotografia. I no és especial quan

Francesc Català-Roca
Joan Abelló vestit de torero, 1976
Fotografia. 17,6 x 20,4 cm
Reg. FF-00731. FMJA

Abelló i Dalí al pati de Portlligat, 1971
Fotografia. 12,6 x 8,8 cm
Reg. FF-00390. FMJA

Josep Maria de Sucre i de Grau
Cara d'home, 1962
Ceres sobre paper
69 x 43 cm
Reg. 567. FMJA

ens plantem davant la immensa A inclinada de Brossa —de color de sang coagulada, com ell volia— a la Casa de la Vila de Mollet, i amb aquesta, evoquem l'amistat i la màgia que tots dos compartiren?

Ho deia Susan Sontag que les fotografies converteixen el passat en un objecte que es contempla amb tendresa. Hi penso descobrint Joan Abelló pintant en condicions extremes, en alguns dels seus viatges, traslladant-se amb el *papamobile*, com li diu, amb un petit escalfador de gas que li faci una mica més lleugera la sessió de treball, o quan es protegeix amb uns plàstics els braços, per suportar les baixes temperatures de Sant Petersburg, perquè el que necessita és pintar, encara que sigui en un banc, aquell paisatge de blancs, grisos i blaus que té al davant. Tendresa també quan el veig aixecant la mà i acomiadant-se de tot amb un «Aeropuerto Barcelona» al darrere, que s'ho mira. Avança feliç cap a l'avió. Lleuger d'equipatge. Quan torni, ho farà acompanyat de pintures i d'algun objecte per a la seva col·lecció. O amb un retrat, el que Picasso li haurà regalat en una visita que li fa a França després d'haver escollit, com a agraïment i presentació, una ampolla d'aiguardent de Chinchón, uns xoriços de Cantimpalos i un formatge manxec. Voltes al món, dues; incomptables atlàntics travessats o Europa de llargues estades, i allà a prop de Mollet, Caldes de Montbui, punt final del trajecte d'un tren, el Calderí, que naixia a la seva ciutat i que encara pogué veure de petit. Allà on l'esperarà la família de Manolo Hugué, allà on s'escaparà a alimentar la vida i la col·lecció. Viatges que el fan, com a tot a la vida. Com l'alegria de poder tenir el seu primer estudi guanyat a l'espai de les gallines, com les trobades amb els amics i el «No t'agradaria pintar?» que li suggereix de ben jove l'amic Joan Castellsagués; el «Per què no ho proves...?», o l'autoretrat que signa amb Pere Rosés i el mateix Castellsagués el 17 d'abril de 1941, tres noms que són casa; com l'espai físic que li va quedant petit amb l'entrada del quadre, la talla, el moble, l'objecte, la joguina... Ell que ja ha proclamat ben alt, en el cinema de Mollet, un dia de 1946, que vol tenir un museu.

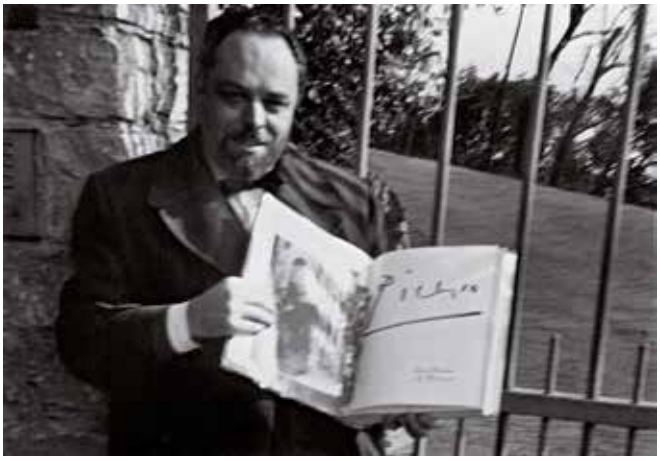
Tendresa també la que em desperta la fotografia d'ell a la barberia, de ben jove, mentre li tallen els cabells i traspasso amb els pensaments la porta d'aquest local o l'imagino tot juganer contemplant com entra la cadira a la seva col·lecció i com Joan Iriarte la fotografia. Amb aquella

Joan Brossa a l'estudi de Joan Abelló, 1962
Fotografia
16,2 x 10,8 cm
Reg. FF-02294. FMJA

Francisco Gallés Miquel
Abelló a l'aeroport de Barcelona, anys 60
Fotografia
24 x 18,1 cm
Reg. FF-02295. FMJA

Joan Abelló amb un llibre de Picasso davant de la casa del pintor, 1964
Fotografia
7,4 x 10,4 cm
Reg. FF02296. FMJA

Joan Abelló
Dibuix de la casa de Mollet, 1949
Tinta sobre paper
42,3 x 32,3 cm
Reial Cercle Artístic de Barcelona

Galliner de la Casa del Pintor (Casa Joan Abelló), 1920-1950
Fotografia, 14 x 8,7 cm
Reg. FF-01713. FMJA

El meu primer estudi a Mollet, 1940
Fotografia
11,3 x 8,6 cm
Reg. FF-00442. FMJA

alegria que tenen els dits del barber, amb la música metàl·lica que en deia Josep Pla, els records semblen saltironejar d'una banda a una altra amb més alegria que mai davant del mirall de la barberia. El local, de llarga tradició a Mollet, va ser obert poc després que ell naixés, a la plaça de Prat de la Riba. Un dels descendents n'és el seu amic Salvador, amb qui acostuma a jugar a billar. Els dilluns, dia de descans per als barbers, el passen a Barcelona. Com els agradava arribar-se al Teatre Tívoli per veure l'escenografia en què treballa un oncle d'en Salvador! Els records l'acosten també al pare del seu primer mestre, Pere Pruna, que era barber del Ritz. El va conèixer abans d'entrar a la casa del seu fill pintor, de la mà del gran amic Rubió. Pensa en Pellicer, fidel a la seva barberia de tota la vida i preparant la propina de dues pessetes cada vegada que hi anava. Mort el barber de tota la vida, volgué que fos la seva vídua, Madame Leon, qui seguís cuidant-li el cabell.

«La barba de Juan Abelló no es una d'aquellas barbas ridículas, mezquinas, incipientes, que ostentan los jóvenes existencialistes.» No, la seva barba és digna, frondosa, generosa, senatorial, sentenciarà Sebastià Gasch en un article deliciós a *Destino*, el dia de Sant Jordi de 1955. «És la

Joan Castellsagués,
Pere Rosés i Joan Abelló
Retrat del pintor Joan Abelló, 1941
Oli sobre tela. 31 x 26 cm
Reg. 2018. FMJA

Joan Iriarte Ibarz
Cadira de barberia, 1996
Fotografia
Centre Documentació. FMJA

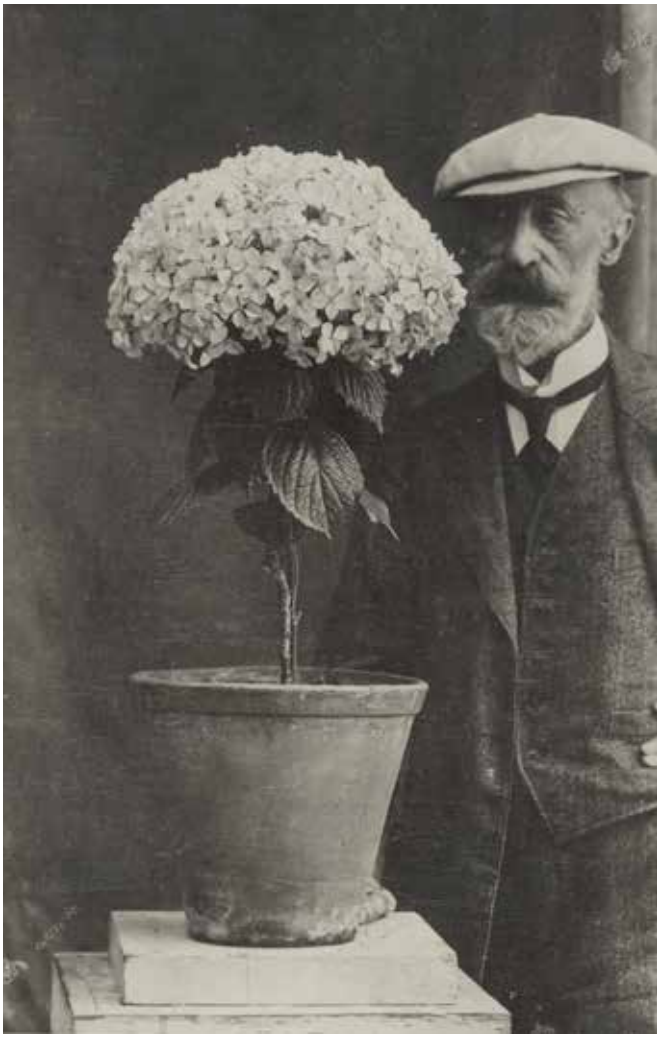

Barberia Gómez, 1951
Fotografia
9 x 6,5 cm
Reg. FF-00531. FMJA

barba del comte de Bugallal»[1]. El crític trucarà a la porta per escriure la seva columna habitual «En el taller de los artistas». Estava pintant, no en té cap dubte. Sembla un d'aquells pidolaires de la pel·lícula *Miracle a Milà*, pensa Gasch, en repassar-li el gavany vell i arnat que porta. No és l'única sorpresa que l'espera. Ara una habitació, ara una altra, desgavellades totes, sent transportar-se a la Villa Martinori de Roma, on Fortuny tenia el taller i la seva col·lecció. Làmpades historiades, paravents, libèl·lules, cintes d'aquells gloriosos anys del *Jugendstil* es troben aquí i allà, mentre imagina Sarah Bernhardt compartint te amb l'amfitrió de la casa, Carles Pellicer, en sortir del Liceu, o mentre imagina el so del teclat que acostumava tocar Enric Granados. La descripció i les sensacions d'aquest dia no difereixen gaire de les que experimentà ell mateix quan, de la mà de Pere Pruna, traspassà aquelles mateixes portes el 12 de juny de 1946; evocacions que arriben a *L'hora del te*, un llibre que escriurà en homenatge a Pellicer i als records compartits en les trobades que se celebraven cada dissabte en el número 4 del passeig de Gràcia amb destacades personalitats del món de l'art, de l'espectacle i de la burgesia barcelonina: «Els llargs passadissos que ens havien de conduir fins al menjador estaven literalment farcits de teles, ceràmiques, arquetes de tots els estils, domassos i relleus. Tot plegat tenia un aire estrany com de museu abandonat, amb un cert regust necrofílic. La casa respirava un aire nostàlgic, d'abandó conscient... gairebé dolorosament assolit»[2]. La màscara mortuòria de Marià Fortuny feta per Jeroni Suñol que heretarà Abelló, s'ho mira des d'una de les parets.

Els reflexos l'aboquen a aquell petit espai d'un metre quadrat que voldrà folrat de miralls modernistes i a la col·lecció que atresorarà d'agulles de barret, amb els seus caps decorats amb libèl·lules, abelles i filigranes de tota mena. Per uns instants es veu badant a l'aparador de la botiga d'història natural de la plaça Reial, a tocar del taller que anys a venir tan freqüentaria, el de Pere Pruna. Quants

1. GASCH, SEBASTIÀ. «En el taller de los artistas. Con Abelló». *Destino*, núm. 924, 23 d'abril de 1955.
2. ABELLÓ, JOAN. *L'hora del te.* Barcelona: Editorial Mediterrània, 1961, p. 28.

Joan Abelló
Retrat d'Apel·les Mestres amb una hortènsia, c.1931
Fotografia
23,6 x 17 cm
Reg. FF-00022. FMJA

Joan Abelló
Planxa de gravat per la publicació de L'hora del te. *Apel·les Mestres*, 1961
Gravat a l'aiguafort
17,7 x 12,6 x 0,1 cm
Reg. 009226-01. FMJA

Foto Robert
Interior de can Pellicer, c.1950
Fotografia
23,6 x 17,9 cm
Reg. FF-00047. FMJA

Abelló amb un contrabaix, 1967
Fotografia
17,4 x 12,5 cm
Reg. FF-00574. FMJA

hi hauran entrat per apaivagar la seva set col·leccionista d'animals dissecats de totes menes?

«L'estudi d'En Pellicer, on fa dotze anys que treballo, encara avui respira història densa d'una època que ha mort, però ací dintre encara és viva i hi subsisteix com endormiscada... Aquesta tarda he acabat un quadre de flors. La llum ja declinava quan m'he assegut a una vella poltrona i he mig clos els ulls...». Els rams de flors marcides, la nina plena de pols i de teranyines, la tapisseria de les butaques tota desgastada pel temps que descobreix aquell 12 de juny, el venen a trobar. La de flors que havia arranjat per rebre els convidats a l'hora del te cada dissabte! I com n'ha arribat a pintar, de flors, ell! Una fotografia que ara ell conserva d'Apel·les Mestres amb una hortènsia –la seva «targeta de visita» a Can Pellicer– li inspirarà a fer un dels gravats del llibre. Com els records del seu mestre, la preparació dels vestits de disfresses dels balls de carnaval, els aires dels salons barcelonins del 1900, les vetllades musicals..., miralls que es reflectiran anys a venir en els concerts, les festes, els recitals, les representacions teatrals de la seva casa a Mollet; miralls dels salons barcelonins del 1900 que des de la Sala de la Música del seu taller, el veuen adquirint documents de l'Associació de Música de Cambra de Barcelona, del Fons Clausells, estimant les partitures de Granados i de Mompou, els manuscrits d'Apel·les Mestres que heretarà, o musicant la seva pintura amb els instruments de la seva casa.

«La música i el teatre han estat sempre el meu violí d'Ingres»[3] li havia confessat Pellicer mentre aspirava el fum de la seva pipa i enfilava els records del seus carnavals: «Aquells Carnavals de Barcelona... Heu de pensar que tres mesos abans de l'arribada del rei de Carnestoltes, treballava un grapat d'hores cada dia, dissenyant els vestits que havien de lluir en els balls de disfresses del Liceu i del Novedades les millors senyores de Barcelona. Molts d'aquests vestits potser encara corren per casa i conserven aquelles gototes virolades de "confetti" —els "paperets"—, com en dèiem llavors...».[4] Seran records compar-

3. ABELLÓ, JOAN, op. cit. 1961, p. 41.
4. ABELLÓ, JOAN. op. cit. 1961, p. 59.

Lluís Salvador. *Sala objecte trobat, Casa del pintor Abelló,* 2005

Diàleg entre la pintura, l'objecte i la fotografia

Retrat d'Abelló, 1999
Fotografia
17,9 x 12,6 cm
Reg. FF-01057. FMJA

Joan Abelló
L'arlequí, 1964
Oli sobre tela
91 x 73 cm
Col·lecció particular

tits al voltant d'una taula perfumada pel te i el fum de la pipa —«la pipa s'ha de fumar a casa, no s'han fet per sortir al carrer, les pipes», l'advertirà. Després sortiran a passejar. En la memòria, el vestit de «pell de serp» amb què l'havia vist pels carrers de Barcelona quan encara no en sabia el seu nom. Abelló se'l posarà també. I es retratarà. No diuen d'ell que se li encenen els ulls de tigre o de serp quan es posa a pintar? A prop hi tindrà les disfresses, les màscares i els barrets de la seva col·lecció; en un de copa, els seus amics, després d'un bon sopar, hi posaran paperets amb unes quantitats escrites. Serà el moment del sorteig, qui tregui el paperet es quedarà el quadre i pagarà la quantitat escrita en el paper. Quadres que sortiran de la casa per habitar-ne una altra. Disfresses, màscares, i l'arlequí, és clar, un dels personatges de la *Comedia dell'Arte* més estimats per ell i que voldrà que l'acompanyi en un dels murals de la Casa del Pintor i a la plaça Joan Abelló. En tornar, voldrà recordar que ell, de vailet, també havia tingut el seu carnaval: «L'enterrament de la sardina està inspirat en gent de Mollet del Vallès. Abans de la guerra, durant el carnaval, hi havia un dia dedicat només als homes. Es disfressaven, feien la rua i anaven a ballar. El nen que hi ha al mig del grup, cofat amb una gorra granatosa i amb un branquilló d'olivera a la mà, vol ser el meu autoretrat d'aleshores. És una obra expressionista, del 53».[5] Satisfet, la veurà reproduïda en gran encapçalant un article dedicat al carnaval al *Correo de las Artes*.[6] «Hi noto, passats els anys, algun deix, com d'en Gutiérrez-Solana, i pel que fa a les màscares, hi ha l'empremta de les que feia Goya, dels carnavals. També en vaig fer una sèrie d'estudis.»

«"Un crani és la veritat absoluta!", recordo que deia. "És una cosa nua i sense literatura. Pinta'l Joan. No hi podràs trobar ni l'expressió dels ulls en les seves conques buides, ni la gràcia d'un somriure, o el rictus de la tristesa reflectida als llavis..."»[7]. Aquell dissabte, Pellicer l'invità a fumar una pipa amb ell. Era la seva manera d'obrir-li les portes

5. MASATS, JOSEP, *Les arrels d'Abelló*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2001, p. 144.
6. *Correo de las Artes*, número 14, febrer de 1959.
7. ABELLÓ, JOAN, op. cit. 1961, p. 50.

Joan Abelló
L'hivern, 1958
Oli sobre tela
100 x 80,5 cm
Reg. 2105. FMJA

Joan Abelló estirat sobre una chaise longue, 1962
Fotografia
22,4 x 18 cm
Reg. FF-00724. FMJA

Llorenç Matamala i Piñol
Retrat del pintor Carles Pellicer,
c.1920
Modelat en guix
57 x 49 x 32 cm
Reg. 2531. FMJA

Foto Robert
Abelló pintant la Plaça Catalunya,
1956
Fotografia
23,8 x 17,8 cm
Reg. FF-00581. FMJA

a la seva hora del te: Abelló havia acabat el seu primer quadre a l'estudi del mestre. Avui que es deixa retratar per al fotògraf, agafa el crani entre les seves mans i s'asseu a tocar de la xemeneia, allà on hi té penjat un quadre que ha pintat: *Racó del taller*.

«I tu què vols?», em va dir. «El rellotge d'en Bouguereau i les coses de pintar», li vaig demanar.[8] Pellicer morí el gener de 1959. Abelló el pinta, descansant. La companyia, l'afecte, els records que s'escampen per la cambra de dos llits. «Els rellotges cal donar-los corda cada dia, que sinó es pot parar el rellotge de la vida», proclamava. Tenia 94 anys quan va morir. Abelló en feia sis anys que s'havia casat, però no l'havia deixat mai sol. De retorn a Mollet, a la seva casa, va voler portar-hi la taula d'aquell menjador i les cadires. El rellotge de Bouguereau el reservà per als dies especials de la seva vida. Pellicer també volgué que tingués amb ell la *chaise-longue* de Sarah Bernhardt que havia encarregat copiar de l'original que ella tenia a París, perquè l'actriu la utilitzés durant les seves estades a Barcelona. Abelló la pintà i la titulà *L'hivern*. Un dia s'hi ajagué i es deixà retratar, ben seductor ell, amb el paraigua obert que li havia regalat l'amic, en el dia del seu homenatge sota l'alzina de Can Magre. Llits de vida i mort d'aquella casa estimada que es fan presents en la seva pintura, com el passadís, amb el guix modelat amb què Llorenç Matamala retratà Pellicer i que Abelló sempre conservà. Com les cadires que pinta i en què s'asseu per treballar. I allà, el marc buit emmarcant el pesant cortinatge, com un paisatge més.

A casa l'esperen la Paquita, la seva esposa, i les dues filles, la Maria del Mar i la Marta. La petita felicitat d'un dia amb un mirall de fons i una taula rodona preparada per a un temps alentit. Com l'hora del te. Ell, satisfet, contempla l'escena. El seu rostre reflectit en el mirall esdevé un meravellós contrapunt. A *L'hora del te*, com a encapçalament d'un dels capítols, ha triat unes paraules de Kakuzō Okakura: «La veritable bellesa només pot descobrir-la aquell qui mentalment completa l'incomplet».

8. MASATS, JOSEP, op. cit. 2001, p. 80.

Joan Abelló
Bodegó de l'ocell, 1965.
Oli sobre tela. 50 x 110 cm
Col·lecció particular

Abelló amb una gàbia d'ocells,
1950-1974.
Fotografia. 8,6 x 11,9 cm
Reg. FF-00550. FMJA.

Joan Abelló
Jo, Abelló.
Estudi Mollet del Vallès, 1976.
Oli sobre tela. 81 x 100 cm
Col·lecció particular

ÀLBUM DE VIDA

J. Abelló treballant amb els seus pares i el seu germà, 1939
Fotografia
29 x 23 cm
Reg. FF-02080. FMJA

Construint-se...

A l'exterior sonen les sirenes de les fàbriques. A les dotze del matí, surten els treballadors que han començat la jornada a les quatre de la matinada. A quarts de dues comença el torn de tarda. «Pintar? La família no ho entenia. I viure sota el xiulet d'una fàbrica no em va interessar mai», confessa a Màrius Lleget en una entrevista que té lloc entre les parets de la seva col·lecció i que surt reproduïda al *Correo de las Artes*, el 13 de desembre 1958. La família, però, aquest dia s'aplega al seu costat amb la clara voluntat d'immortalitzar «l'Abelló pintor». El fotògraf és convidat a la casa que habiten al carrer Lluís Duran. El fill gran, amb posat seriós, subjecta la paleta amb una mà, i amb l'altra, agafa el pinzell. Al davant, en un bastidor, hi té la tela. No se'ns mostra el que està pintant. Això ara no importa. El que interessa és el moment, la posada en escena, l'artista *in actu*. Més d'una vegada es retratarà pintant davant la tela. Més d'una vegada, el mirall es convertirà en testimoni silenciós del moment. El reflex ens ensenyarà també unes quantes fruites, una gerra amb aigua i una gàbia amb un canari que l'acompanyarà en moltes de les pintures (*Bodegó de l'ocell*, 1965). Com cada dia, canta a l'estudi, com ho feia Titta Rufo a Can Pellicer. «Un bon pintor ha de fer bodegons. És fonamental per aprendre la composició i fer valorar l'objecte. La qualitat de la roba, del vidre. T'hi has de cenyir molt amb el dibuix, les formes, els colors.»[9] En un altre oli, del 1976, amb la paleta a la mà, es disposarà a pintar una tela en blanc on haurà anotat: «Yo Abelló. 1976».

Abans de llançar-se als colors, Abelló haurà girat lleugerament el seu cap a l'espectador, com si el volgués interpel·lar. «Puc començar?» Un altre dia, haurà decidit

9. MASATS, JOSEP, op. cit. 2001, p. 34, 36.

Joan Abelló
Bodegó, 1957.
Oli sobre tela
116 x 80 cm
Col·lecció particular

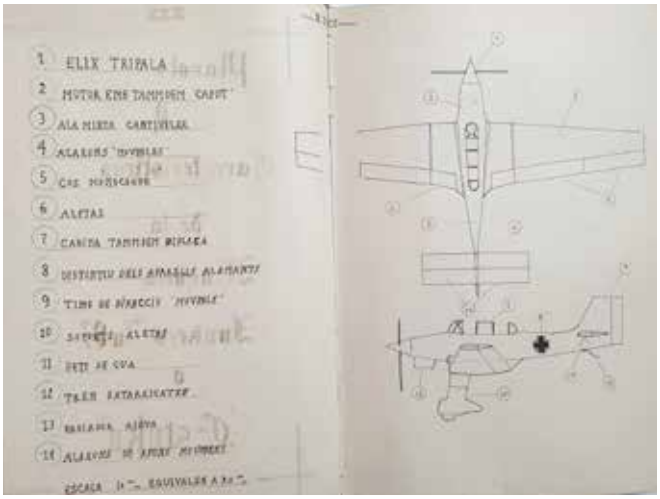
Joan Abelló
El carrer de Lluís Duran de Mollet, 1963
Oli sobre tela
60 x 50 cm
Col·lecció particular

deixar el seu autoretrat en el bastidor perquè es pugui veure bé i haurà marxat. L'obra, penjada a La Pinacoteca, serà la protagonista de «El cuadro de la semana» i serà reproduïda a la *Revista de Actualidad, Arte y Letras*, del 8 de març de 1958. Abelló, sense deixar de ser-hi, haurà triat ensenyar l'autoretrat i sortir de l'escena; com quan estampa el seu nom en un llibre obert que ha deixat en una cadira, en un sobre que el trasllada al Regino i a aquella passió pels jocs de cartes que compartia amb l'amic Joan Brossa, o com quan escriu «Abelló» en una torre del circuït del Grand Stand MGP, a l'illa de Man.

«El dia de demà hauran d'asfaltar aquest carrer. Però serà quan el Museu sigui el que jo somio», li assegurarà a l'escriptor i periodista Màrius Lleget aquell desembre de 1958 en què l'ha citat a casa seva. El dia que el fotògraf l'havia retratat davant la tela en aquesta mateixa casa n'havia tingut prou, però, de saber-se contemplat i abraçat per una mirada entre perplexa i complaent de la família. «Era natural que, quan vaig descobrir la meva vocació per la pintura, després de moltes vacil·lacions i amb el precedent del meu caràcter introvertit i força solitari, els meus pares, de formació menestral i sedentària, estiguessin una mica esverats per aquella nova aventura que no sabien bé on havia de portar-me.»[10] La fotografia quedarà emmarcada per sempre més a la casa. L'Andreu, el germà, l'observarà, recolzat en el llindar de la porta, amb les mans a la butxaca d'un batí llarg. El pare que, a falta de teles, haurà estat retratat en un sac dels que tapaven els conills de casa, dirigeix la mirada cap a ell. El fill Andreu morirà poc després, als vint-i-tres anys.

«El meu germà era el petit... però sempre m'havia hagut de fer de germà gran. Era un esperit selectíssim... i d'una gran finesa. Malgrat la seva joventut, que havia consagrat totalment al servei de la nostra família, portant el pes principal del petit negoci que havia muntat el meu pare, no deixava de tenir inquietuds espirituals i una comprensió humaníssima, molt superior a la seva edat, pel que jo somiava i volia ser.»[11] El seu dietari ens permet conèixer-lo, mentre tenim a tocar una de les joguines que un i altre tant esti-

10. ABELLÓ, JOAN, *op. cit*. 1961, p. 120.
11. ABELLÓ, JOAN, *op. cit*. 1961, p. 120.

Andreu Abelló i Prat
Dietari personal.
32,5 x 23 x 4,5 cm
Reg. 9213. FMJA.

Andreu Abelló i Prat
Avió, 1950
Ferro pintat
46 x 30 x 12 cm
Reg. 8926. FMJA

Joan Abelló
Retrat del meu pare, 1945
Oli sobre tela de sac
141,5 x 88,5 cm
Reg. 1842. FMJA

maven, un petit avió que sobrevola l'estudi del pintor, que l'acompanya sempre i que en el dietari té el seu correlat en la maqueta que un dia dibuixa l'Andreu de l'avió Junkers Ju 87. El dietari, encetat el 8 de febrer de 1940, a més de reflectir les penúries econòmiques pròpies de la postguerra i de recollir el dia a dia de la família, permet resseguir la il·lusió del germà gran per tenir un espai propi per pintar –agafat del galliner–, i les aficions compartides, el billar i els escacs. Uns jocs i uns espais que Joan Abelló voldrà fer-se una mica seus pintant-los. Com el centenar de joguines que anirà col·leccionant –moltes provinents del seu mestre Pellicer– i que l'aproparan més encara al seu germà i a les nines, putxinel·lis i cavallets de cartró que havia creat.

12. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 22.
13. Document 4404. Centre de Documentació. FJMA.
14. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 186.

Joan Abelló
El meu germà Andreu jugant a escacs, 1943
Pastel sobre paper
65 x 50 cm
Reg. 91. FMJA.

Els escacs, el billar, els cafès... la vida

Els escacs, la vida. Confessions a Josep Masats: «Els escacs m'han ensenyat, primer, el plantejament, són les fitxes col·locades. Equival a la vida. Després, a saber arribar a mitja partida amb una bona col·locació: entre els 25 i 35 anys d'una persona, per tal de poder-te llençar endavant. I, si tens un bon plantejament, segur que arribes bé, al final.»[12] Al davant de la taula d'escacs, pensarós i concentrat, retrata el seu germà Andreu en un extraordinari pastel. Dels primers que fa. En plena partida, un dia qualsevol de 1943. Entretant, un diumenge de 1941, l'Andreu haurà dedicat dues planes del seu dietari a relatar «Una batalla sobre el tablero de ajedrez». En Joan, en uns fulls de calendari del 1945 s'apressarà a anotar l'estratègia d'una partida.[13] «Durant una temporada vaig viure obsessionat pensant jugades d'escacs i amb un garbuix d'imatges de caramboles de billar, entre la gola i el barret. Vaig arribar a un punt que vaig haver de deixar aquestes dues activitats perquè a penes pintava.»[14]

El billar

Abelló a les escales d'El Tabaran, 1940
Fotografia. 8,8 x 5,9 cm
Reg. FF-00404. FMJA

«1er . Tenir sempre la seguretat de guanyar.
2on. Jugar amb tranquil·litat, mai posar-te nerviós.
3r: Pensa una carambola abans d'executar-la i no anar voltant entorn del billar amb la indecisió(?) que denota els principiants.
4rt: El taco ha d'aguantar-se fluix i el canell que faci joc al picar.
5è: La mà que aguanta el taco sobre el drap, ha d'aguantar-se fort sense bellugar-se i passant un dit sobre el taco o sigui fent "anella", doncs així no marxa.»

16 de març de 1941. L'Andreu anota en el dietari els consells que el seu germà Joan, mentre carambolejava, li ha compartit aquest vespre. Ha estat afortunat. No és fàcil

12. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 22.
13. Document 4404. Centre de Documentació. FJMA.
14. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 186.

Jove Abelló jugant al billar, 1940
Fotografia. 8,5 x 5,7 cm
Reg. FF-00408. FMJA

Sopar d'amics de Can Regino a un restaurant, anys 50.
Fotografia. 9 x 14 cm
Reg. FF-00650. FMJA

Abelló de cambrer, 1931
Fotografia. 8,5 x 6 cm
Reg. FF-00417. FMJA.

trobar-lo sol al Tabaran. A casa encara ressona l'èxit d'en Joan en el campionat de billar de l'any passat. La fotografia d'ell en ple *massé* presideix el record familiar i de la història local de Mollet. El billar té una forta tradició aquí i aquell dia en Joan llueix les millor gales. Acompanyat pels amics, es deixa fotografiar abans i després de la partida, a les escalinates del Tabaran, espai estimat, sinònim d'esbarjo i alegria per als molletans i íntimament lligat al passat industrial de la localitat que tindria en la fàbrica de la Teneria o la Pelleria, l'epicentre. Al Tabaran s'hi juga al billar, als escacs, s'hi balla, s'hi representen obres de teatre, s'hi fan vetllades literàries, exposicions, s'hi projecten pel·lícules i s'hi dona la benvinguda al Cap d'Any. El Tabaran és casa, com la Cooperativa. Com l'Ateneu o com a Can Regino, on li agrada trobar-se amb La Penya de 10 a 12. «Pocs em guanyaven al billar.» El 18 de gener de 1969 fa saber per carta a Luis González-Ruano i a Juan Gich, que portarà a la II Bienal Internacional del Deporte, *Els billars de Can Regino*.[15] El seu amo, Rafael Gordi, gran amic i habitual de les trobades a casa seva, li regala llargues estones del seu domini dels jocs de mans. El seu esperit l'invoca en un gran oli de 121 x 250: *Les tres taules*. Hi són els escacs, el billar, «Abelló» escrit en un sobre amb segell, la música, la seva altra passió, el joc de cartes... i la pipa.

«Quan les bombes queien damunt del Novetats, davant mateix de casa, jo m'asseia davant d'aquesta taula, "Joan", em deia Pellicer assenyalant-la. Hi posava damunt una dotzena de pipes, ben carregades i començava a fumar-me'n la primera, per un cap, i quan me l'acabava, la deixava al final, perquè tingués temps de refredar-se. I seguia així mentre les bombes esclataven per Barcelona. Em feia l'efecte que amb una pipa a les mans no em podia passar res de res.»[16] A Abelló, com acostumava a rememorar, una taula de billar l'havia salvat d'un dels bombardejos patits per la població de Mollet. «Un vespre que jugava a billar amb el doctor Rosés, va sonar la sirena que anunciava un bombardeig. Jo em vaig arraulir sota la taula de billar, prou consistent com per protegir-me de les trompades. El Doctor Rosés va preferir anar-se'n cap a casa, amb un

15. Document 2539. Centre de Documentació. FJMA.
16. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 86-87.

Jesús Casaus Mecho
Retrat del pintor Joan Abelló, ca.1950
Tinta sobre paper
21 x 14 cm
Reg. 1328. FMJA

Martí Romagosa Trill
Retrat del pintor Joan Abelló, 1949
Aquarel·la sobre paper
30,2 x 23,2 cm
Reg. 908. FMJA

fill a cada mà. Morí a causa de les bombes d'aquell dia als Quatre Cantons, amb el seu fill, al costat de l'altra gent que tot just baixava de l'autobús de Barcelona.»[17] Va voler recordar aquell tràgic moment amb una pintura. Fou el 1993 i la titulà *Bombardeig als quatre cantons*.

Els cafès

«El meu primer treball» anota en el revers de la fotografia. El pare «et feia una tetera, a cops de martell, sense soldadures. Amb el que ell elaborava amb les llaunes, avui fora un artista»; la mare havia treballat a Can Fàbregas, de teixidora; «de les feines d'electricitat se n'encarregava el meu germà Andreu. També feia joguets extraordinaris».[18] La nit de Reis li treien de les mans, a la parada que llogava a la Gran Via de Barcelona. I ell? Estudia piano i per la seva salut delicada, surt a respirar paisatge. Per ajudar la família, es posa a treballar de ben jovenet com a cambrer a la fonda de Can Beumala. Els records passen també per l'hostal La Marineta, allà on s'aturava l'autobús que, de gran, el portaria a Barcelona a passar la tarda, ni que fos unes hores, allà on exposà dues dotzenes d'obres, les primeres, el 1942. Salvador Llavina regenta l'hostal des del 1929 i en Joan hi ajuda rentant plats; després, de cambrer, treballa al Tabaran o a la Cooperativa: «També crida l'atenció en el àmbits molletans un vailet que fa d'ajudant de cambrer al Tabaran i que quan el senyor Marià Boix (el conserge) no se n'adonava pintava tota classe de ninots a les taules de marbre. Quan en "Nasi Pintor" se'n va adonar un dia, tot prenent un *carajillo* (els que li agradaven més eren de conyac), va dir que preveia un gran futur pel jove cambrer».[19] Anys a venir serà ell qui s'asseurà a les taules dels cafès. Prendrà notes ràpides o el voldrà pintar, ple de vida i emboirat pel fum de tabac. *Can Marfà*, 1969; *L'Ateneu*, des de l'exterior, 1964. Carrers enllà, l'estació de tren. La que té a tocar de casa, la del Nord, el porta també a Barcelona...

---

17. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 17-18.
18. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 9.
19. SOLE TURA, JOAN. Mollet, 1900-2000. *Memòries d'un molletà.* Argentona : L'Aixernador, edicions argentonines, 1988, p. 113.

Sota l'alzina

Joan Iriarte Ibarz
Abelló amb el quadre de l'alzina de Can Magre, 2001
Fotografia
24,5 x 16,5
Col·lecció particular

Joan Coma
Homenatge a Joan Abelló sota l'alzina de Can Magre, 1964
Fotografia
24 x 18 cm
Reg. FF-02024. FMJA.

La sessió fotogràfica transcorre aquí i allà. Surten al jardí. Sota el braç duu *L'alzina*, un oli que fa 73 x 60 cm. Escull un racó per asseure's, i el col·loca damunt una catifa de verds. Tot seguit, hi deixa reposar suaument el braç dret i mira a la càmera. «Usted, Abelló, dejará todo lo que ahora constituye su pintura y volverá por este camino (el de la encina) porque usted es así», li havia augurat el crític César González-Ruano davant aquella obra que tenia una alzina com a protagonista i que passava desapercebuda entre el públic assistent a la inauguració de la seva exposició, la primera a Barcelona, el 1947, a la Sala Caralt. Encoratjat pel seu mestre Pere Pruna, tenia vint-i quatre anys quan havia decidit fer el pas. «Pensa, Joan, en l'esperit del paisatge i dels que el pinten. Cal viure dins el paisatge», li insistia el mestre. Les paraules profètiques del crític el venen a trobar una i altra vegada. Quantes alzines haurà pintat al llarg dels anys? La que avui ha triat per acompanyar-lo a la sessió fotogràfica data del 1969. «Amb els anys hi he tornat, a la meva pintura d'aleshores, però enriquida amb uns pòsits que hi ha anat deixant la vida, els meus mestres, la pintura que he anat fent i l'obra de pintors que he admirat sempre, com Turner»,[20] afirma, mentre es referma en la certesa d'aquella profecia. Quantes vegades s'haurà escapat a enamorar-se'n de nou de l'alzina de Can Magre, amb aquella soca tan gruixuda que té, aquella copa que Pere Bonvilà s'afigura feta amb un motllo, i que amb la posta agafa uns colors extraordinaris.[21] És aquí, a l'ombra d'aquesta frondosa alzina on el seu admirat Joaquim Mir, tot color, havia pintat *L'alzina i la vaca*, mereixedora de la medalla d'or de l'Exposició Nacional de Belles Arts de 1917; és aquí on els seus amics li reteren homenatge un dia de 1962. Ho recorden les fotografies i els records escrits del mateix Pere Bonvilà. Abelló, elegant com sempre, llueix sabates de xarleston, les mateixes amb què s'acosta a acariciar els conills que tenen a casa seva. Són molts els

20. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 102.
21. BONVILÀ, PERE, «El meu Mollet. Boscos i vernedes», 1980. Agraïm a Maria Rosa Boada, responsable de Patrimoni i Recerca de l'Ajuntament de Mollet, el coneixement del text. Una còpia del text mecanografiat el conservà Joan Abelló en el Centre de Documentació. Document 5378.

amics, més d'un centenar, que s'apleguen aquell dia sota l'alzina. El mateix Bonvilà li regala un paraigua de roba blava prou gran per aixoplugar tota una família. Abelló el conserva. Sí, els paraigües, també li plauen de ser pintats. Tancats o oberts, inundats de pinzellada i de color. O senzillament penjat del sostre, en el seu estudi.

«Pintant l'alzina de Can Magre i a vora del rec de l'aigua em sortí una serp, i jo, cavallet i quadre vàrem anar a parar al rec», anota en una targeta mentre prepara una conferència a Mollet, el 1967. És un racó estimat, com també ho és aquella noia pagesa, la Garriganga, que venia amb el carret des de Sant Fost per vendre al mercat, i que va convertir-se en una de les primeres models. «Com pot ser Mollet?», es pregunta en una altra quartilla: «Mollet serà lo que els seus homes vulguin. Mollet té soca i arrels per ésser un arbre que tothom podrà admirar». Entretant, les màquines han començat a tallar els lledoners, pins i figueres centenàries de Can Magre. L'alzina resisteix entre els núvols de pols que aixequen al seu pas els cotxes i els camions, però mor pocs anys després.[22]

Joan Coma
Joan Abelló tastant una paella, 1964
Fotografia
24 x 17,9 cm
Reg. FF-00674. FMJA.

«Observo constantment la naturalesa. En el meu Vallès he vist créixer els arbres, els he vist en totes les estacions de l'any. I no aspiro a pintar els arbres, sinó un arbre, el prototipus.» El dia d'aquesta confessió haurà obert les portes del seu estudi al crític Sebastià Gasch. Li haurà explicat que les ales de les papallones, per la simfonia de colors que despleguen, el fascinen. I que les fulles seques dels arbres són, també, una meravella.[23] A Jaume Arnal Maqueda li haurà confessat que estima l'obra de Van Gogh: per la seva obra, per la seva vida i pel seu amor als homes.

Abelló amb conills, 1956
Fotografia
18,2 x 12,9 cm
Reg. FF-00661. FMJA.

22. BONVILÀ, *op. cit.*: «Jo crec que la varen marejar doncs ella no estava acostumada a aquest brogit, ni a respirar aquell aire tan contaminat, el progrés no li provava i es va anar tornant groga, se li va començar a assecar alguna branca. Jo crec que era l'enyorament, enyorava als seus companys que tants anys li havien fet companyia, crec que també enyorava aquells camps tan verds, aquells camps de blat, de patates, de moresc i a tots aquells pagesos que ella tan estimaven i admiraven i aquells bens que es deleitaven parant-se a la seva ombra que ella, generosa, els donava. [...] Jo no se si va morir d'enyorança o de vergonya per no haver de viure al costat dels homes que amb l'excusa del progrés havien destruït tanta bellesa.»
23. GASCH, SEBASTIÀ. «En el taller de los artistas. Con Abelló», *Destino*, número 924, 23 d'abril de 1955.

Els viatges

Joan Abelló al Marroc,
Ca.1969-1972
Fotografia
Reg. FF- 02293. FMJA

«Estimat Carles. Es pot pagar tot lo que em demanin per fer un viatge amb autocar des de Barcelona a Montserrat per veure el més magnífic dels paisatges. Arribant a Collbató és on es fa més interessant, essent algo que t'entusiasmaria.»[25] És l'única sortida que podran fer junts en els catorze anys de vida junts. Una setmana per pintar. «L'Atlàntic el passaràs més de cinc vegades», li repetirà Pellicer; una frase premonitòria, com la del crític González-Ruano davant l'alzina, que recordarà, un cop mort el mestre, cada cop que inicïi un dels seus llargs viatges per pintar i enriquir la col·lecció, sigui per portar un esquelet –Mr. Ti, l'anomena– que adquireix en un servei mèdic d'Alemanya, uns Ogoh-ogoh de Bali, uns titelles de Praga, uns ventalls de Bèlgica, un mostrari de botons i objectes de merceria de París, o des de Costa d'Ivori, una part de la col·lecció d'art africà, sigui per viatjar a Bèlgica per impregnar-se dels ors lluents o vells de les seves terres, per adquirir un paravent de Sert a Londres o una calaixera que havia estat de l'admirat Joaquim Mir, per tenir-lo un mica més a prop a casa seva. Com quan viatja a Egipte i retroba els records de Pellicer davant l'apertura de la tomba de Tutankamon, el 1922. En el segon viatge a Egipte, en el vaixell *Cleopatra*, celebra el seu 75è aniversari. Serà també quan conegui el premi Nobel de literatura Naguip Mahfuz i entri, de la seva mà, en el mític Cafè El Fishawi. En quedarà fascinat, dels miralls, les aromes del cafè turc, el te, la tisana de pa de cucut del bosc i les pipes aromatitzades de roses, del bullici de la gent que senzillament s'hi aplega per jugar als escacs, o com el mateix escriptor, que hi busca un lloc per escriure; vides que bateguen al Cafè El Fishawi i que recollirà en el tríptic que li dedicarà. Perquè d'un viatge mai se'n torna igual.

Joan Abelló
La Catedral de Sant Marc, Venècia,
1982.
Pastel sobre paper
49,8 x 64,9 cm
Reg. 85. FMJA

«El poble s'ha de saber deixar. S'ha de saber veure món.»[26] Els seus amics no acabaven d'entendre el perquè de la decisió de viatjar a Londres i no a París, la ciutat de l'art. «Sempre s'ha de fer el que els altres no fan. Llavors

24. ARNAL MAQUEDA, J. «El cuadro de la semana. Abelló», *Revista de Actualidades, Artes y Letras*, número 308, 8-14 març de 1958.
25. Postal a Carles Pellicer escrita el 22 de març de 1947. Document 2436. Centre de Documentació. FJMA.
26. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 45.

Joan Abelló
Tsarskoe Seló. Palau de Caterina. Pushkin, 2001.
Gouache sobre cartró entelat
33 x 41 cm
Reg. 8798. FMJA

seràs el primer.»[27] Aquí hi retroba la boira, la boira del seu Vallès, la boira de la seva infantesa. El 1962, «amb la meva sortida a Londres es produeix un canvi en la meva pintura. Vaig tenir una decepció amb els impressionistes. Quan els veia reproduïts en els llibres els quadres em semblaven més grans. Quan vaig descobrir Turner, li vaig agafar una admiració que ha durat tota la vida. Em va influir d'una manera, diguem-ne, espiritual. Té un sentit de la llum que surt del mig del quadre i el banya, tot fent-hi una mena d'espiral. La seva pintura és la llum per la llum. L'expressionisme continua en la meva època de la gran pasta. És innat, en mi, o gairebé. Tinc una tirada a l'exageració, es nota en la meva pintura. Soc abarrocat pel que fa als gruixos de pintura i als colors.»[28] S'hi sentirà bé a Londres. Pensa en Vlaminck i en Permeke, en l'ús generós de la pasta aplicada sense pinzell, en l'explosió dels seus colors, i amb ells retorna a Sint-Martens-Latem, un racó estimat per ell. «Vaig exaltar tots els meus tons i vaig traduir tots els sentiments de què era conscient en una orquestració de colors purs. Era un salvatge sentimental, ple de violència. Traduïa instintivament tot el que veia, sense cap mètode, transmetia una veritat no artística, sinó humana. Vaig esprémer i vaig malbaratar tubs d'aigua marina i vermells».[29] Pensa en París i es veu aplicant amb ràbia els colors, ara aquí ara allà, sense gairebé ni mirar les barres del pastels. També a l'Atles, en fa molts, amb el regust d'aquella exposició de pastels de tan d'èxit que va fer el 1954 a la Galeria Argos i es veu instal·lat a Marràqueix, en aquells pavellons d'un antic palau on té el taller i on gaudeix de la beca que li ha atorgat el Ministeri de Cultura marroquí. I allà, on tot es fon en la història i en el temps, Venècia, que l'espera: «Llum irreal, teatral, canvi constant en el color produït per la fusió quasi màgica de l'aigua i de la terra, del color vermellenc de les teulades i del rovell de les parets centenàries; dels marbres de diferents tons dels palaus silenciosos nostàlgics... ruïnes, esglésies i museus en carrers recaragolats i placetes que totes condueixen al mateix lloc: la plaça de Sant Marc».[30] Venècia

Joan Abelló
Chicote amb la guitarra, 1995.
Gouache sobre cartró entelat
33 x 46 cm
Col·lecció particular

27. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 212.
28. MASATS, JOSEP, op. cit. 2001, p. 217.
29. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 100.
30. Document mecanografiat. *Il Carnavale de Venecia.* Del 3 al 23 de febrer de 1983. Centre de Documentació. FMJA.

Joan Abelló
Jo, 1968
Oli sobre cartró
50,1 x 29,8 cm
Reg. 36. FMJA

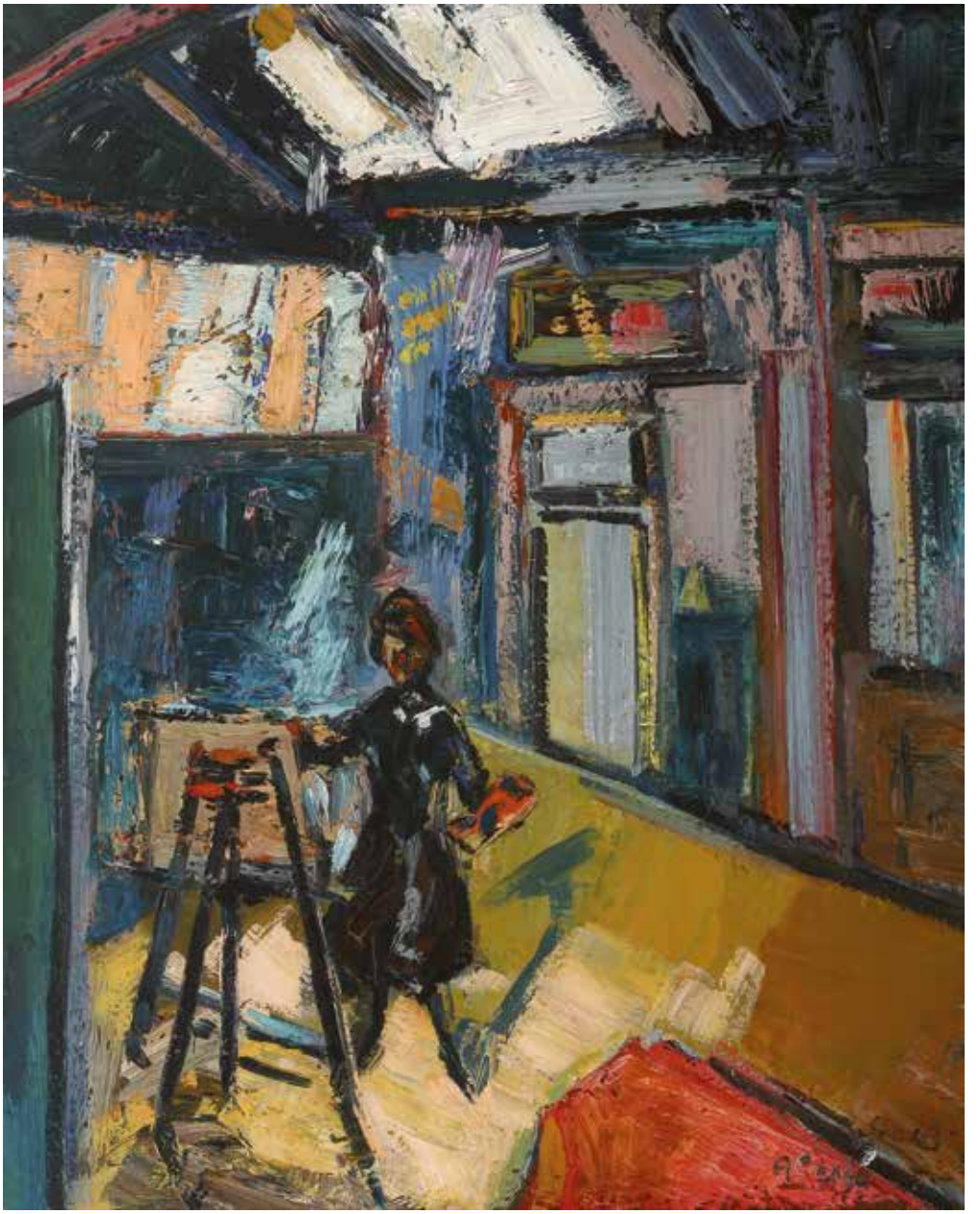
són també Canaletto, Guardi, Tiepolo... i el carnaval amb la «màscara, blanca, sòbria, seria, elegant i teatral, tot al mateix temps, arribant a tapar el rostre on acaben els llavis i comença la barbeta juntament amb el singular barret de tres puntes, fan de tot el conjunt ni més ni menys que una obra d'art» que evoca en un full. Venècia escrita i pintada, com l'altra Venècia, la del Nord, Sant Petersburg, tota nevada i que pinta, enmig del fred, ara amb una taca de blau, ara amb una taca de verd, ara amb una taca de negre.

Sí, «l'Atlàntic el passaràs més de cinc vegades» li havia augurat Pellicer. I més que el travessà. Hi va haver una primera volta al món –amb aturades a Bali, Singapur, Tailàndia i el Nepal– i una segona que el portarà a la Polinèsia, on s'hi quedarà uns mesos. Lamentarà no haver portat més verds per pintar. Els colors canvien segon a segon. La Polinèsia són els colors vius, la fusta, el cartró, la tela, el pinzell, els draps o els dits, i la música. «Cal pintar escoltant música, Joan», li insistia el mestre Pruna. «¿No us heu fixat que cada quadre té la seva melodia i que és una cosa molt simfònica? Hi ha el metall vibrant i valent, la calor de la corda i els greus vellutats dels cellos... Hi ha de ser tot, en un quadre.»[31] «Vos encara esteu embriagat pels colors dels paisatges, i algunes vegades el culte al color ens pot disminuir la cura que cal tenir amb la forma i el contingut. Esforceu-vos a descobrir tota la gamma de blancs! N'hi ha de moltes menes, de blancs...», li havia suggerit quan tot just estava pintant el seu segon quadre a casa del mestre. Com els blancs que inunden la magnífica Maternitat que Pruna li regalà i li dedicà, i que llueix avui en el Museu.

Anys a venir, un dia qualsevol de 1968, voldrà autoretratar-se de nou. Com Tàpies, el dia que el visiti per veure la seva col·lecció i s'amagui rere el paravent de Sert, triarà un barret. «Abelló», hi escriurà. Mirarà l'espectador. Des del 1946, en el Cinema Avenida de la seva ciutat estimada, que ha proclamat que té el museu al cap, que el somia. «El meu Museu és com un còdol llençat en el Besòs. Veus que damunt l'aigua s'estenen les ones de l'impacte i que, a diferents velocitats, es dibuixa una mena de flor o d'estrella.»[32]

---

31. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 92.
32. MASATS, JOSEP, *op. cit.* 2001, p. 227.

Joan Abelló
Marta Abelló a l'estudi, 1963
Oli sobre tela
73 x60 cm

L'Estudi Gran, síntesi del pintor col·leccionista

Pepa Ventura

Estudi de Joan Abelló, c 1960
Fotografia
23,9 x 17,9 cm
Reg. FF-00723. FMJA

Abelló pintant al seu estudi, c 1960
Fotografia
7,5 x 10,5 cm
Reg. FF-00703. FMJA

L'Abelló pintor és indissociable de l'Abelló col·leccionista. Per entendre un, cal conèixer l'altre. A *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* hi són tots dos. El quadre, que mostra la importància dels seus espais de creació és, també, un bon exemple del que pretenem explicar en aquesta exposició, *La col·lecció viscuda, la vida pintada*, organitzada per commemorar Abelló 100, el centenari de l'artista.

Recorrent els seus estudis, examinant-los, podem seguir l'evolució biogràfica i artística de Joan Abelló (1922-2008); tant amb els que va tenir com amb els que va pintar. En el seu cas, no només són espais de treball, alguns van esdevenir quadres que reflecteixen moments concrets. Va tenir diversos estudis: a Mollet, a Barcelona, a Londres, a Bèlgica, a París... El primer és al galliner de casa seva, a Mollet, l'any 1940.

«Ja feia setmanes que aquella idea tan acaronada, em voltava pel cervell. I finalment, em vaig decidir. Al pati de casa hi teníem uns galliners que ocupaven un pany de mur en tota la seva extensió. La solució era ben fàcil. Es tractava solament de reduir l'espai designat a les gallines... ocupar-lo jo, com una gallina més [...] Que feliç que em sentia en aquell petit racó on tot era meu... que em pertanyia només a mi ! Encara avui em sembla que ho estic veient, ple de papers per dibuixar... de teles i de pinzells... Gairebé no podia moure'm, però els matins o les tardes de pluja, quan no podia sortir a pintar al camp, "l'estudi" es convertia en un refugi isolat i dolcíssim. Així ho recordo ara, el meu primer taller, després de l'acomiadament de les gallines...»[1]

A aquell el seguirà l'estudi de Can Pellicer, situat al passadís d'aquell pis del passeig de Gràcia, número 4, on va

1. ABELLÓ, JOAN. ***L'hora del te***. Barcelona Editorial Mediterrania, 1961 p. 121

viure tants anys. Tenia una gran finestra, mirador privilegiat per pintar el centre de la ciutat de Barcelona: el passeig de Gràcia, el carrer Casp i la plaça Catalunya. Després vindran els estudis del carrer Ramelleres, el de la Diagonal i de la ronda Universitat:

«Jo tinc un "estudi", un petit taller d'artista on viuen, on floten... on bateguen tots els fantasmes inconcrets de la creació inconcreta. I en aquest estudi, en aquest taller, hi ha una petita galeria penjada al cel com un niu des d'on es divisa la ciutat plana, el mar, Montjuïc, i la nit, els carrers més cèntrics amb el pampallugueig nerviós dels seus anuncis lluminosos.»[2]

Moltes vistes de la ciutat i alguns cels grisos i emblanquinats són d'aquella època.

Però el més important dels seus estudis, epicentre de la seva vida i de la seva obra, és el que ell anomenà l'Estudi gran, a la seva casa natal de Mollet. Punt de partida i de tornada, refugi estable al llarg de la seva vida, es va anar engrandint en paral·lel a la seva col·lecció. Fou un espai de creació, estatge familiar durant els estius i punt de trobada amb els amics. *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* ens el descriu i revela. Pintat des de l'altell de l'estudi el 1976 a Mollet, es tracta d'un oli sobre tela de gran format, 180 x 261 cm. Hi veiem el pintor, la seva família, els seus objectes i, sobretot, bona part de les obres que configuren avui la col·lecció del Museu Abelló.

El punt central és ell, el «jo Abelló», com solia titular tots els seus autoretrats. No és la primera vegada, són diverses les obres on es representa en algun racó de l'escena. Aquí ho fa emulant Velázquez, de cara l'espectador i amb les seves «infantes» presents: la Marta, la filla petita, al piano; la Maria del Mar, la gran, dempeus, i la seva esposa Paquita asseguda al banc. En tots els quadres que Abelló dedica a aquest espai, la Marta hi és present. No passa així amb la seva dona, que apareix poques vegades en les seves pintures.

Els objectes pintats perfilen el nostre artista i la seva col·lecció: els dos pianos i l'instrument de vent delaten el seu amor per la música. Habilitarà dues parts de la casa, la Sala de la música i l'Altell musical, per acollir una àmplia col·lecció d'instruments i un espectacular fons musical amb dues col·leccions: la que heretà de Carles Pellicer –amb

2. ABELLÓ, JOAN. *L'hora del te*. Barcelona Editorial Mediterrania, 1961 p. 161

dedicatòries i partitures originals, entre d'altres, d'Apel·les Mestres, Enric Granados o Frederic Mompou– i el Fons Clausells, amb tota la correspondència de l'Associació de Música de Cambra de Barcelona, que inclou, entre moltes altres joies, els programes dels concerts que l'associació organitzà al Palau de la Música Catalana en el període 1913-1936, cartells i la correspondència de l'entitat amb músics com Igor Stravinski, Maurice Ravel o Richard Strauss.

Al quadre també hi veiem el rellotge de peu, herència del seu mestre i mentor, Carles Pellicer. Li arribà juntament amb molts altres objectes que aquí no apareixen: la col·lecció d'esbossos, el rellotge de Bouguereau, l'espàtula de Fortuny o la paleta de Caba. Sí que hi veiem el paraigua negre, únic patrimoni d'un pastor de Mollet, amb qui solia conversar mentre pintava pels camps, que li llegà com a mostra del seu afecte. El mobiliari, les làmpades, el fetus penjat del sostre, els titelles, els plats a les parets... Tot amaga una història, un bocí biogràfic del pintor.

A *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez*, Abelló hi inclou i repinta alguns dels seus quadres. Repassar-los, no només és una manera de resumir la seva trajectòria, sinó de conèixer la importància que tenien per al seu creador. No és casualitat que quasi tots formessin part de la primera donació al seu poble natal, embrió del museu. D'esquerra a dreta, destaquen: *Mascarada* (1953), *L'arcàngel Sant Miquel. La caiguda dels àngels* (1957), *Nu, la morena* (1951), *El mono i la mona* (1957), *Retrat del meu pare* (1945), *L'anunciació* (1952), *La Garriganga* (1947), *El monstre d'Abelló* (1961) o *Teresa Pi Cariteu, la meva besàvia* (1942).

Tots els quadres esmentats són avui a les parets del Museu Abelló i a la Casa del Pintor. Alguns altres que hi apareixen i no hem anomenat van passar a col·leccions privades. També es conserva, *in situ*, la porta que duu a un dels patis, amb la mateixa intervenció plàstica que veiem reproduïda.

Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez revela també el moment estilístic de Joan Abelló, amb un gran domini del color i del tractament de la llum: una claror d'estiu entra al quadre per tres punts diferents i els colors de les teles representades esclaten al terra, que, tot sol, aïllat, esdevé una composició abstracta.

Joan Abelló havia pintat prèviament, com a mínim en dues ocasions, l'Estudi gran: els anys 1963 i 1969. En la

Imatge del darrer taller de Joan Abelló

Judith Vizcarra
Joan Abelló a l'estudi Gran
Anys 90

primera, les parets són pràcticament buides. En aquells moments disposava també d'un estudi a Londres, on acudí, mort Pellicer, atret per la pintura de Turner, a qui considerava un dels millors pintors. En la segona ocasió que pintà l'Estudi gran, l'estil desdibuixat no ens permet identificar-hi ni les obres ni els elements. La col·lecció estava encara en una fase embrionària. És curiós que, en tots dos casos, l'única persona que hi apareix és la Marta, la filla petita.

L'Estudi gran era també espai de trobada amb amics i artistes. L'escenari de l'Abelló sociable i extravertit. Potser emulant aquelles «hores del te» que havia viscut, de jove, quan vivia amb Carles Pellicer i els visitaven reconeguts artistes i intel·lectuals de l'època. En presència de pintors, escultors, actors, cantants, crítics o mags, a l'Estudi gran s'hi organitzaven festes, recitals i trobades artístiques. S'hi estrenà, per exemple, l'obra de teatre *Aquí al bosc*, de Joan Brossa, l'any 1962, presentada per Joan Obiols. I s'hi enregistrà un àudio per commemorar sarcàsticament els «¿25 años de paz?», amb Joan Brossa i Pere Portabella.

Tàpies, Hausson, Ràfols-Casamada, Eduardo Cirlot, Rafael Santos Torroella, Tharrats, Montserrat Carulla, entre molts d'altres, apareixen retratats a l'Estudi gran, com podem constatar al fons fotogràfic de la Fundació.

A la dècada de 1970 , Abelló eixampla la casa comprant terreny i edificant-hi nous espais. Trasllada l'estudi a la part del darrere, que anomenarà el Taller, i l'Estudi gran deixa de ser espai de treball per acollir festes, tertúlies, sopars i actes socials, juntament amb la Sala de la música i la Sala de la font, enllaçant amb una tradició que arrenca a finals del xix, quan els tallers dels artistes van deixar de ser només espais de creació per esdevenir espais de projecció pública.

Des de ben jove, Joan Abelló va explicar que el seu gran somni era tenir un museu. En certa manera, l'Estudi gran –i la manera d'organitzar la resta de la casa– en van ser l'esbós. Aquest espai sintetitza, fixa i immortalitza la vida, l'obra i la col·lecció de l'artista. És la clau per entendre'l i la gènesi de la Casa del Pintor, que és, a la vegada, el projecte més gran d'Abelló, el punt on pintura i col·lecció esdevenen una sola obra.

Joan Abelló
Vista de l'estudi gran (detall d'alguns quadres pintats)

Alguns dels quadres esmentats

Mascarada (1953), on s'hi representa l'enterrament de la sardina. Hi apareixen diferents personatges disfressats, tocant instruments i ballant i hi destaca un nen situat al centre davant de tot: Joan Abelló de petit. Doble presència, doncs, del «jo Abelló» que esmentàvem abans.

L'arcàngel Sant Miquel. La caiguda dels àngels (1957), hi veiem un arcàngel vestit de cavaller i amb una espasa a la mà, un quadre representatiu de l'estil que Abelló batejà «explosivisme», per aquell esclat de color que feien els seus tubs de pintura aplicats directament sobre la tela.

Nu, la morena (1951), una dona despullada estirada sobre un llit. Forma part de la sèrie de nus que Abelló realitzà en les dècades de 1940 i 1950. El va pintar a l'estudi de Can Pellicer.

El mono i la mona (1957), hi representa dos monos de joguina que estan penjats al sostre de l'estudi i que podem identificar també en el quadre.

Retrat del meu pare (1945), una de les seves primeres obres, pintada sobre una tela de sac que a casa seva utilitzaven per tapar els conills al vespre i que ell mateix va convertir en quadre. Amb un estil molt primerenc, va formar part d'una de les seves primeres exposicions a Mollet.

L'anunciació (1952), de temàtica iconogràfica religiosa. De tots els quadres citats a *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez*, aquest és el que més s'allunya del seu color real.

La Garriganga (1947), homenatge a una pagesa extravertida que venia al mercat de Mollet. Posteriorment, li dedicarà també una escultura. El quadre, encara d'una època molt primerenca, ens recorda alguna pintura del seu admirat Pidelasserra perquè el personatge sembla un gegant en contrast amb el paisatge que l'envolta.

El monstre d'Abelló (1961), correspon al moment en què Abelló abandona la figuració per experimentar amb noves tècniques i materials.

Teresa Pi Cariteu, la meva besàvia (1941-42), un quadre també de primera època que aquí ubica sota el retrat del seu pare. És de l'època de formació, quan abunden els retrats i els paisatges de Mollet.

LA COL·LECCIÓ VISCUDA, LA VIDA PINTADA

Abelló 100 anys

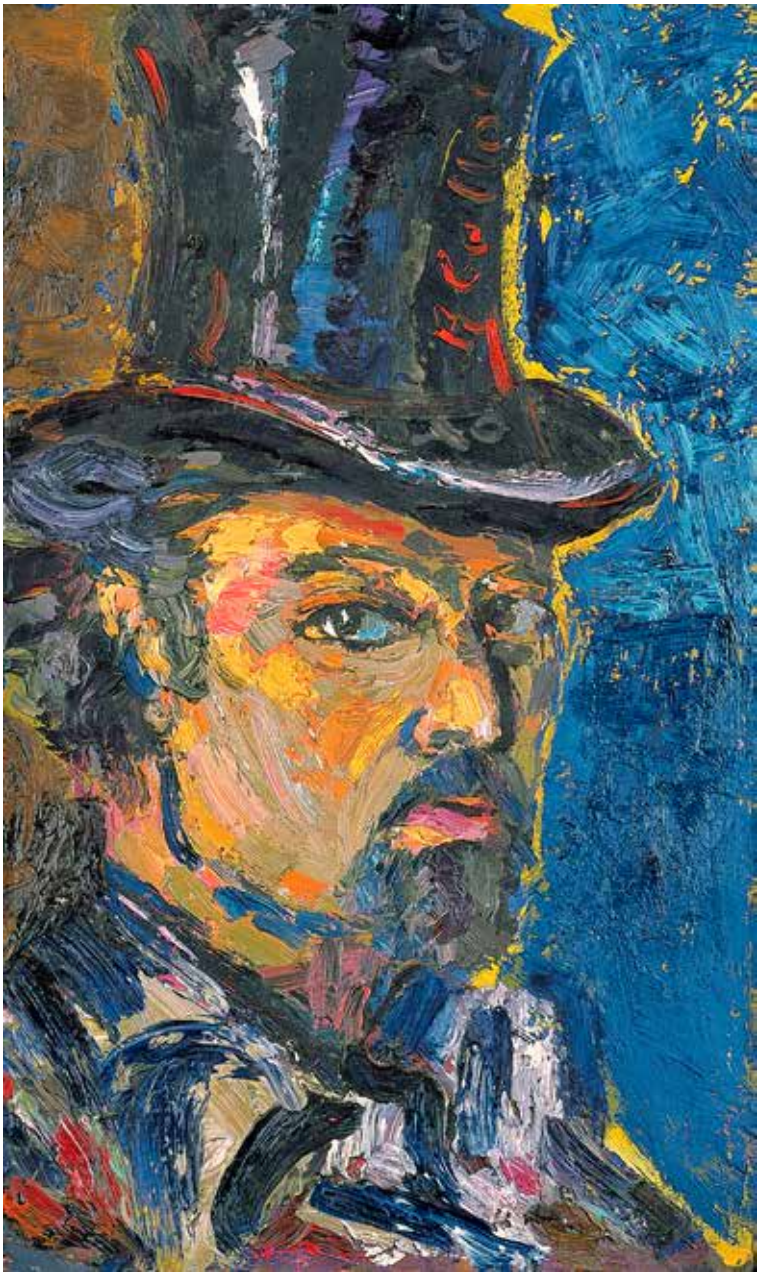
Joan Abelló va pintar *El dia i la nit*, el 1956. Un any abans havia convertit l'arlequí en protagonista d'una tela. Serà un dels personatges que més vegades representarà i que per sempre més ha quedat identificat a Mollet i a la seva obra. En aquesta pintura, Abelló el situa entre la musa i els trobadors, entre la inspiració i la música. Davant seu, el genet, el temps que fuig. Ho anota en el revers del quadre. És el dia i la nit d'un artista que fa poc ha començat a organitzar visites a la seva casa per ensenyar la col·lecció. Com tantes vegades, voldrà que se'l fotografiï mentre pinta l'obra. El fons fotogràfic que es conserva escriu també la seva vida.

Joan Abelló
Alegoria al temps, 1956
Oli sobre tela
122 x 311 cm
Col·lecció particular

Foto Robert
Abelló i l'Alegoria al temps, 1956
Fotografia
17,9 x 23,8 cm
Reg. FF-00575. FMJA

Joan Abelló
Jo, 1968
Oli sobre cartró
50,1 x 29,8 cm
Reg. 36. FMJA

Joan Abelló
Jo Abelló, 1995
Oli sobre tela
46 x 46 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló. *Autoretrat*, 1953
Oli sobre tela
41 x 33 cm
Reg. 2019 FMJA

Joan Abelló. *Jo*, 1961
Collage sobre cartró. 39,9 x 29,7 cm
Reg. 54 FMJA

Retrat d'Abelló, 1953
Fotografia
11,6 x 9 cm
Reg. FF-00583. FMJA

Josep Maria Tous Jové
Joan Abelló, 1950-1958
Fotografia. 39,8 x 29,7 cm
Reg. FF-00595. FMJA

Fotomuntatge de Joan Abelló, entre 1950-1980
Fotografia
10,4 x 14,3 cm
Reg. FF-00774. FMJA

Montserrat Sagarra
Retrat de Joan Abelló mig de perfil, entre 1950-1980
Fotografia
22,5 x 17,3 cm
Reg. FF-00775. FMJA

Montserrat Sagarra
Retrat del perfil esquerre de Joan Abelló, entre 1950-1980
Fotografia
23,2 x 17,3 cm
Reg. FF-00777. FMJA

Montserrat Sagarra
Retrat del perfil dret de Joan Abelló, entre 1950-1980
Fotografia
22,7 x 17,4 cm
Reg. FF-00776. FMJA

Joan Abelló
Joaquim Mir, 1941
Llapis sobre paper
20 x 15 cm
Reg. 2022. FMJA

«...d'ell vaig aprendre la sensualitat del color.»

Joan Abelló
El pintor P. Pruna pintant, 1946
Llapis sobre paper
21,1 x 13,4 cm
Reg. 2027. FMJA

«Pensa, Joan, en l'esperit del paisatge i dels que el pinten. Cal viure dins el paisatge.»

Joan Abelló
El pintor Pellicer pintant, 1948
Llapis sobre paper
23,5 x 17,1 cm
Reg. 2179. FMJA

«D'ell aprenc el culte a l'amistat, a les coses belles i refinades a què ha consagrat la seva llarga vida.»

Joan Abelló
Dibuix de la casa de Mollet, 1949
Tinta sobre paper
42,3 x 32,3 cm
Reial Cercle Artístic de Barcelona

Galliner de la casa del pintor,
entre 1920-1950.
Fotografia
14 x 8,7 cm
Reg. FF-01713. FMJA

J. Abelló treballant amb els seus pares i el seu germà, 1939
Fotografia
29 x 23 cm
Reg. FF-02080. FMJA

Primer estudi d'Abelló a Mollet. La festa dels artistes, 1942
Fotografia
10,8 x 8,1 cm
Reg. FF-00443. FMJA

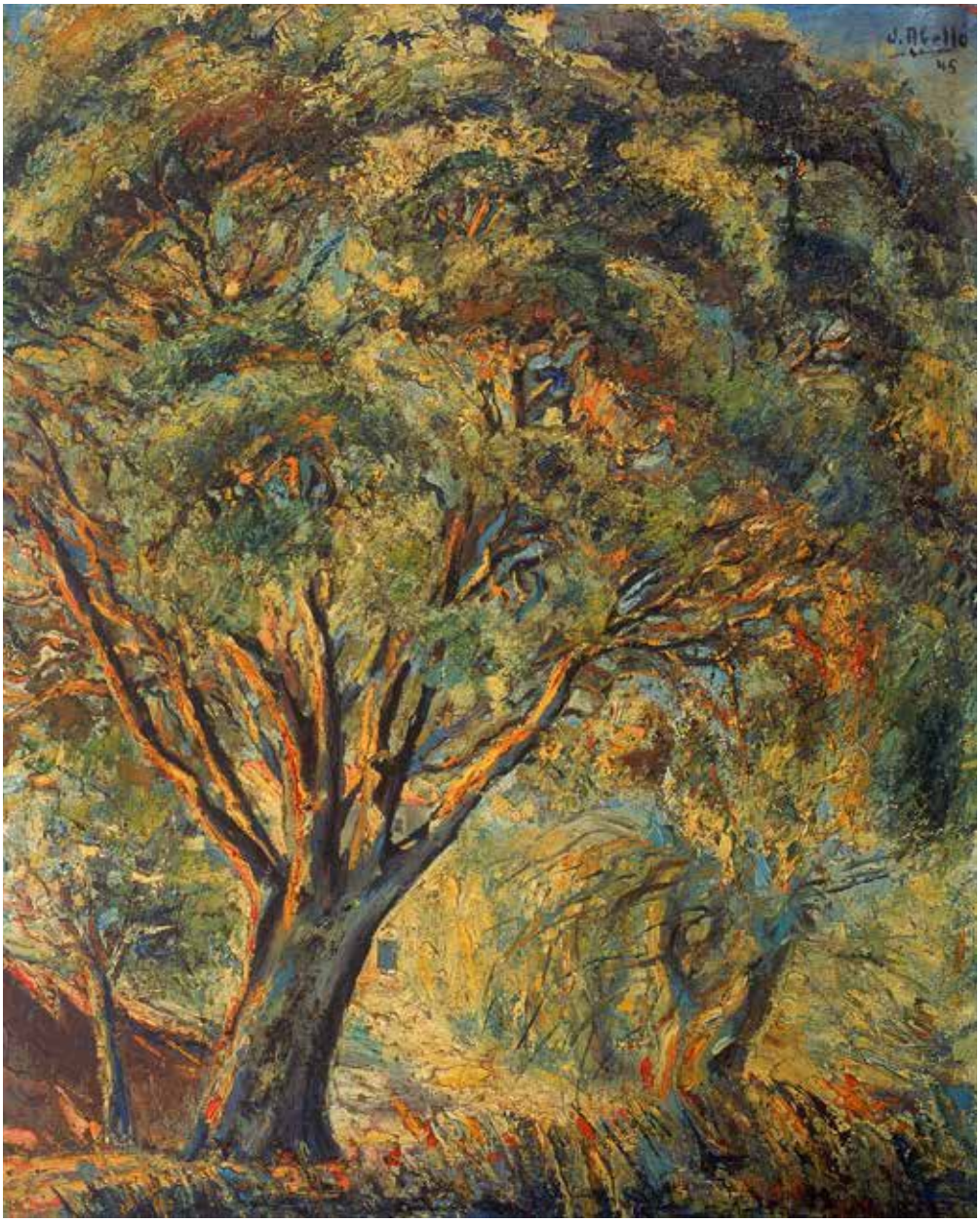
Joan Castellsagués
Retrat del pintor Joan Abelló, 1950
Carbonet sobre paper
61,4 x 48,2 cm
Reg. 001320-01. FMJA

Joan Abelló
Vista de Mollet, 1945
Oli sobre tela
52 x 55 cm
Ajuntament de Mollet

Joan Abelló. *L'alzina de Can Magre*, 1954
Tinta sobre paper. 59 x 43,5 cm
Reial Cercle Artístic de Barcelona

Joan Abelló. *Alzina florida de Can Magre*, 1945
Oli sobre tela. 81 x 65 cm
Margarita Amadó

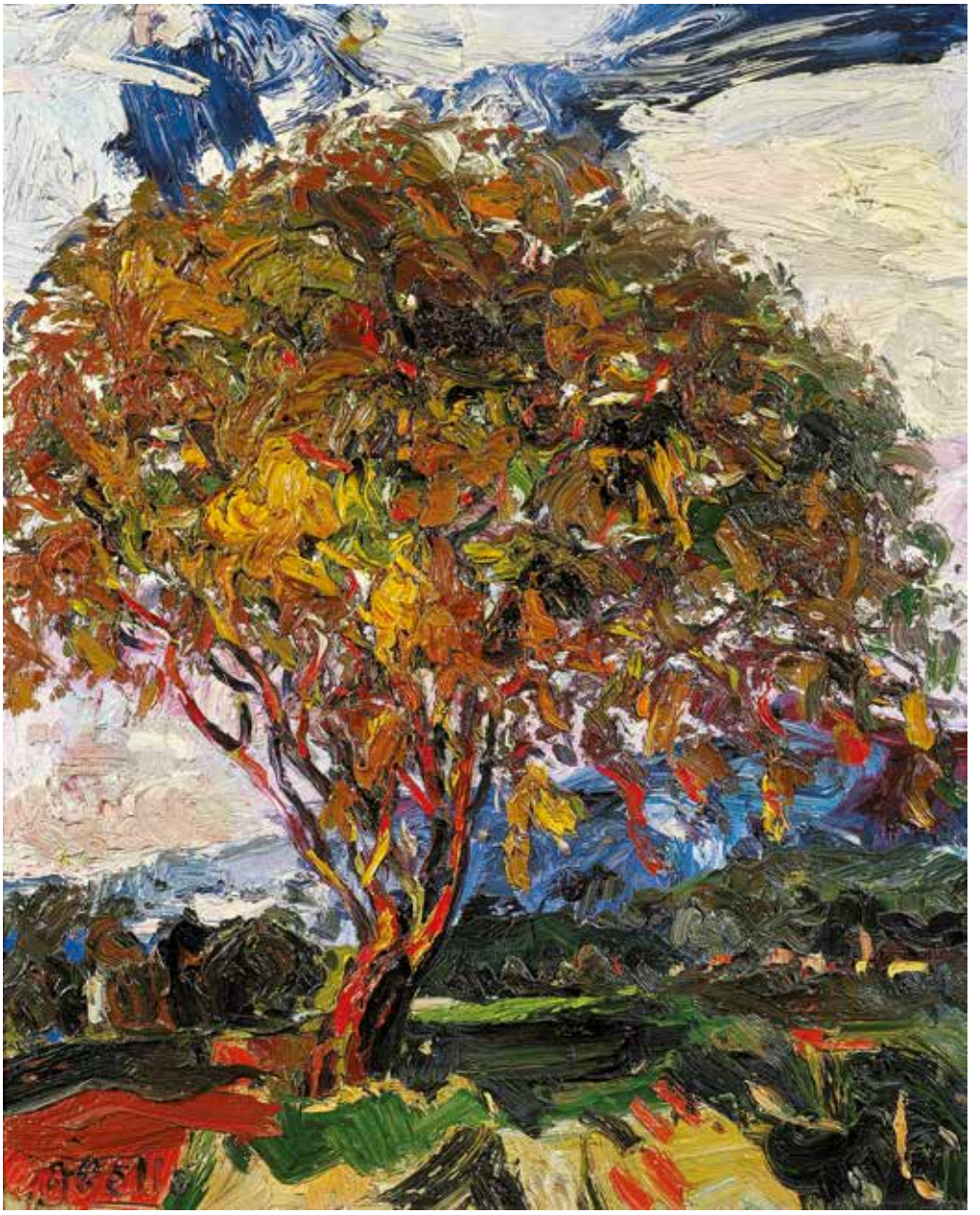
Joan Coma
Joan Abelló tastant una paella, 1964
Fotografia. 24 x 18 cm
Reg. FF-00674. FMJA.

Joan Coma
Homenatge a Joan Abelló a l'alzina de Can Magre, 1964
Fotografia. 24 x 18 cm
FF-02024. FMJA.

Joan Abelló
Can Magre. L'alzina, 1967
Oli sobre tela
85 x 112 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló
L'Alzina, 1969
Oli sobre tela
73 x 60 cm
Reg. 2082. FMJA

Joan Abelló
L'estació vella de Mollet, 1974
Oli sobre tela
65 x 81 cm
Col·lecció Adami Rabasa

Joan Abelló
El carrer de Lluís Duran de Mollet, 1963
Oli sobre tela
60 x 50 cm
Col·lecció particular

Abelló a les escales d'El Tabaran, 1940
Fotografia
8,8 x 5,9 cm
Reg. FF-00404. FMJA

Jove Abelló jugant al billar, 1940
Fotografia
8,5 x 5,7 cm
Reg. FF-00408. FMJA

Retrat de grup al campionat de billar, 1940
Fotografia
5,9 x 8,5 cm
Reg. FF-00407. FMJA

Joan Abelló
El club del billar, 1976
Oli sobre tela
81,2 x 100,2 cm
Reg. 8848. FMJA

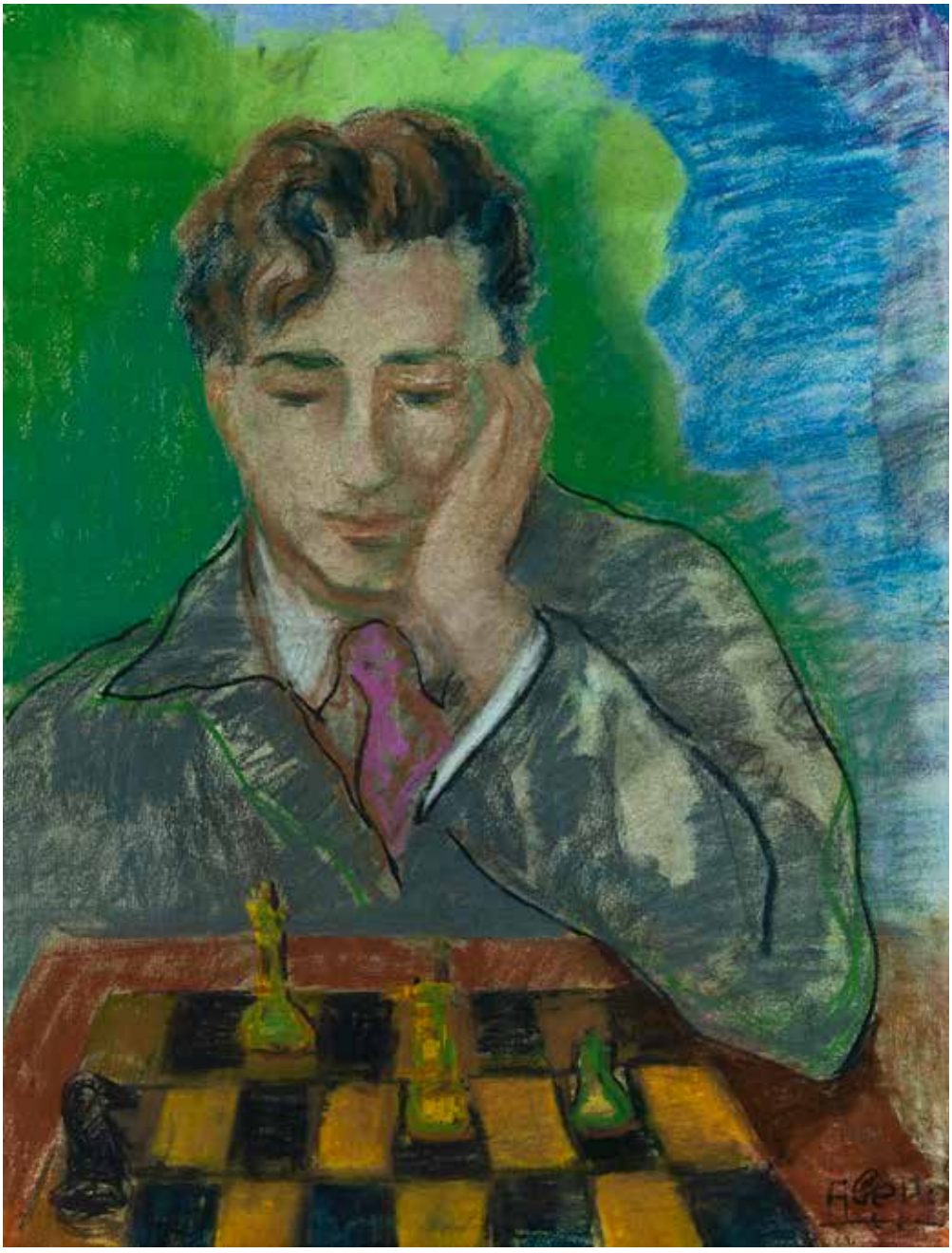
Andreu Abelló i Prat
Pàgines del dietari personal.
Desembre 1941
Llibre enquadernat
32,5 x 23 x 4,5 cm
Reg. 9213. FMJA

Andreu Abelló i Prat
Avió negre, 1950
Ferro pintat
46 x 30 x 12 cm
Reg. 8926. FMJA

Joan Abelló
Manuscrits i reflexions d'Abelló sobre el joc d'escacs, ca. 1946
Tinta sobre paper
Doc.4404. FMJA.

Joan Abelló
El meu germà Andreu jugant a escacs, 1947
Pastel sobre paper. 65 x 50 cm
Reg. 91. FMJA

Joan Abelló
El meu germà. Retrat fet de memòria, 1949
Carbonet sobre paper. 44,4 x 34,5 cm
Reg. 2034. FMJA

Martí Romagosa Trill
Retrat del pintor Joan Abelló, 1949
Aquarel·la sobre paper. 30,2 x 23,2 cm
Reg. 908. FMJA

Jesús Casaus Mecho
Retrat del pintor Joan Abelló
Tinta sobre paper. 21 x 14 cm
Reg. 1328 FMJA

Joan Abelló
Café Ateneo, 1964
Oli sobre tela
50 x 65 cm
Família Calduch

Abelló de cambrer, 1931
Fotografia
8,5 x 6 cm
Reg. FF-00417. FMJA.

Joan Abelló
Café Marfà. Mercat del Pollastre. Mollet, 1968
Oli sobre tela
61 x 75 cm
Col·lecció particular

CAFE

Joan Abelló
Les tres taules, 1966
Oli sobre fusta
121 x 250 cm
Col·lecció R. i J. Gordi Marimon

Miquel Ibarz Roca
Retrat del pintor Joan Abelló
Oli sobre tela
81 x 64,5 cm
Reg. 1379. FMJA

Ramon Rogent i Perés
Retrat del pintor Joan Abelló, 1954
Oli sobre tela
46 x 38 cm
Reg. 1392. FMJA

Josep Guinovart i Bertran. *Retrat del pintor Joan Abelló,* 1954
Tècnica mixta sobre cartró. 65,4 x 49,7 cm
Reg. 1396. FMJA

Ramon Aguilar i Moré
Retrat del pintor Joan Abelló, 1954
Oli sobre cartró
55 x 38 cm
Reg. 214. FMJA

Evarist Vallès i Rovira
Retrat del pintor Joan Abelló, 1955
Tècnica mixta sobre cartró.
37,5 x 24,5 cm
Reg. 104. FMJA

Leonci Quera i Tísner
Retrat del pintor Joan Abelló, 1949
Oli sobre tela. 65 x 54 cm
Reg. 1367. FMJA

Salvador Aulèstia i Vàzquez
Retrat del pintor Joan Abelló, 1953
Carbonet sobre paper
47,8 x 34 cm
Reg. 1332. FMJA

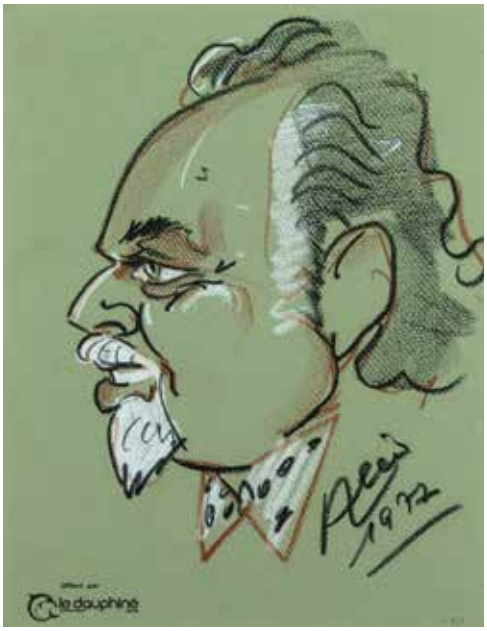
Carles Planell i Viñals
Retrat del pintor Joan Abelló, 1949
Ceres sobre cartró
32 x 23,5 cm
Reg. 640 FMJA

Armand Cardona Torrandell
Retrat del pintor Joan Abelló, 1959
Acrílic sobre cartró
62,5 x 51,8 cm
Reg. 1373. FMJA

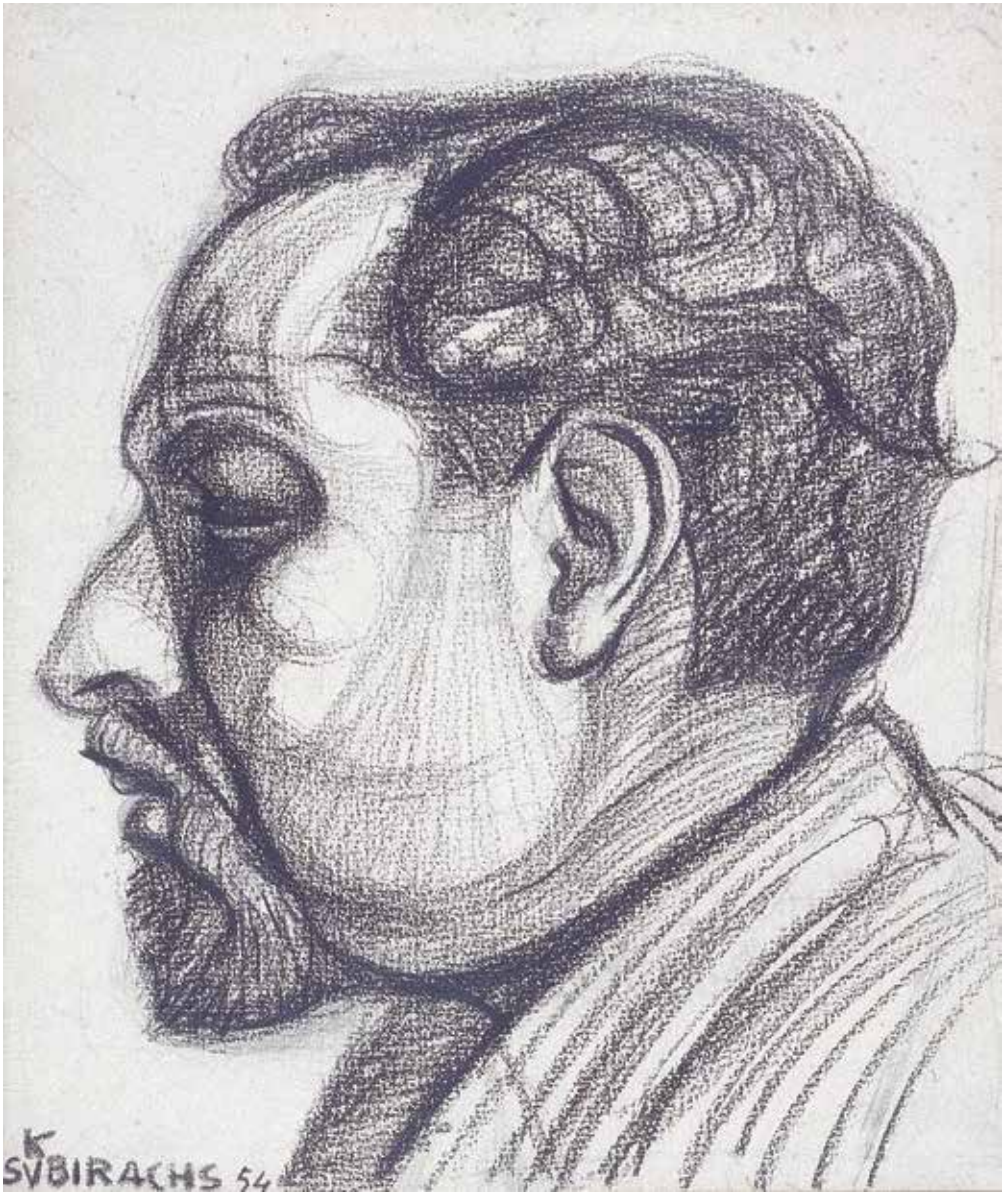
Josep Maria de Sucre i de Grau
Retrat del pintor Joan Abelló, 1953
Ceres sobre cartró
33 x 23,7 cm
Reg. 106. FMJA

Marc Aleu i Sòcies
Retrat del pintor Joan Abelló, 1977
Sanguina sobre paper
32,7 x 25 cm
Reg. 632. FMJA

Jesús Casaus Mecho
Retrat del pintor Joan Abelló
Tinta sobre paper
10,1 x 9,4 cm
Reg. 631. FMJA

Josep Maria Subirachs i Sitjar
Retrat del pintor Joan Abelló, 1954
Carbonet sobre paper
31 x 26,5 cm
Reg. 1333. FMJA

Rafael Duran i Benet
Retrat del pintor Joan Abelló, 1964
Tinta sobre paper
64 x 50,8 cm
Reg. 1326. FMJA

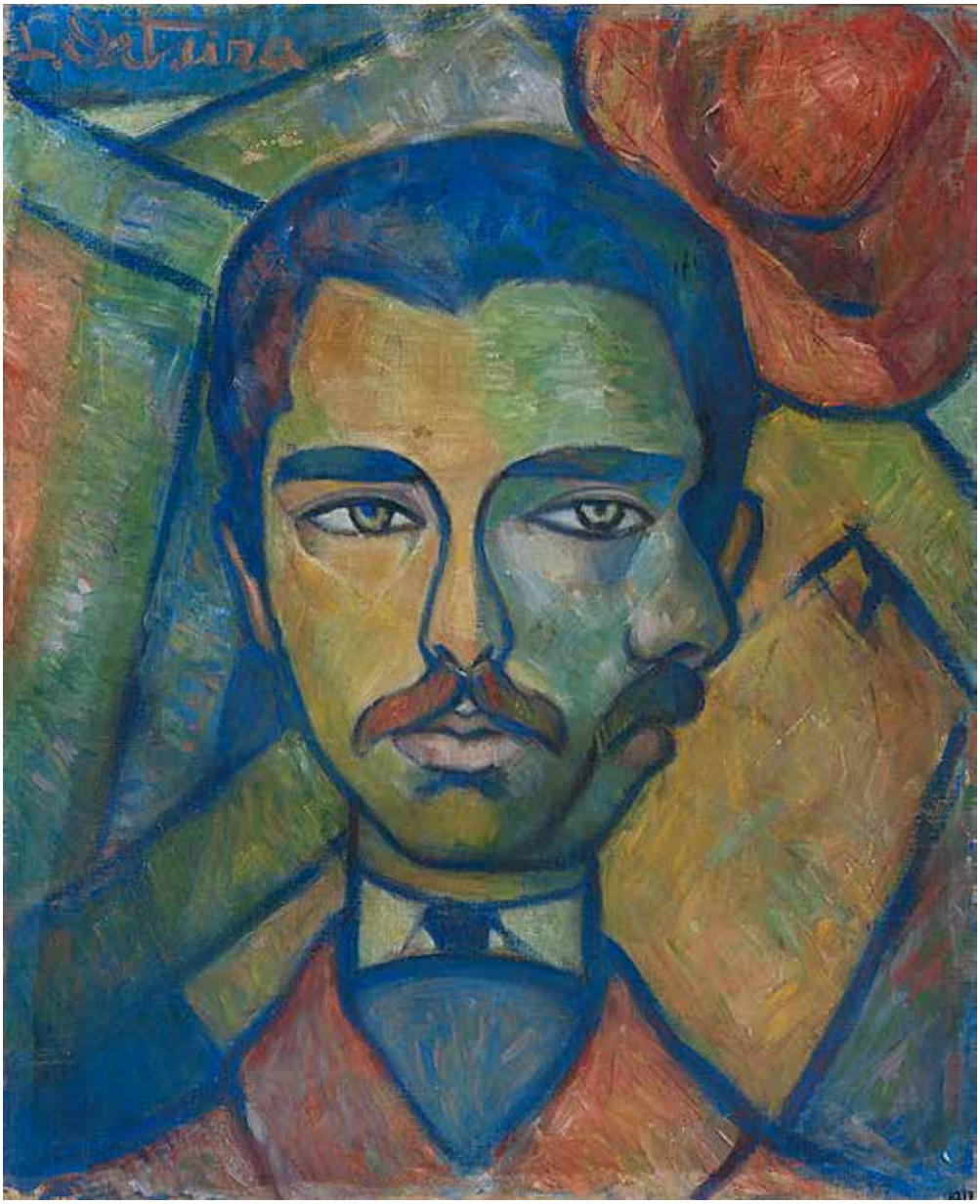
Rafael Duran i Benet
Retrat del pintor Joan Abelló, 1964
Tinta sobre paper
64 x 50,8 cm
Reg. 1327. FMJA

Rafael Duran i Benet
Retrat del pintor Joan Abelló
Tinta sobre paper
59,4 x 48,5 cm
Reg. 1299. FMJA

Jaume Muxart i Domènech
Retrat del pintor Joan Abelló, 1948
Oli sobre tela
59,7 x 48 cm
Reg. 1353. FMJA

Joaquim Datsira Prunés
Retrat del pintor Joan Abelló, 1948
Pintura a l'encàustica
65 x 54 cm
Reg. 217. FMJA

Jaume Planas Gallés
Retrat del pintor Joan Abelló, 1948
Tinta sobre paper
38 x 24,2 cm
Reg. 1322. FMJA

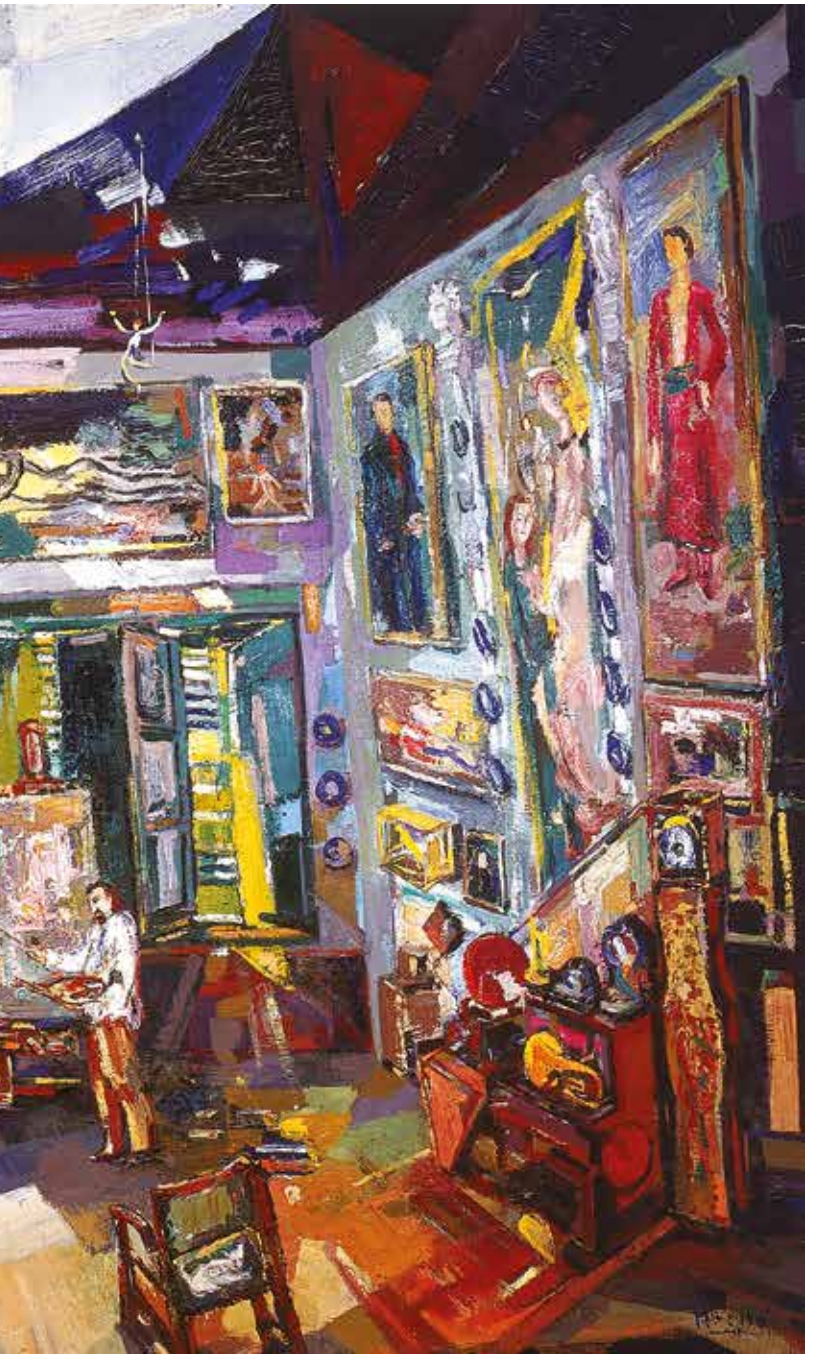
Josep Maria Morató Aragonés
Retrat de Joan Abelló
Oli sobre tela
55 x 46 cm
Reg. 1282. FMJA

Ricard Mira López
Al mestre Joan Abelló, 2003
Ferro forjat
55 x 32 x 24 cm
Reg. 8849. FMJA

Joan Abelló. *Família a l'estudi, Homenatge a Velázquez*, 1976. 180 x 261 cm Col·lecció particular.

Abelló a Can Pellicer, 1951.
Fotografia
12,6 x 17,3 cm
Reg. FF-00604. FMJA.

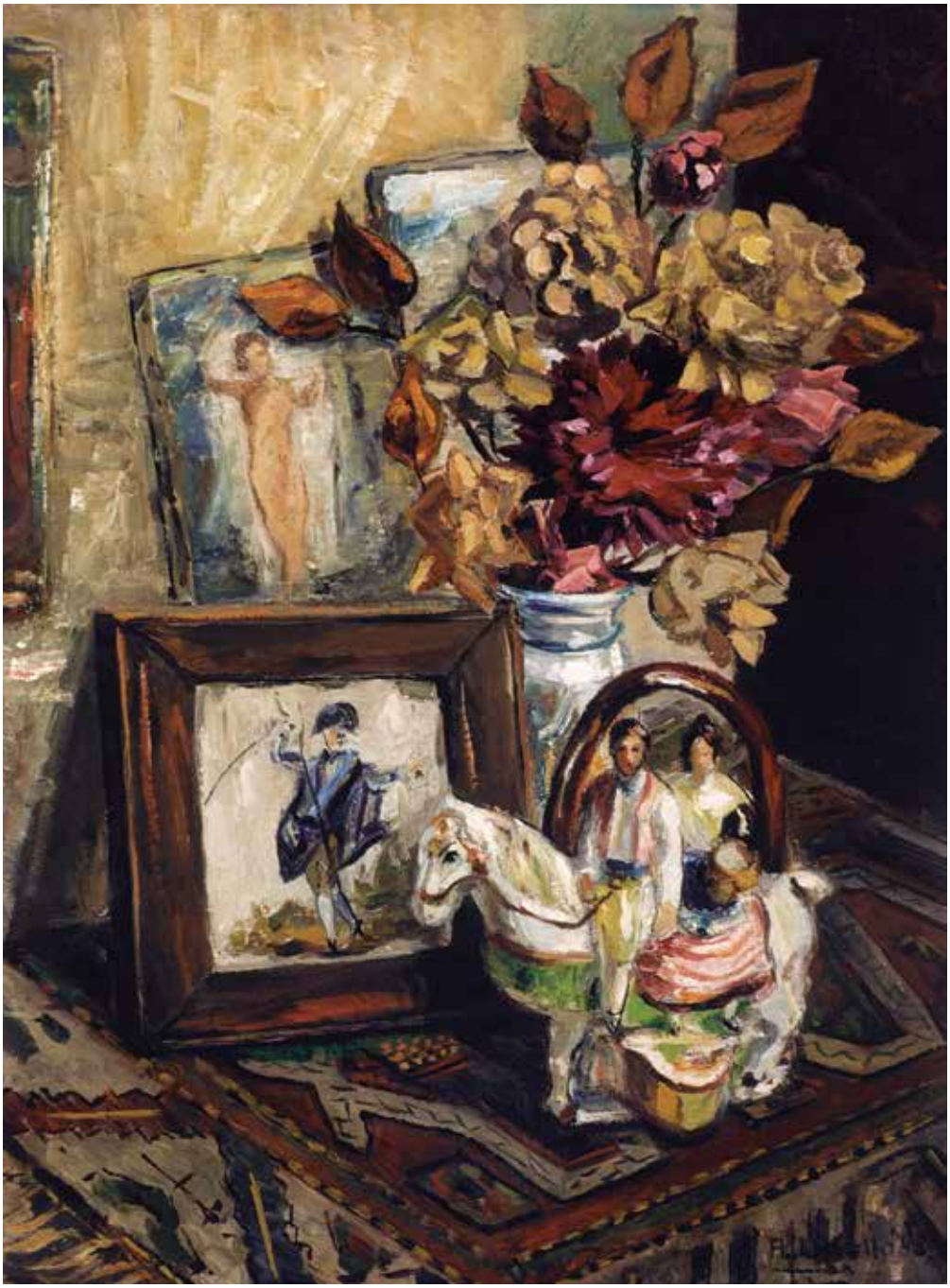
Joan Abelló
Racó del taller, 1947
Oli sobre tela
105 x 91 cm
Col·lecció particular

Foto Robert
Interior de Can Pellicer, c.1950
23,6 x 17,9 cm
Fotografia
Reg. FF-00047. FMJA.

Rajola amb figura masculina
Ceràmica vidriada
20,3 x 20,3 x 1,7 cm
Reg. 5650. FMJA

Joan Abelló. *Flors de paper*, 1948. Oli sobre tela. 73 x 54 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló
Gerro de flors de color malva, 1952
Oli sobre tela
55 x 46 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló
Des d'una finestra de l'estudi, 1955
Oli sobre tela
100 x 73 cm
Pere Vila Masachs

Foto Robert
Abelló pintant la Plaça Catalunya,
1956
Fotografia
23,8 x 17,8 cm
Reg. FF-00581. FMJA.

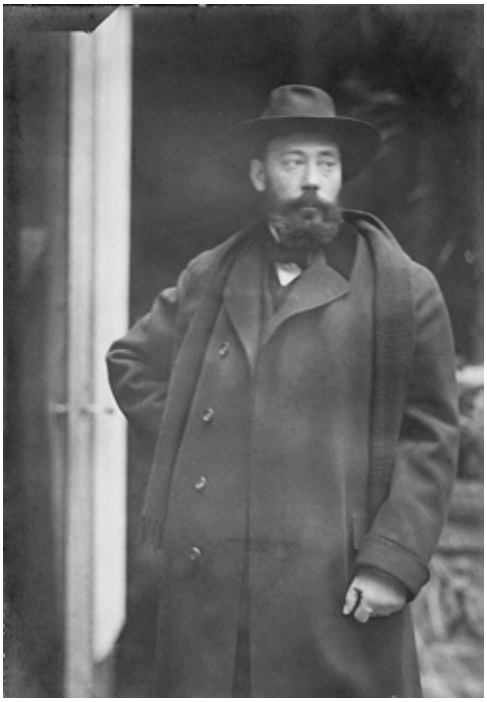
Joan Abelló
El passadís de l'estudi del meu mestre, 1957
Oli sobre tela
100 x 81 cm
Pere Vila Masachs

Foto Robert
Abelló a can Pellicer, c.1950
Fotografia. 17,6 x 23,6 cm
Reg. FF-00046 FMJA.

Llorenç Matamala i Piñol
Retrat del pintor Carles Pellicer, c. 1920
Modelat en guix
57 x 49 x 32 cm
Reg. 2531. FMJA

Carles Pellicer, c. 1900.
Fotografia
12,8 x 8,9 cm
Reg. FF-00096. FMJA.

Napoleón
Carles Pellicer, c. 1870-1880.
Fotografia
14,7 x 10,1 cm
Reg. FF-00024. FMJA.

Carles Pellicer, c. 1925.
Fotografia
17,1 x 11,5 cm
Reg. FF-00091. FMJA.

Abelló i Pellicer passejant per la plaça de Catalunya, c. 1950.
Fotografia. 24 x 18 cm
Reg. FF-00017-02. FMJA.

Abelló contemplant un crani,
1950-1959
Fotografia. 8,6 x 11,6 cm
Reg. FF-00551. FMJA.

Joan Abelló
La fi de tot, 1946
Oli sobre tela
65 x 60,5 cm
Reg. 2040. FMJA

Joan Abelló. *Interior de l'habitació del pintor Carles Pellicer,* 1957
Oli sobre tela. 65,5 x 91,5 cm
Col·lecció particular

Julio Ubiña
Joan Abelló pintant a l'estudi de Can Pellicer, 1954-1956.
Fotografia. 13 x 11,9 cm
Reg. FF-00649. FMJA.

Foto Robert.
Abelló a l'estudi de Can Pellicer, 1961.
Fotografia. 18 x 23,9 cm
Reg. FF-00568. FMJA.

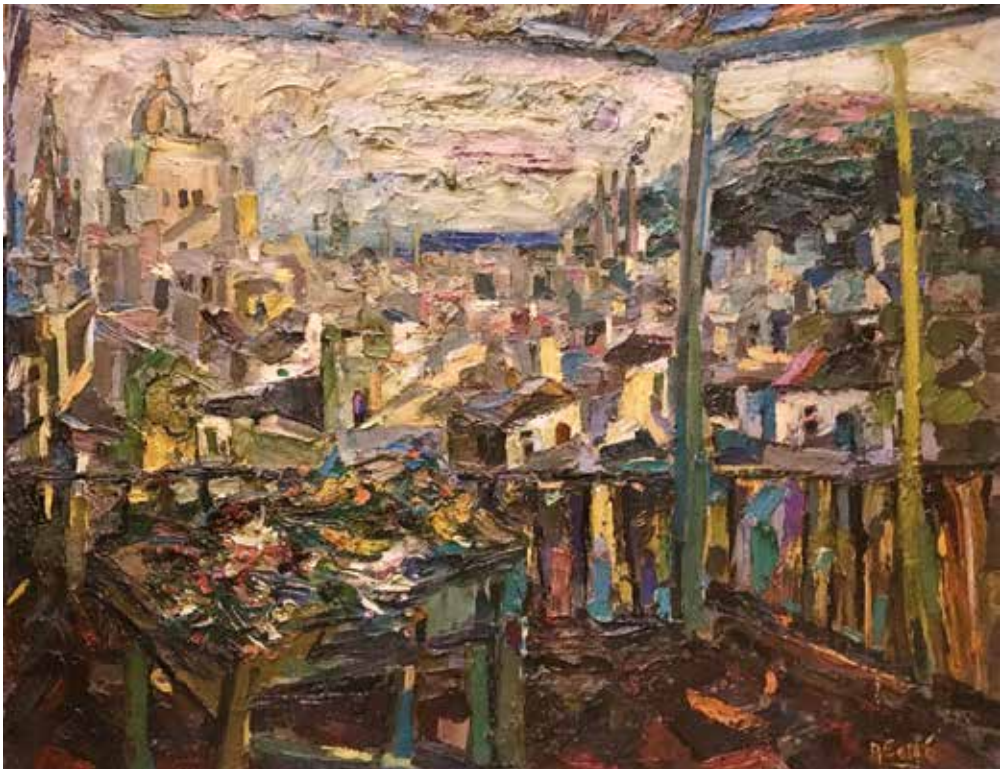
Joan Abelló.
Les meves pipes, 1948
Oli sobre tela.
41,3 x 49 cm
Reg. 2114. FMJA

Joan Abelló
Un telèfon, 1965
Oli sobre tela
46,5 x 65,5 cm
Carmen Clusellas

Francesc Català-Roca
Abelló al seu estudi de Ronda Universitat
Fotografia
100 x 82 cm
Reg. 5746. FMJA.

Joan Abelló
Des del meu estudi, 1961-1965
Oli sobre tela
114 x 146 cm
Família Esteve Aymerich

Joan Abelló
Homenatge al Sr. Ti, 1976
Oli sobre tela
181,3 x 135,3 cm
Reg. 2116. FMJA

Joan Abelló
Gira-sols i música, 1993
Oli sobre tela
73 x 60 cm
Família Gabarró

Joan Abelló
Les flors del dia, 1995
Oli sobre tela
73 x 60 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló
El Pajarito, 1967
Oli sobre tela
100 x 73 cm
Col·lecció Família Abelló

Joan Abelló
Flors, cadira i paraigües, 1970
Oli sobre tela. 82 x 130 cm
Col·lecció particular

Abelló amb una gàbia d'ocells,
1950-1974.
Fotografia. 8,6 x 11,9 cm
Reg. FF-00550. FMJA.

Abelló amb un contrabaix, 1967.
Fotografia. 17,4 x 12,5 cm
Reg. FF-00574. FMJA.

Joan Abelló
La cadira i els bitxos del senyor, 1970
Oli sobre tela
115 x 81,2 cm
Família Olivé Duñach

Joan Abelló
La dama del mocador blau, 1980
Oli sobre tela
162 x 116 cm
Reg. 21. FMJA

Joan Abelló estirat sobre la chaise-longue amb cobricel de Sara Bernhardt (còpia d'època), 1962
Fotografia
22,4 x 18 cm
Reg. FF-00724. FMJA.

Joan Abelló
L'hivern, 1958
Oli sobre tela
100 x 80,5 cm
Reg. 2105. FMJA

Joan Abelló
L'ocell artista, 1967
Oli sobre tela
50 x 100 cm
Germans Mogues Pla

Joan Abelló
L'arlequí, 1964
Oli sobre tela
91 x 73 cm
Col·lecció particular

Joan Abelló
Fruites i ocells, 1948
Oli sobre tela
84 x 110 cm
Col·lecció particular

Francesc Català-Roca
Joan Abelló vestit de torero, 1976.
Fotografia. 17,6 x 20,4 cm
Reg. FF-00731. FMJA

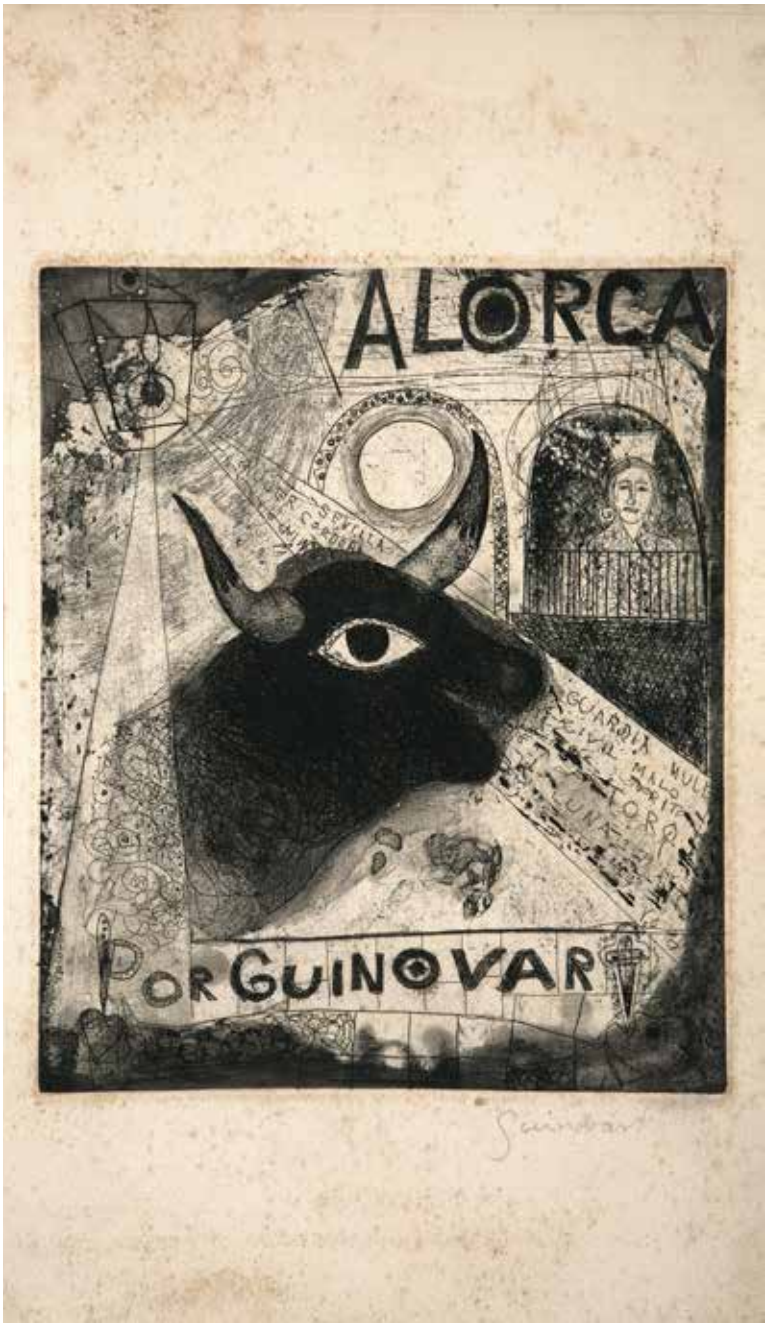

Eleuterio Blasco-Ferrer
ferro soldat
25x39,5x15,5 cm
Reg. 923. FMJA

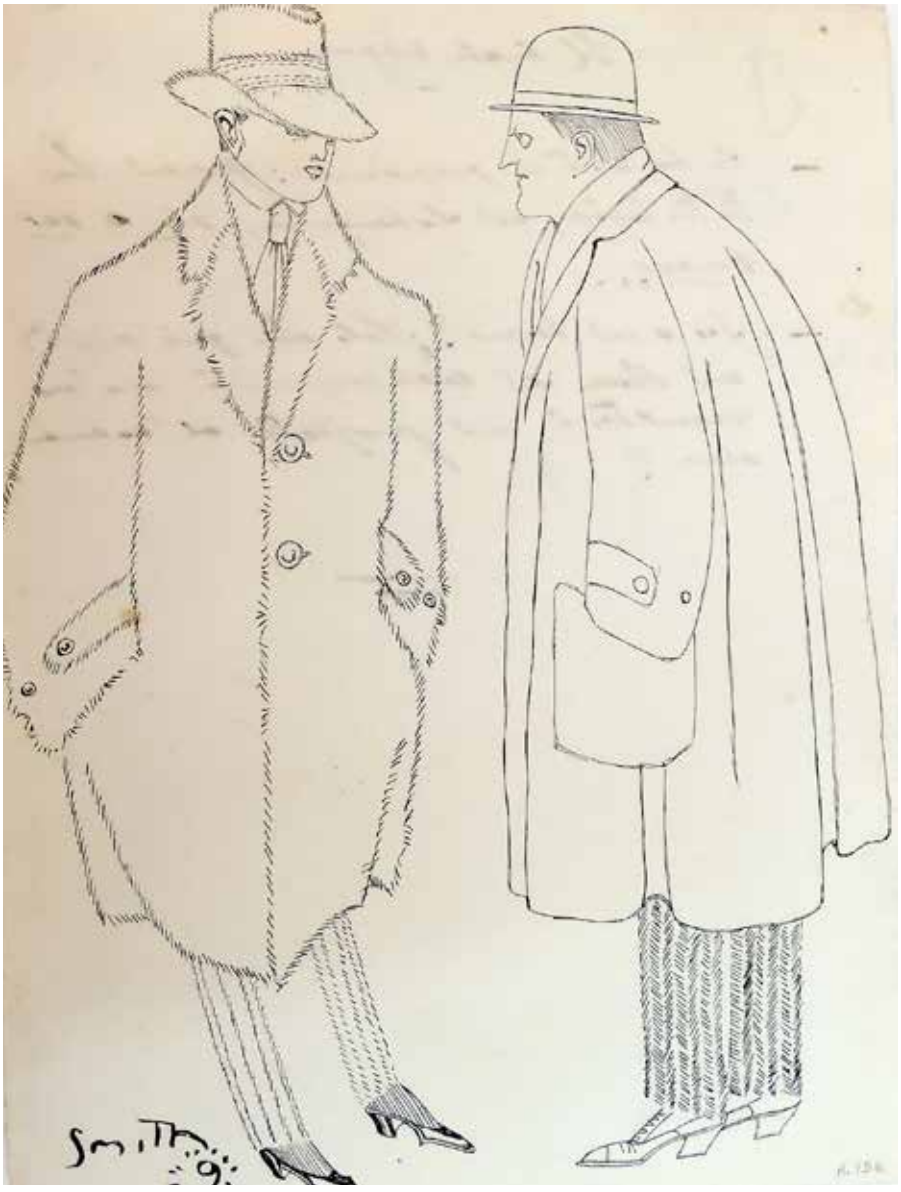
Maniquí de torero de la seva col·lecció

Manolo Hugué
Torero, 1945.
Bronze
33,5 x 15 x 8 cm
Reg. 6471. FMJA

Josep Guinovart i Bertran
Frontispici. Homenaje a García Lorca. Editorial Cobalto, Barcelona, 1951. Gravat a l'aiguafort. 44 x 32 cm
Reg. 868. FMJA

Ismael Smith i Marí
El Cicle Wagnerià, 1909
Tinta sobre paper
23,3 x 17,1 cm
Reg. 156. FMJA

Abelló pintant El Sopar dels Amics, 1951.
Fotografia. 23,8 x 17,6 cm
Reg. FF-00539. FMJA.

Joan Abelló i Joan Ponç a Cadaqués, 1966.
Fotografia. 9 x 14 cm
Reg. FF-01123. FMJA.

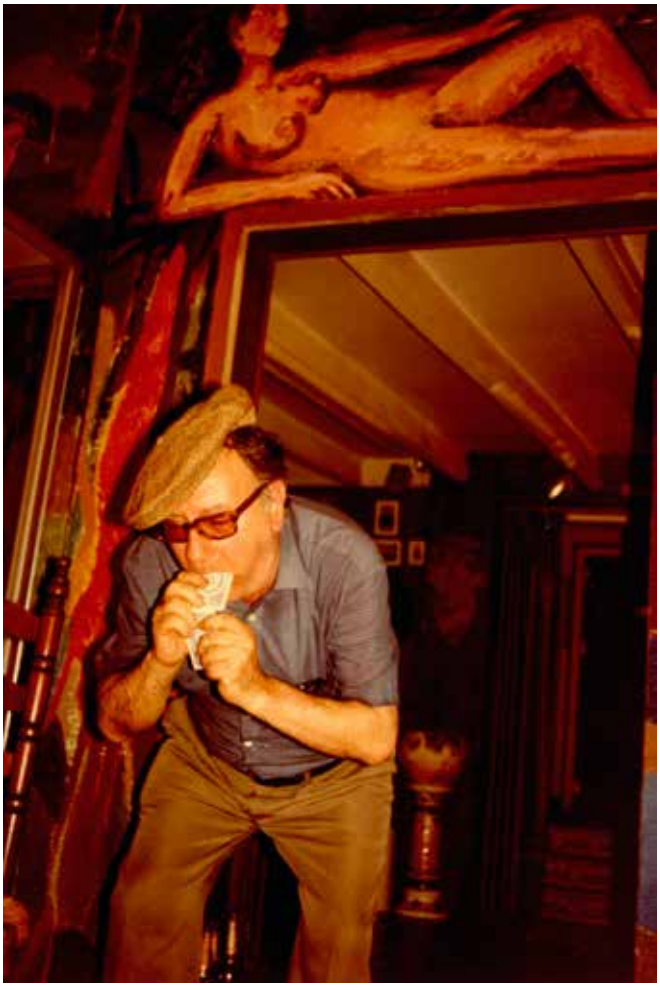
Abelló i els seus amics, a l'escala de l'Estudi Gran, 1980-1990.
Fotografia. 12,6 x 17,4 cm
Reg. FF-01860. FMJA.

Abelló i Dalí amb el cavall blanc a l'hotel Ritz, 1971.
Fotografia. 24 x 17,7 cm
Reg. FF-00378-01. FMJA.

Joan Rebull i Joan Abelló al pati de la Casa del Pintor, 1980-1982.
Fotografia. 8,8 x 13,5 cm
Reg. FF-001859. FMJA.

Joan Brossa fent magia a l'estudi de Joan Abelló, 1962.
Fotografia. 16,1 x 10,8 cm
Reg. FF-01861. FMJA.

Joan Rebull Torroja
Retrat del pintor Joan Abelló, c.1975.
Modelat en guix. 32 x 18 x 24 cm
Reg. 204. FMJA

Josep Maria Sert i Badia
Paravent de sis cossos, 1961.
Pintura sobre tela adherida
en un suport de fusta.
Oli i daurat
161 x 204 cm
Reg. 7697. FMJA

Joan Abelló i Antoni Tàpies darrera el paravent del Sert a l'estudi d'Abelló.
Estudi gran, 1980.
Fotografia. 10,2 x 14,7 cm
Reg. FF-01714. FMJA.

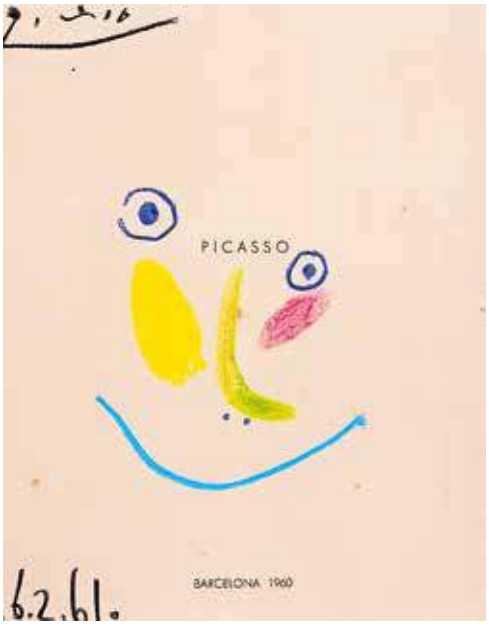
Joan Abelló
Homenatge a Tàpies, 1961
Oli sobre tela
33,1 x 41 cm
Reg. 4376. FMJA

Antoni Tàpies i Puig
Retrat del pintor Joan Abelló, c.1955
Gouache i tinta sobre paper
42 x 32 cm
Reg. 231. FMJA

Salvador Dalí i Domènech
Retrat del pintor Joan Abelló, 1964
Gouache i tinta sobre paper
47,5 x 36 cm
Reg. 4555. FMJA

Pablo Ruiz Picasso
Retrat del pintor Joan Abelló, 1961
Ceres sobre paper
24 x 19 cm
Reg. 713. FMJA

Joguina amb titella, 1920
17 x 9 x 8 cm
Reg. 8900 FMJA

Joguina amb titella, 1920
17 x 8 x 8,5 cm
Reg. 8901 FMJA

Autòmata, 1950-1999.
38 x 20 x 20 cm
Reg. 2049. FMJA

Montserrat Segarra
Retrat de Joan Abelló i Paquita Roma amb les seves filles, Maria del Mar i Marta, 1966
Fotografia.
17,8 x 24 cm
Reg. FF-01620. FMJA.

Joan Iriarte Ibarz. *Joan Abelló a la Casa del Pintor,* 2001. Fotografia. Centre de documentació.

muntatge de l’exposició
desembre 2022

traducciones

El presente catálogo es un paseo por los lugares, las personas y los objetos que acompañaron a Joan Abelló i Prat hasta convertirse en artista y coleccionista. La colección vivida, la vida pintada es un todo. Es la evolución y el proceso de construcción del yo inicial, que se define ya de joven, hasta alcanzar la plenitud del artista.

La colección vivida, la vida pintada nos muestra a Joan Abelló saboreando la vida y el arte que le rodean, devorando momentos, sufriendo y renunciando; disfrutando de sus amigos, aprendiendo de sus maestros..., devorando la vida. Digiriéndola para convertirla en materia propia. Abelló en estado puro. El todo Abelló.

Intuimos a Andrés, su hermano, y sus padres. A los maestros: Joaquim Mir, Pere Pruna, Carles Pellicer... A los amigos: Joan Castellsagués, Pere Rosés y tantos otros. Jugamos al billar, disfrutamos del ajedrez, entramos en los cafés, olfateamos la música, gozamos de Barcelona, nos dejamos seducir por el arte, la bohemia. Vivimos Mollet, coloreamos Gallecs; nos detenemos en la encina de Can Magre... Y viajamos: Londres, París, África, Brasil... La hora del té. La vida. Y, en primer término, Joan Abelló siempre presente. Su obra, su legado.

La colección vivida, la vida pintada nos propone una experiencia intuitiva para conocer a Joan Abelló: el personaje, la obra y la colección. Como comenta el poeta Esteve Plantada en su intervención durante el ciclo «Diálogos con Joan Abelló» en L'Aparador (El Escaparate) del museo: «Una colección, una palabra que expresa toda una vida. Una obra magna en sí misma, el sitio estrictamente visible donde reverbera todo lo que hemos sido, poseído, deseado, soñado, perdido y ofrecido. Abelló hecho materia. Eterno, palpable, visible».

Quiero dar las gracias por este excelente trabajo a los y las profesionales de la Fundación Municipal Joan Abelló, como Pepa Ventura, directora, y Mireia Oller, restauradora y conservadora. A Susanna Portell, licenciada en Historia del Arte y especialista en arte del siglo XX, Novecentismo y coleccionismo de arte. A Victòria Pérez, alma del Centro de Documentación del museo, y a todo el personal de montaje y de Servicios Educativos. Muchas gracias a las instituciones museísticas, a los coleccionistas y cedentes que nos han cedido piezas para enriquecer esta exposición, así como al Reial Cercle Artístic de Barcelona, que la albergará durante los meses de verano. También quiero expresar mi agradecimiento a la familia Abelló. Marta y Maria del Mar, os agradezco la confianza y el cariño que siempre habéis mostrado hacia nuestra ciudad.

Mollet del Vallès celebra con orgullo el Año Abelló, el centenario del nacimiento de un molletense ilustre. Pintor y coleccionista, una de las figuras más emblemáticas del panorama artístico de la segunda mitad del siglo XX. Su energía, intuición y curiosidad quedan reflejadas en su legado: la colección Abelló, un privilegio único, fruto de la producción artística del pintor y de su pasión por el coleccionismo, que queremos compartir con todos.

Mercè Pérez Piedrafita
Vicepresidenta de la Fundació Abelló

Joan Abelló en el Real Círculo Artístico

Hace cien años de aquel 26 de diciembre de 1922 en que naciste, gran artista que marcaras todo un siglo, que cerraras toda una época, pintor de Mollet, maestro Abelló, referencia en el Real Círculo Artístico de Barcelona, artista internacional, gran persona, mejor amigo. El destino escogió que fallecieras durante tu ejercicio como presidente de la institución. La junta directiva, los socios y los artistas miembros, así como todos los trabajadores y amigos de esta histórica institución de la ciudad de Barcelona, con 142 años de historia, y a la que tanto querías, te recordaremos siempre con la ilusión y el entusiasmo que siempre nos demostraste.

Ya de muy joven, en tus primeras escapadas desde tu ciudad natal de Mollet del Vallès a Barcelona, descubriste e ingresaste en el Círculo para poder hacer lo que más te gustaba: pintar. Al igual que tú, muchos ilustres artistas han pasado por los mismos talleres y salas, desde Antoni Caba, Ramon Casas o Santiago Rusiñol hasta tu primer referente: Joaquim Mir. Anglada-Camarasa, Isidre Nonell, Francisco Galí, Francisco Gimeno, Ricard Opisso, Apel·les Mestres o el propio Picasso se cuentan entre los muchos artistas que conociste y con los que compartiste momentos que fructificaron en otra de tus pasiones: el coleccionismo.

Siento el desconcierto de saber que ya no estás entre nosotros, pero al mismo tiempo la alegría de ver que lo que más querías y soñabas se ha hecho realidad. Has logrado ser inmortal, pues siempre estarás presente en nuestro corazón, en nuestras vidas y en la historia de nuestro país, tanto con la fundación que lleva tu nombre en Mollet del Vallès, como con la impronta que has dejado en el Real Círculo Artístico de Barcelona. Has sido un ejemplo y también un amigo, un maestro, un compañero. Juntos trabajamos en múltiples ideas y proyectos, compartiendo ilusiones y sueños, como el Museo, el nacimiento y creación de la Fundación, la Casa del Pintor, las exposiciones por todo el mundo, viajes, amigos, la familia. Generosidad, bondad y amor son los valores que siempre nos inculcaste, y precisamente estos son los que te han reportado el éxito y el recuerdo eterno en la historia y en todos nosotros.

Gracias, Abelló, por habernos hecho de maestro y habernos aceptado con todos nuestros defectos. Gracias, Abelló, por habernos marcado el camino, por haber sido el más grande y por dejarnos a los mortales todo tu legado. Mollet y el Círculo han escrito una página de oro bajo tu mandato y así te recordaremos.

¡¡Gracias en nombre de todos, maestro!

Josep Félix Bentz

La col·lección vivida, la vida pintada

«Ves, Andreu, los pájaros vuelan, yo pinto...» Podría ser un bonito título para encabezar este escrito que quiere ser un retrato de vida. Familia, paisaje, pintura en un todo. Joan Abelló contempla el horizonte de Gallecs que tanto ama y que tanto ha pintado. Junto a él está su nieto, el pequeño Andreu, un nombre que le recuerda a su hermano, muerto a los veintitrés años, y a quien siempre sintió cercano. La conjugues como la conjugues, la vida ya lo tiene, eso, y esta confidencia de abuelo a nieto, que se me transmite un día mientras preparábamos esta exposición, es la que me ha traído hasta aquí. A intentar atrapar al artista tras su pintura, tras su voz, tras los autorretratos que pinta, tras cada objeto de la casa, tras su paisaje, tras la colección que atesorará... también tras el espejo.

Joan Abelló acompañó los últimos años del artista y coleccionista Carles Pellicer. Le dedicó un libro, *L'hora del te*.[1] A él y a todo lo que aprendió en ese piso del número 4 del paseo de Gràcia de Barcelona, donde había entrado de la mano de otro maestro, el pintor Pere Pruna. El libro es un homenaje a su maestro, sí, pero también es un homenaje a una forma de amar la palabra, la amistad y los objetos que nos hacen tal y como somos. Al morir aquel, heredó algunos de sus dibujos, apuntes, esculturas, muebles, vestidos y objetos; heredó su amor por el coleccionismo que él mismo había empezado a ensayar en el taller del Miracle, donde de joven había aprendido técnicas de restauración; pero, sobre todo, heredó una manera de entender y vivir el arte que proyectó después en su casa de Mollet. Pero no solo eso. Pellicer le enseñó, en sus propias palabras, a estar atento a todo lo que fuera bello. Y la hora del té era una hora bella. Por sus pausas, por la compañía, por su tempo ralentizado. También por los recuerdos compartidos y las confidencias en torno a una mesa. Un paréntesis de tiempo, una especie de felicidad limpia como la que recoge la imagen de los dos llegando a la plaza Nova para comprar musgo, hierbas, un ramo de olivo y una pequeña casita de pesebre, una imagen que se cuela en uno de los capítulos del libro *L'hora del te*. Lo tituló *El misteri de Nadal*,[2] y quiso encabezarlo con un fragmento original del poema *Nadal*[3] de Joan Salvat-Papasseit que, cosas de la vida, habitaba tras un marco de uno de los muchos cuadros de aquel piso del paseo de Gràcia número 4. Abelló moriría el día de Navidad, cuando la familia le esperaba para la comida de celebración. Al día siguiente, día de San Esteban, habría cumplido 87 años. Hoy, a las puertas de otra Navidad queremos tenerlo cerca en una exposición que quiere ser un paseo por aquellos momentos, aquellos escenarios y aquellos amigos que lo celebraron; momentos, escenarios y amigos que él amó a través de su pintura y su colección. Un todo que empezó a soñar en voz alta en 1946, cuando cruzó aquellas puertas del paseo de Gràcia; un todo que es fruto de su generosidad y amor por Mollet. Un punto en el mapa que es familia, paisaje y amistad, un lugar donde volver siempre.

Es con las fotografías, con lo que muestran y lo que esconden; es con la voz propia de Joan Abelló que he recogido entre papeles, notas manuscritas para una conferencia, parlamentos de agradecimiento en alguno de los muchos homenajes recibidos, cartas, postales...; es con la voz del hermano en un dietario de juventud, con las lecturas de las críticas de prensa y su propio libro *L'hora del te* —una verdadera joya literaria—; es con el recuerdo de personas amigas que le trataron y lo estudiaron con entusiasmo o que le hicieron hablar como nadie, como Josep Masats, que me ha acompañado para escribir las palabras que se pueden leer a continuación: instantes que lo han conformado hecho; objetos que lo han completado; paisajes que lo han mejorado como pintor, coleccionista, hijo, hermano, amigo y padre de familia. Como un juego de reflejos en el que todo se trenza.

---

1. La hora del té.
2. El misterio de la Navidad.
3. Navidad

No hubiera podido construir este retrato sin la complicidad de tres personas con las que he compartido más de un año de trabajo e investigación. Pepa Ventura, directora del Museu Abelló y responsable de que hoy esté hilvanando este relato —como todo en la vida, uno entre muchos posibles—; Mireia Ollé, restauradora y conservadora del mismo museo; y Victoria Pérez, que tantos años dedicó a poner en marcha el Centro de Documentación, y que tantos recuerdos personales ha compartido con nosotros. También tengo palabras de agradecimiento para Josep Fèlix Bentz, que tan cerca estuvo de Joan Abelló y que hoy, desde el Real Círculo Artístico de Barcelona —institución tan querida para él—, se añade al homenaje. Gracias por citarme en Mollet y poder ser testigo, así, de la mirada cómplice que sellaba años de amistad. ¿Acaso Abelló volvía a intentar atrapar los colores en Gallecs ese día? Después iríamos a comer y alargaríamos un poco más la tarde en torno a una mesa.

Conjugando la vida

Hay pintores a quienes les gusta autorretratarse; otros que, como mucho, lo hacen una sola vez, casi como un ensayo, y no más. Los hay que están, pero debes descubrirlos en la superficie de un espejo pintado, como un punto más de un triángulo entre la escena, el espectador y quien pinta. Joan Abelló se autorretrató a menudo. Ya desde muy joven, muy serio, con el pincel y la caja de colores, y quiso que hubiera un autorretrato en la primera exposición que realizó en Mollet, en 1942. Más tarde llegará el «Yo Abelló» fijado en la propia pintura o en el reverso de la tela; la autoconfianza, la personalidad de alguien que dejará una fuerte impronta. También querrá que le retrate el fotógrafo. Alguien le ha comentado que es el doble del poeta inglés Alfred Tennyson. Solo, vestido con elegancia, mirará seductoramente a la cámara, en un paréntesis abierto entre la pintura y la tertulia, en esas paredes del paseo de Gràcia. ¿No es en la pausa donde se concentra toda la intensidad, como dice en *L'hora del te*? A veces lucirá sombrero, una prenda de vestir que lo conforma hace a sí mismo, como todo en la vida; como cuando lo escoge para retratarse ante el fotógrafo, cuando lo elige para autorretratarse con el pincel o como cuando, ceremonioso, lo convierte en el protagonista del encuentro con sus amigos. ¿Acaso no somos y nos construimos en cualquier gesto, en cualquier mirada, en cualquier objeto o en cualquier paisaje? ¿No es un autorretrato el gesto de hacerse llevar a Gallecs, frágil ya de salud, para poder pintar, una y otra vez, estación tras estación, las *Suites de las catedrales*? ¿Acaso no es también un autorretrato el paisaje que ama y que pinta hasta un día antes de morir? ¿No es, asimismo, un autorretrato la silla de la barbería que ha querido tener en su colección? ¿O los retratos que pide que le pinten los amigos artistas?

Posee más de doscientos: sentado, con el cuerpo bien apoyado, el abrigo abrochado y la corbata; la elegancia como punto y seguido en la silla que ha escogido de Can Pellicer; o más informal, hoy, en una silla que es su casa, como quien no quiere la cosa; mirada pensativa o de un azul profundo e inquietan-

te; con sombrero y con los brazos cruzados, como quien pregunta «¿queda mucho?»; o juguetón, a punto de bailar un chotis o acompañando «la paz de Abelló y la paloma de la suerte». Unos y otros lo retratan, lo hacen. Como el día que se viste de torero para dejarse fotografiar por Francesc Català-Roca, como un punto y seguido más en la colección de tauromaquia que va creciendo con los años. O cuando él homenajea a Antoni Tàpies, que también le ha retratado, no una sino dos veces. Como cuando dedica una sala de la Casa del Pintor a Salvador Dalí, fascinado por su obra y el personaje; o cuando, el día que lo visita en Portlligat, con la emoción en el rostro, le pasa el brazo por la cintura y se lleva la fotografía a Mollet. También describe su vida el retrato que le pinta su amigo Josep Maria de Sucre o su texto, que guarda, tan elogioso. Y los ratos que transcurren contemplando la *Cara d'home*[4] de Sucre, que tiene en su casa y que ha ganado el Premio Juan Gris, una de las diez obras del artista que conserva en su colección. O saber, por carta, que acaba de pintar un cuadro pensando en él.

Son los amigos quienes lo hacen, como los cafés, como la música. Cafés donde ha crecido, ha jugado al billar, al ajedrez —sus grandes pasiones—; cafés en los que ha conversado, se ha hecho un poco más sabio y se ha sentado también a pintar. Cafés que tienen un lugar destacado en su cartografía vital y que están en sus pinturas y en su colección. Cafés que escriben su vida, como los caminos que se cruzan, aquí y allá, y que, con la intensidad que produce la vecindad, insinúan recorridos de larga profundidad. Joan Abelló y Joan Brossa lo saben. En Barcelona, la esquina de la calle Balmes con Travessera es un punto también querido en su mapa, donde vive Abelló y donde Brossa tiene su estudio. Después, en los sesenta, las fotografías de su álbum de vida les sitúan una y otra vez en Mollet, en su casa, compartiendo sonrisas. Imágenes que describen la colección y el relato de vida, que enmarcan momentos y dejan otros fuera, quizás tanto o más importantes, por qué no. Pueden ser de un día cualquiera, como del día tan determinante para la historia de ambos en que se hizo la presentación, en su casa, de la obra de Joan Brossa *Aquí al bosc*,[5] el 28 de junio de 1962, o el día en que el mago Hausson, todavía muy joven, se asoma a la fotografía. ¿Y no es especial cuando nos plantamos ante la inmensa A *inclinada* de Brossa —de color sangre coagulada, como él quería— en la Casa de la Villa de Mollet, y con ella evocamos la amistad y la magia que ambos compartieron?

Susan Sontag decía que las fotografías convierten el pasado en un objeto que se contempla con ternura. Pienso en ello al descubrir a Joan Abelló pintando en condiciones extremas, durante algunos de sus viajes, trasladándose con el *papamobile*, como lo llama, con un pequeño calentador de gas que le hace algo más ligera la sesión de trabajo, o cuando se protege los brazos con plásticos para soportar las bajas temperaturas de San Petersburgo, porque lo que necesita es pintar, aunque sea en un banco, ese paisaje de blancos, grises y azules que tiene en frente. Ternura, también, cuando le veo levantando la mano y despidiéndose de todo con un «Aeropuerto Barcelona» detrás, que observa la escena. Avanza feliz hacia el avión. Ligero de equipaje. Cuando vuelva, lo hará acompañado de pinturas y algún objeto para su colección. O con un retrato que Picasso le habrá regalado durante una visita en Francia después de haber escogido, como agradecimiento y presentación, una botella de aguardiente de Chinchón, unos chorizos de Cantimpalos y un queso manchego. Vueltas al mundo, dos; incontables atlánticos atravesados o Europa de largas estancias, y cerca de Mollet, Caldes de Montbui, punto final del trayecto de un tren, el Calderí, que nacía en su ciudad y que todavía pudo ver de pequeño. Allí donde le esperará la familia de Manolo Hugué, allí donde escapará a alimentar su vida y su colección. Viajes que lo construyen, como todo en la vida. Como la alegría de poder tener su primer estudio ganado al espacio de las gallinas, como los encuentros con los amigos y el «¿No te gustaría pintar?»

4. *Cara de hombre*

5. *Aquí en el bosque*

que le sugiere de muy joven el amigo Joan Castellsagués; el «¿Por qué no lo pruebas...?», o el autorretrato que firma con Pere Rosés y el propio Castellsagués el 17 de abril de 1941, tres nombres que son hogar; como el espacio físico que se le va quedando pequeño con la entrada del cuadro, la talla, el mueble, el objeto, el juguete... Él, que ya ha proclamado en voz alta, un día de 1946 en el cine de Mollet, que quiere tener un museo.

Ternura, también, la que me despierta su fotografía en la barbería, muy joven, mientras le cortan el pelo, y cruzo con los pensamientos la puerta de ese local o lo imagino, juguetón, contemplando cómo la silla pasa a formar parte de su colección y cómo Joan Iriarte la retrata. Con esa alegría que tienen los dedos del barbero, con la música metálica que decía Josep Pla, los recuerdos parecen brincar de un lado a otro con más alegría que nunca frente al espejo de la barbería. El local, de larga tradición en Mollet, abrió poco después de que él naciera, en la plaza de Prat de la Riba. Uno de los descendientes del negocio es su amigo Salvador, con quien suele jugar a billar. Los lunes, día de descanso para los barberos, lo pasan en Barcelona. ¡Cómo les gustaba llegar al Teatro Tívoli para ver la escenografía en la que trabaja un tío de Salvador! Los recuerdos le acercan también al padre de su primer maestro, Pere Pruna, barbero del Ritz. Lo conoció antes de entrar en la casa de su hijo pintor, de la mano del gran amigo Rubió. Piensa en Pellicer, fiel a su barbería de toda la vida y preparando la propina de dos pesetas cada vez que va. Muerto el barbero de toda la vida, quiso que fuera su viuda, Madame Leon, quien siguiera cuidándole el pelo.

«La barba de Juan Abelló no es una de esas barbas ridículas, mezquinas, incipientes, que ostentan los jóvenes existencialistas.» No, su barba es digna, frondosa, generosa, senatorial, sentenciará Sebastià Gasch en un artículo delicioso en *Destino*, el día de Sant Jordi de 1955. «Es la barba del conde de Bugallal.»[6] El crítico llamará a su puerta para escribir su habitual columna «En el taller de los artistas». Estaba pintando, no tiene duda alguna. Parece uno de esos pedigüeños de la película *Milagro en Milán*, piensa Gasch, al contemplar el viejo y apolillado gabán que lleva. No es la única sorpresa que le espera. Ahora una habitación, otra, descabelladas todas, sintiéndose transportado a la Villa Martinori de Roma, donde Fortuny tenía su taller y su colección. Lámparas historiadas, biombos, libélulas, cintas de aquellos gloriosos años del *Jugendstil* se encuentran aquí y allá, mientras imagina Sarah Bernhardt compartiendo té con el anfitrión de la casa, Carles Pellicer, al salir del Liceo, o mientras imagina el sonido del teclado que solía golpetear Enric Granados. La descripción y las sensaciones de ese día no difieren mucho de las que experimentó él mismo cuando, de la mano de Pere Pruna, cruzó aquellas mismas puertas el 12 de junio de 1946; evocaciones que llegan a *L'hora del te*, un libro que escribirá en homenaje a Pellicer y a los recuerdos compartidos en los encuentros que se celebraban cada sábado en el número 4 del paseo de Gràcia con destacadas personalidades del mundo del arte, del espectáculo y de la burguesía barcelonesa: «Los largos pasillos que debían conducirnos hasta el comedor estaban literalmente repletos de telas, cerámicas, arquetas de todos los estilos, damascos y relieves. Todo esto tenía un aire extraño, como de museo abandonado, con cierto regusto necrofílico. La casa respiraba una atmósfera nostálgica, de abandono consciente... casi dolorosamente lograda».[7] La máscara mortuoria de Marià Fortuny, realizada por Jeroni Suñol y que heredará Abelló, le mira desde una de las paredes.

Los reflejos le abocan a ese pequeño espacio de un metro cuadrado que querrá forrado de espejos modernistas y a la colección que atesorará de agujas de sombrero, con sus cabezas decoradas con libélulas, abejas y filigranas de todo tipo. Por unos instantes se ve distrayéndose en el escaparate de la tienda de historia natural de la plaza Reial, junto al taller que en años venideros frecuentaría tanto, el taller de Pere Pruna.

6. GASCH, SEBASTIÀ. «En el taller de los artistas. Con Abelló». *Destino*, núm. 924, 23 de abril de 1955.

7. ABELLÓ, JOAN. *L'hora del te.* Barcelona: Editorial Mediterrània, 1961, p. 28.

¿Cuántos habrán entrado para apaciguar su sed coleccionista de animales disecados de todo tipo?

«El estudio de Pellicer, donde hace doce años que trabajo, todavía hoy respira historia densa de una época que ha muerto, pero ahí dentro se mantiene viva y subsiste, como adormecida... Esta tarde he terminado un cuadro de flores. La luz ya declinaba cuando me he sentado en una vieja poltrona y he entornado los ojos...» Los ramos de flores marchitas, la muñeca llena de polvo y de telarañas, la tapicería de las butacas desgastada por el tiempo que descubre aquel 12 de junio, vienen a su encuentro. ¡La de flores que había arreglado para recibir a los invitados a la hora del té de cada sábado! ¡Y cuántas flores ha llegado a pintar él! Una fotografía que ahora conserva de Apel·les Mestres con una hortensia —su «tarjeta de visita» en Can Pellicer— le inspirará uno de los grabados del libro. Como los recuerdos de su maestro, la preparación de los trajes de disfraces de los bailes de carnaval, los aires de los salones barceloneses de 1900, las veladas musicales..., espejos que reflejarán años venideros en los conciertos, las fiestas, los recitales, las representaciones teatrales en su casa en Mollet; espejos de los salones barceloneses de 1900 que, desde la Sala de la Música de su taller, lo contemplan adquiriendo documentos de la Asociación de Música de Cámara de Barcelona, del Fondo Clausells, amando las partituras de Granados y Mompou, los manuscritos de Apel·les Mestres que heredará de su maestro, o musicando su pintura con los instrumentos de su propia casa.

«La música y el teatro han sido siempre mi violín de Ingres»,[8] le había confesado Pellicer mientras aspiraba el humo de su pipa y enhebraba los recuerdos de sus carnavales: «Aquellos carnavales de Barcelona... Hay que tener en cuenta que, tres meses antes de la llegada del Rey del Carnaval, trabajaba muchas horas al día diseñando los trajes que debían lucir las mejores señoras de Barcelona en los bailes de disfraces del Liceu y del Novedades. Muchos de estos vestidos quizás hoy todavía están por casa y conservan aquellas gototas coloridas de confeti —los "papelitos", como decíamos entonces—».[9] Serán recuerdos compartidos en torno a una mesa perfumada por el té y el humo de la pipa —«la pipa debe fumarse en casa; las pipas no se hicieron para salir a la calle», le advertirá. Luego saldrán a pasear. En la memoria, el vestido de «piel de serpiente» con el que le había visto por las calles de Barcelona cuando aún no sabía su nombre. Abelló se lo pondrá también. Y se retratará. ¿No dicen de él que se le encienden los ojos de tigre o de serpiente cuando se pone a pintar? Cerca tendrá los disfraces, máscaras y sombreros de su colección; en uno de copa, sus amigos, después de una buena cena, pondrán papelitos con cantidades escritas. Será el momento del sorteo, quien saque el papelito se quedará el cuadro y pagará la cantidad escrita en el papel. Cuadros que saldrán de su casa para habitar otra. Disfraces, máscaras y el arlequín, claro, uno de los personajes de la *Comedia dell'Arte* más queridos por Joan Abelló y que querrá que le acompañe en uno de los murales de la Casa del Pintor y en la plaza que ahora lleva su nombre. A su regreso querrá recordar que él, de chiquillo, también había tenido su carnaval: «El entierro de la sardina está inspirado en gente de Mollet del Vallès. Antes de la guerra, durante el carnaval, había un día dedicado solo a los varones. Se disfrazaban, participaban en el desfile e iban a bailar. El niño que hay en medio del grupo, apretado con una gorra granate y con una ramilla de olivo en la mano, pretende ser mi autorretrato de entonces. Es una obra expresionista, del 53».[10] Satisfecho, la verá reproducida a lo grande, encabezando un artículo dedicado al carnaval en el *Correo de las Artes*.[11] «Noto, pasados los años, algún deje, como de Gutiérrez-Solana, y en cuanto a las máscaras, está la huella de las que hacía Goya de los carnavales. También realicé una serie de estudios.»

---

8. ABELLÓ, JOAN, op. cit. 1961, p. 41.

9. ABELLÓ, JOAN. op. cit. 1961, p. 59.

10. MASATS, JOSEP, *Les arrels d'Abelló*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2001, p. 144.

11. *Correo de las Artes*, número 14, febrero de 1959.

«"¡Un cráneo es la verdad absoluta!", recuerdo que decía. "Es algo desnudo y sin literatura. Píntalo, Joan. No podrás encontrar ni la expresión de los ojos en sus cuencas vacías ni la gracia de una sonrisa, o el rictus de la tristeza reflejada en los labios..."»[12] Aquel sábado Pellicer le invitó a fumar una pipa juntos. Era su forma de abrirle las puertas a su hora del té: Abelló había terminado su primer cuadro en el estudio del maestro. Hoy, que se deja retratar por el fotógrafo, coge el cráneo entre sus manos y se sienta junto a la chimenea, donde tiene colgado un cuadro que ha pintado: *Racó del taller*.[13]

«¿Y tú qué quieres?», me dijo. «El reloj de Bouguereau y las cosas de pintar», le pedí.[14] Pellicer murió en enero de 1959. Abelló lo pinta descansando. La compañía, el cariño, los recuerdos que se esparcen por la habitación con dos camas. «Hay que dar cuerda a los relojes cada día; si no, se puede parar el reloj de la vida», proclamaba. Cuando murió tenía 94 años. Abelló hacía seis años que se había casado, pero nunca le había abandonado. De regreso a Mollet, quiso llevarse la mesa y las sillas de ese comedor a su casa. Reservó el reloj de Bouguereau para los días especiales de su vida. Pellicer también quiso que tuviera la *chaise longue* de Sarah Bernhardt que había encargado copiar del original de París para que la actriz la utilizara durante sus estancias en Barcelona. Abelló la pintó y la tituló *L'hivern*.[15] Un día se tumbó y se dejó retratar, también, muy seductor él, con el paraguas que le acababa de regalar el amigo colgando del techo, abierto, en el día de su homenaje bajo la encina querida de Can Magre. Camas de vida y muerte de aquella casa querida que se hacen presentes en su pintura, como el pasillo, con el yeso moldeado con el que Llorenç Matamala retrató a Pellicer y que Abelló siempre conservó. Como las sillas que pinta y en las que se sienta a trabajar. Y ahí, el marco vacío enmarcando el pesado cortinaje, como un paisaje más.

En casa le esperan Paquita, su esposa, y sus dos hijas, Maria del Mar y Marta. La pequeña felicidad de un día con un espejo de fondo y una mesa redonda preparada para un tempo ralentizado. Como la hora del té. Él, satisfecho, contempla la escena. Su rostro reflejado en el espejo se convierte en un maravilloso contrapunto. En *L'hora del te*, como encabezamiento de uno de los capítulos, ha elegido unas palabras de Kakuzō Okakura: «La verdadera belleza solo puede descubrirla aquel que mentalmente completa el incompleto».

ÁLBUM DE VIDA

Construyéndose...

En el exterior suenan las sirenas de las fábricas. A las doce del mediodía salen los trabajadores que empezaron la jornada a las cuatro de la madrugada. A la una y media comienza el turno de tarde. «¿Pintar? La familia no lo entendía. Y vivir bajo el silbato de una fábrica nunca me interesó», confiesa a Màrius Lleget en una entrevista que tiene lugar entre las paredes de su colección y que se reproduce en el *Correo de las Artes* el 13 de diciembre de 1958. Sin embargo, la familia se reúne a su lado ese día con la clara voluntad de inmortalizar «el Abelló pintor». El fotógrafo es invitado a la casa que habitan en la calle Lluís Duran. El hijo mayor, con ademán serio, sujeta la paleta con una mano y con la otra agarra el pincel. En frente, en un bastidor, tiene la tela. No se nos muestra lo que está pintando. Esto ahora no importa. Lo que interesa es el momento, la puesta en escena, el artista *in actu*. Más de una vez se retratará pintando frente a la tela. Más de una vez el espejo se convertirá en testimonio silencioso del momento. El reflejo nos enseñará, también, unas cuantas frutas, una jarra con agua y una jaula con un canario que le acompañará en muchas de sus pinturas (*Bodegó*

12. ABELLÓ, JOAN, *op. cit*. 1961, p. 50.

13. Rincón del taller.

14. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 80.

15. *El invierno.*

de l'ocell,[16] 1965). Como cada día, canta en el estudio, como lo hacía Titta Rufo en Can Pellicer. «Un buen pintor debe hacer bodegones. Es fundamental aprender la composición y dar valor al objeto. La calidad de la ropa, del vidrio. Tienes que ceñirte mucho con el dibujo, las formas, los colores.»[17] En otro óleo, de 1976, con la paleta en la mano, se dispondrá a pintar una tela en blanco donde habrá anotado: «Jo Abelló. 1976».

Antes de lanzarse a los colores, Abelló habrá girado ligeramente su cabeza al espectador, como si quisiera interpelarle. «¿Puedo empezar?». Otro día habrá decidido dejar su autorretrato en el bastidor para que se pueda ver bien y se habrá marchado. La obra, colgada en La Pinacoteca, será la protagonista de «El cuadro de la semana» y será reproducida en la *Revista de Actualidad, Arte y Letras* del 8 de marzo de 1958. Abelló, sin dejar de estar ahí, habrá elegido mostrar el autorretrato y salir de la escena; como cuando estampa su nombre en un libro abierto que ha olvidado en una silla, en un sobre que le traslada al Regino y a esa pasión por los juegos de cartas que compartía con el amigo Joan Brossa, o como cuando escribe «Abelló» en una torre del circuito del Grand Stand MGP, en la isla de Man.

«El día de mañana tendrán que asfaltar esta calle. Pero será cuando el Museo sea el que yo sueño», le asegurará al escritor y periodista Màrius Lleget, a quien ha citado en su casa en diciembre de 1958. El día en que el fotógrafo le había retratado ante el lienzo en esa misma casa, le había bastado con saberse contemplado y abrazado por la mirada entre perpleja y complaciente de su familia. «Era natural que, cuando descubrí mi vocación por la pintura, después de muchas vacilaciones y con el precedente de mi carácter introvertido y bastante solitario, mis padres, de formación menestral y sedentaria, estuvieran algo asustados por aquella nueva aventura que no sabían dónde me llevaría.»[18] La fotografía quedará enmarcada para siempre en la casa. Andreu, el hermano, lo observará, apoyado en el umbral de la puerta, con las manos en el bolsillo de un batín largo. El padre que, a falta de telas, habrá sido retratado en uno de los sacos con los que tapaban a los conejos, le dirige la mirada. El hijo, Andreu, morirá poco después, a los veintitrés años.

«Mi hermano era el pequeño... pero siempre había tenido que hacerme de hermano mayor. Era un espíritu selectísimo... y de una gran finura. A pesar de su juventud, que había consagrado totalmente al servicio de nuestra familia, llevando el peso principal del pequeño negocio que había montado mi padre, no dejaba de tener inquietudes espirituales y una comprensión humanísima, muy superior a la propia de su edad, de lo que yo aspiraba y quería ser.»[19] Su dietario nos permite conocerle, mientras tenemos al lado uno de los juguetes que uno y otro tanto amaban, un pequeño avión que sobrevuela el estudio del pintor, que le acompaña siempre y que en el dietario tiene su correlato en la maqueta que un día dibuja Andreu del avión Junkers Ju 87. El dietario, iniciado el 8 de febrero de 1940, además de reflejar las penurias económicas propias de la posguerra y de recoger el día a día de la familia, permite seguir la ilusión del hermano mayor por tener un espacio propio para pintar —conquistado del gallinero— y las aficiones compartidas: el billar y el ajedrez. Unos juegos y unos espacios que Joan Abelló querrá hacerse un poco suyos pintándolos. Como el centenar de juguetes que irá coleccionando —muchos de ellos procedentes de su maestro Pellicer— y que le acercarán aun más a su hermano y a las muñecas, marionetas y caballitos de cartón que había creado.

El ajedrez, el billar, los cafés... la vida

El ajedrez, la vida. Confesiones a Josep Masats: «El ajedrez me ha enseñado, primero, el planteamiento: son las fichas colocadas.

16. *Bodegón del pájaro.*

17. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 34, 36.

18. ABELLÓ, JOAN, *op. cit*. 1961, p. 120.

19. ABELLÓ, JOAN, *op. cit*. 1961, p. 120.

Equivale a la vida. Después, a saber llegar a media partida con una buena colocación, entre los 25 y 35 años de una persona, para poder afrontar el futuro. Y, si tienes un buen planteamiento, seguro que llegas bien al final».[20] Delante de la mesa de ajedrez, pensativo y concentrado, retrata a su hermano Andreu en un extraordinario cuadro al pastel. De los primeros que pinta. En plena partida, un día cualquiera de 1943. Entretanto, un domingo de 1941, Andreu habrá dedicado dos páginas de su dietario a relatar «Una batalla sobre el tablero de ajedrez».[21] Joan, en unas hojas de calendario de 1945, se apresurará a anotar la estrategia de una partida. «Durante una temporada viví obsesionado pensando en jugadas de ajedrez y con una maraña de imágenes de carambolas de billar entre la garganta y el sombrero. Llegué a un punto que tuve que dejar estas dos actividades porque apenas pintaba.»[22]

El billar

«1º: Tener siempre la seguridad de ganar.
2º: Jugar con tranquilidad, jamás ponerse nervioso.
3º: Pensar una carambola antes de ejecutarla y no deambular alrededor de la mesa con la indecisión (?) que delata a los principiantes.
4º: El taco debe sostenerse flojo y la muñeca debe ser la que haga juego al golpear.
5º: La mano que sostiene el taco sobre el paño debe apoyarse firme, sin moverse, y tener un dedo sobre el taco, o sea, formando "anilla", pues así no se escapa.»

16 de marzo de 1941. Andreu anota en su dietario los consejos que su hermano Joan, mientras caramboleaba, ha compartido con él esa noche. Ha sido afortunado. No es fácil encontrarlo solo en el Tabaran. En casa todavía resuena el éxito de Joan en el campeonato de billar del año pasado. Su fotografía en pleno *massé* preside el recuerdo familiar y la historia local de Mollet. El billar tiene una fuerte tradición aquí y ese día Joan luce sus mejores galas. Acompañado por los amigos, se deja fotografiar antes y después de la partida, en las escalinatas del Tabaran, espacio querido, sinónimo de recreo y alegría para los molletenses y ligado íntimamente al pasado industrial de la localidad, que tendría su epicentro en la Tenería, fábrica conocida popularmente como «La Pelleria». En el Tabaran se juega al billar, al ajedrez, se baila, se representan obras de teatro, se celebran veladas literarias, exposiciones, se proyectan películas y se da la bienvenida al Año Nuevo. Tabaran es la casa de todos, como la Cooperativa. Como el Ateneo o como Can Regino, donde le gusta encontrarse con La Penya de diez a doce. «Pocos me ganaban al billar.» El 18 de enero de 1969 comunica por carta a Luis González-Ruano y a Juan Gich que participará en la II Bienal Internacional del Deporte con la obra *Els billars de Can Regino*,[23] [24] el propietario del local, Rafael Gordi, gran amigo y habitual de los encuentros en su casa, le regala largos ratos de su dominio de los juegos de manos. Invoca su espíritu en un gran óleo de 121 x 250 cm: *Les tres taules*. En él aparecen el ajedrez, el billar, «Abelló» escrito en un sobre con sello, la música —su otra pasión—, el juego de cartas... y la pipa.

«Cuando las bombas caían sobre el Novedades, justo delante de casa, yo me sentaba frente a esta mesa, "Joan", me decía Pellicer señalándola. Ponía encima una docena de pipas, bien cargadas, y empezaba a fumarme la primera, de un lado, y cuando me la acababa, la dejaba al final, para que tuviera tiempo de enfriarse. Y seguía así mientras las bombas estallaban por Barcelona. Me daba la impresión de que con una pipa en las manos no podía pasar absolutamente nada.»[25] A Abelló, como solía rememorar, una mesa de billar le había salvado de uno de los bombardeos sufridos por la población de Mollet. «Una noche en que jugaba a billar con el doctor Rosés, sonó la sirena que anunciaba

20. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 22.
21. Documento 4404. Centre de Documentació. FJMA.
22. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 186.
23. Los billares de Can Regino.
24. *Documento* 2539. Centro de Documentación. FJMA
25. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 86-87.

un bombardeo. Yo me acurruqué bajo la mesa de billar, lo suficientemente robusta como para protegerme de los trompazos. El doctor Rosés prefirió irse a casa, con un hijo en cada mano. Murió a causa de las bombas de ese día en los Quatre Cantons,[26] con su hijo, junto a otras personas que acababan de bajar del autobús de Barcelona.»[27] Quiso recordar ese trágico momento con una pintura. Fue en 1993 y la tituló *Bombardeig als Quatre Cantons*.[28]

Los cafés

«Mi primer trabajo», anota en el reverso de la fotografía. Su padre «hacía una tetera, a martillazos, sin soldaduras. Con lo que él elaboraba con las latas, hoy sería un artista». Su madre había trabajado en Can Fàbregas de tejedora; «de los trabajos de electricidad se encargaba mi hermano Andreu. También hacía juguetes extraordinarios».[29] La noche de Reyes se los quitaban de las manos en el puesto que alquilaba en la Gran Via de Barcelona. ¿Y él? Estudia piano y, a causa de su delicada salud, sale a respirar paisaje. Para ayudar a la familia, de jovencito se coloca como camarero en la fonda de Can Beumala. Los recuerdos pasan también por el hostal La Marineta, allí donde se detenía el autobús que, de mayor, le llevaría a Barcelona a pasar la tarde, aunque fuera unas horas, allí donde expuso dos docenas de obras, las primeras en 1942. Salvador Llavina regenta el hostal desde 1929 y Joan ayuda lavando platos; después, de camarero, trabaja en el Tabaran o en la Cooperativa: «También destaca en los ámbitos molletanos un muchacho que hace de ayudante de camarero en el Tabaran y que, cuando el señor Marià Boix (el conserje) no se daba cuenta, pintaba toda clase de muñecos en las mesas de mármol. Cuando "Nasi Pintor" un día se percató, mientras tomaba un carajillo (los que más le gustaban eran los de coñac), dijo que preveía un gran futuro para el joven camarero».[30] Años más tarde sería él quien se sentaría en las mesas de los cafés. Tomaría notas rápidas o querría pintarlo todo, lleno de vida y nublado por el humo del tabaco. *Can Marfà*, 1969; *L'Ateneu*, desde el exterior, 1964. Calles más allá, la estación de tren. La que tiene junto a su casa, la del Nord, que también le lleva a Barcelona...

Bajo la encina

La sesión fotográfica transcurre aquí y allá. Salen al jardín. Bajo el brazo lleva *L'alzina*[31], un óleo que mide 73 x 60 cm. Escoge un rincón para sentarse y lo coloca sobre una alfombra de verdes. A continuación deja reposar suavemente el brazo derecho y mira a la cámara. «Usted, Abelló, dejará todo lo que ahora constituye su pintura y volverá por este camino (el de la encina) porque usted es así», le había augurado el crítico César González-Ruano ante aquella obra que tenía una encina como protagonista y que pasaba desapercibida para el público asistente a la inauguración de su exposición, la primera en Barcelona, en 1947, en la Sala Caralt. Alentado por su maestro Pere Pruna, había decidido dar el paso cuando tenía veinticuatro años. «Piensa, Joan, en el espíritu del paisaje y de los que lo pintan. Hay que vivir en el paisaje», le insistía el maestro. Las palabras proféticas del crítico retornan a él una y otra vez. ¿Cuántas encinas habrá pintado a lo largo de los años? La que hoy ha elegido para acompañarle en la sesión fotográfica data de 1969. «Con los años he vuelto a mi pintura de entonces, pero enriquecida con unos posos que ha ido dejando la vida, mis maestros, la pintura que he ido desarrollando y la obra de pintores que siempre he admirado, como Turner»,[32]

---

26. *Cuatro Esquinas.*
27. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 17-18.
28. *Bombardeo en las Cuatro Esquinas.*
29. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 9.
30. SOLE TURA, JOAN, *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà*. Argentona: L'Aixernador, edicions argentonines, 1988, p. 113.
31. *La encina.*
32. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 102.

afirma, mientras se afianza en la certeza de aquella profecía. Cuántas veces habrá escapado a enamorarse de nuevo de la encina de Can Magre, con esa cepa tan gruesa que tiene, aquella copa que Pere Bonvilà se imagina hecha con un molde y que, con el ocaso, adquiere unos colores extraordinarios.[33] Es aquí, a la sombra de esta frondosa encina, donde su admirado Joaquim Mir, todo color, había pintado L'alzina i la vaca,[34] merecedora de la medalla de oro de la Exposición Nacional de Bellas Artes de 1917; es aquí donde sus amigos le rinden homenaje un día de 1962. Lo rememoran las fotografías y los recuerdos escritos del propio Pere Bonvilà. Abelló, elegante como siempre, luce zapatos de charlestón, los mismos con los que se acerca para acariciar a los conejos que tienen en casa. Son muchos los amigos, más de un centenar, los que se reúnen ese día bajo la encina. El propio Bonvilà le regala un paraguas de tela azul, lo suficientemente grande como para cobijar a toda una familia. Abelló lo conserva. Sí, también le gusta pintar paraguas. Cerrados o abiertos, inundados de pinceladas y de color. O simplemente colgados del techo, en su estudio.

«Pintando la encina de Can Magre y junto a la acequia del agua me atacó una serpiente, y yo, caballete y cuadro fuimos a parar a la acequia», anota en una tarjeta mientras prepara una conferencia en Mollet, en 1967. Es un rincón querido, como también lo es aquella chica campesina, Garriganga, que llegaba con el carrito desde Sant Fost para vender en el mercado, y que se convirtió en una de sus primeras modelos. «¿Cómo puede ser Mollet?», se pregunta en otra cuartilla. «Mollet será lo que sus hombres quieran. Mollet tiene cepa y raíces para ser un árbol que todo el mundo podrá admirar.» Entretanto, las máquinas han empezado a cortar los almeces, pinos e higueras centenarias de Can Magre. La encina resiste entre las nubes de polvo que levantan los coches y camiones a su paso, pero muere pocos años después.[35]

«Observo constantemente la naturaleza. En mi Vallès he visto crecer los árboles, los he visto en todas las estaciones del año. Y no aspiro a pintar los árboles, sino un árbol, el prototipo.» El día de esta confesión habrá abierto las puertas de su estudio al crítico Sebastià Gasch. Le habrá contado que le fascinan las alas de las mariposas, por la sinfonía de colores que despliegan. Y que las hojas secas de los árboles son también una maravilla.[36] A Jaume Arnal Maqueda le habrá confesado que ama la obra de Van Gogh: por su obra, por su vida y por su amor a los hombres.[37]

Los viajes

«Querido Carlos. Se puede pagar todo lo que me pidan para realizar un viaje en autocar desde Barcelona a Montserrat para ver el más magnífico de los paisajes. Llegando a Collbató es donde se hace más interesante,

33. BONVILÀ, PERE, «El meu Mollet. Boscos i vernedes», 1980. Agradecemos a Maria Rosa Boada, responsable de Patrimonio e Investigación del Ayuntamiento de Mollet, el conocimiento del texto. Joan Abelló conservó una copia del texto mecanografiado en el Centro de Documentación. *Documento* 5378.

34. *La encina y la vaca.*

35. BONVILÀ, *op. cit.*: «Yo creo que la marearon pues ella no estaba acostumbrada a ese ruido, ni a respirar ese aire tan contaminado, el progreso no le probaba bien y se fue volviendo amarilla, se le empezó a secar alguna rama. Yo creo que era la añoranza, añoraba a sus compañeros que tantos años la habían acompañado, creo que también añoraba aquellos campos tan verdes, aquellos campos de trigo, de patatas, de maíz y a todos aquellos campesinos que la amaban y admiraban tanto y aquellos corderos que se deleitaban deteniéndose a su sombra que ella, generosa, les daba. [...] Yo no sé si murió de añoranza o de vergüenza por no tener que vivir junto a los hombres que, con la excusa del progreso, habían destruido tanta belleza.»

36. GASCH, SEBASTIÀ. «En el taller de los artistas. Con Abelló», *Destino*, número 924, 23 de abril de 1955.

37. ARNAL MAQUEDA, J. «El cuadro de la semana. Abelló», *Revista de Actualidades, Artes y Letras,* número 308, 8-14 de marzo de 1958.

siendo algo que te entusiasmaría.»[38] Es la única salida que podrán realizar juntos en los catorce años de vida juntos. Una semana para pintar. «Cruzarás el Atlántico más de cinco veces», le repetirá Pellicer; una frase premonitoria, como la del crítico González-Ruano ante la encina, que recordará, muerto el maestro, cada vez que inicie uno de sus largos viajes para pintar y enriquecer la colección, ya sea para llevar un esqueleto —Mr. Ti, le llama— que adquiere en un servicio médico de Alemania, unos Ogoh-ogoh de Bali, unos títeres de Praga, unos abanicos de Bélgica, un muestrario de botones y objetos de mercería de París, o, desde Costa de Marfil, una parte de la colección de arte africano, ya sea para viajar a Bélgica para impregnarse de los oros relucientes o viejos de sus tierras, adquirir un biombo de Sert en Londres o una cómoda que había pertenecido al admirado Joaquim Mir para tenerlo un poco más cerca en su casa. Como cuando viaja a Egipto y rememora los recuerdos de Pellicer ante la apertura de la tumba de Tutankamón, en 1922. En el segundo viaje a Egipto, en el barco *Cleopatra*, celebra su 75º aniversario. Será también cuando conozca al premio Nobel de Literatura Naguib Mahfuz y entre, de su mano, en el mítico Café El Fishawi. Quedará fascinado por los espejos, los aromas del café turco, el té, la tisana de pan de cuco del bosque y las pipas aromatizadas de rosas, del bullicio de la gente que sencillamente se reúne para jugar al ajedrez o, como el mismo escritor, que busca un sitio para escribir; vidas que laten en el Café El Fishawi y que recogerá en el tríptico que le dedicará. Porque de un viaje nunca se vuelve de la misma manera.

«Hay que saber dejar el pueblo. Hay que saber ver mundo.»[39] Sus amigos no acababan de entender el porqué de la decisión de viajar a Londres y no a París, la ciudad del arte. «Siempre hay que hacer lo que otros no hacen. Así serás el primero.»[40] Aquí reencuentra la niebla, la niebla de su Vallès, la niebla de su infancia. En 1962, «con mi viaje a Londres se produce un cambio en mi pintura. Tuve una decepción con los impresionistas. Cuando los veía reproducidos en los libros, sus cuadros me parecían mayores. Cuando descubrí a Turner, me provocó una admiración que me ha durado toda la vida. Me influyó de una manera, digamos, espiritual. Tiene un sentido de la luz que sale del centro del cuadro y lo baña todo, haciendo una especie de espiral. Su pintura es la luz por la luz. El expresionismo sigue en mi época de la gran pasta. Es innato en mí, o casi. Tengo una predilección a la exageración, se nota en mi pintura. Soy abarrocado en cuanto a los grosores de pintura y a los colores».[41] Se sentirá bien en Londres. Piensa en Vlaminck y Permeke, en el uso generoso de la pasta aplicada sin pincel, en la explosión de sus colores, y con ellos regresa a Sint-Martens-Latem, un rincón muy querido para él. «Exalté todos mis tonos y traduje todos los sentimientos de los que era consciente en una orquestación de colores puros. Era un salvaje sentimental, lleno de violencia. Traducía instintivamente todo lo que veía, sin método alguno, transmitía una verdad no artística, sino humana. Exprimí y derroché tubos de aguamarina y rojos.»[42] Piensa en París y se ve aplicando los colores con rabia, ahora aquí ahora allá, sin apenas mirar las barras de los pasteles. También en el Atlas pinta muchos, con el regusto de aquella exposición de pasteles que hizo en 1954 en la Galería Argos con tanto éxito, y se ve instalado en Marrakech, en los pabellones de un antiguo palacio donde tiene el taller y donde disfruta de la beca que le ha otorgado el Ministerio de Cultura marroquí. Y allí, donde todo se funde en la historia y en el tiempo, Venecia, que le espera: «Luz irreal, teatral, cambio constante en el color producido por la fusión casi mágica del agua y de la tierra, del color rojizo de los tejados y del óxido de las paredes centenarias; de los mármoles de distintos tonos, de los palacios silenciosos y nostálgicos... ruinas,

38. Postal a Carles Pellicer escrita el 22 de marzo de 1947. *Documento* 2436. Centro de Documentación. FJMA.

39. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 45.

40. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 212.

41. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 217.

42. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 100.

iglesias y museos en calles retorcidas y plazoletas que conducen todas al mismo lugar: la plaza de San Marco».[43] Venecia es también Canaletto, Guardi, Tiepolo... y el carnaval con la «máscara, blanca, sobria, seria, elegante y teatral, todo a la vez, que llega a tapar el rostro donde terminan los labios y empieza la barbilla junto con el singular sombrero de tres puntas, hacen de todo el conjunto nada más y nada menos que una obra de arte», que evoca en una hoja de papel. Venecia escrita y pintada, como la otra Venecia, la del Norte, San Petersburgo, toda nevada y que pinta, en medio del frío, ahora con una mancha de azul, ahora con una mancha de verde, ahora con una mancha de negro.

Sí, «cruzarás el Atlántico más de cinco veces», le había augurado Pellicer. Más lo atravesó. Hubo una primera vuelta al mundo —con escalas en Bali, Singapur, Tailandia y Nepal—, y una segunda que le llevará a la Polinesia, donde permanecerá unos meses. Lamentará no haber traído más verdes para pintar. Los colores cambian segundo a segundo. La Polinesia son los colores vivos, la madera, el cartón, la tela, el pincel, los trapos o los dedos, y la música. «Hay que pintar escuchando música, Joan», le insistía el maestro Pruna. «¿No se ha fijado que cada cuadro tiene su melodía y que es algo muy sinfónico? Está el metal vibrante y valiente, el calor de la cuerda y los graves aterciopelados de los cielos... Debe estar todo, en un cuadro.»[44] «Usted todavía está embriagado por los colores de los paisajes, y algunas veces el culto al color nos puede hacer disminuir el cuidado que hay que tener con la forma y el contenido. ¡Esfuércese en descubrir toda la gama de blancos! Los hay de muchos tipos...», le había sugerido cuando apenas estaba pintando su segundo cuadro en casa del maestro. Como los blancos que inundan la magnífica *Maternidad* que Pruna le regaló y le dedicó, y que hoy luce en el museo.

En años venideros, un día cualquiera de 1968, querrá autorretratarse de nuevo. Como Tàpies, el día que lo visite para ver su colección y se esconda tras el biombo de Sert, elegirá un sombrero. «Abelló», escribirá. Mirará al espectador. Desde 1946, en el Cine Avenida de su querida ciudad, ha proclamado que tiene el museo en la cabeza, que lo sueña. «Mi Museo es como un guijarro lanzado al Besòs. Ves que sobre el agua se extienden las ondas del impacto y que, a distintas velocidades, se dibuja una especie de flor o de estrella.»[45]

Susanna Portell

43. Documento mecanografiado. *Il Carnavale de Venecia.* Del 3 al 23 de febrero de 1983. Centro de Documentación. FMJA.

44. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 92.

45. MASATS, JOSEP, *op. cit*. 2001, p. 227.

El *Estudi Gran*, síntesis del pintor coleccionista

El pintor Abelló es indisociable del coleccionista Abelló. Para entender a uno es necesario conocer al otro. En *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* están los dos. El cuadro, que muestra la importancia de sus espacios de creación es, también, un buen ejemplo de lo que pretendemos explicar en esta exposición, *La colección vivida, la vida pintada*, organizada para conmemorar Abelló 100, el centenario del artista.

Recorriendo sus estudios, examinándolos, podemos seguir la evolución biográfica y artística de Joan Abelló (1922-2008); tanto en los que trabajó como los que pintó. En su caso, no solo son espacios de trabajo, algunos se convirtieron en cuadros que reflejan momentos concretos. Tuvo varios estudios: en Mollet, Barcelona, Londres, Bélgica, París... El primero fue el gallinero de su casa de Mollet, en 1940.

«Ya hacía semanas que esa idea tan mimada me rondaba el cerebro. Y, por último, me decidí. En el patio de casa teníamos unos gallineros que ocupaban un tramo de muro en toda su extensión. La solución era fácil. Se trataba solo de reducir espacio designado a las gallinas... y ocuparlo, como una gallina más (...) Qué feliz que me sentía en ese pequeño rincón donde todo era mío... que me pertenecía ¡solo a mí! Aún hoy me parece que lo estoy viendo, lleno de papeles para dibujar... de telas y de pinceles... Casi no podía moverme, pero las mañanas o las tardes de lluvia, cuando no podía salir a pintar al campo, "el estudio" se convertía en un refugio aislado y dulcísimo. Así lo recuerdo ahora, mi primer taller, después del despido de las gallinas...»[1]

A aquel le seguirá el estudio de Can Pellicer, situado en el pasillo del piso del paseo de Gràcia, número 4, donde vivió tantos años. Tenía una gran ventana, mirador privilegiado para pintar el centro de la ciudad de Barcelona: el paseo de Gràcia, la calle Casp y la plaza Catalunya. Después vendrán los estudios de la calle Ramelleres, el de la Diagonal y el de la ronda Universitat.

«Tengo un "estudio", un pequeño taller de artista en el que viven, donde flotan... donde laten todos los fantasmas inconcretos de la creación inconcreta. Y en este estudio, en este taller, hay una pequeña galería colgada en el cielo como un nido desde donde se divisa la ciudad plana, el mar, Montjuïc, y la noche, las calles más céntricas, con el parpadeo nervioso de sus anuncios luminosos.»[2]

Muchas vistas de la ciudad y algunos cielos grises y encalados son de aquella época.

Pero el más importante de sus estudios, epicentro de su vida y de su obra, es lo que él llamó el Estudi gran, en su casa natal de Mollet. Punto de partida y de regreso, refugio estable a lo largo de su vida, se fue ampliando en paralelo a su colección. Fue un espacio de creación, morada familiar durante los veranos y punto de encuentro con los amigos. *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* nos lo describe y revela. Pintado desde el altillo del estudio de Mollet en 1976, se trata de un óleo sobre tela de gran formato, 180 x 261 cm, donde aparece él, su familia, sus objetos y, sobre todo, buena parte de las obras que configuran hoy la colección del Museu Abelló. El punto central es él, el «jo Abelló», como solía titular todos sus autorretratos. No es la primera vez, pues son varias las obras en las que se representa en algún rincón de la escena. Aquí lo hace emulando a Velázquez, de cara al espectador y con sus «infantas» presentes: Marta, su hija pequeña, en el piano; María del Mar, la mayor, de pie, y su esposa Paquita sentada en el banco. En todos los cuadros que Abelló dedica a este espacio, Marta está presente. No ocurre así con su mujer, que rara vez aparece en sus pinturas. Los objetos pintados perfilan a nuestro artista y su colección: los dos pianos y el instrumento de viento delatan su amor por la música. Habilitará dos partes de la casa, la Sala de la Música y el Altell musical, para acoger

1. Abelló Prat, Joan. *L'hora del te*. Editorial Mediterránea. 1961 Pág. 121

2. Abelló Prat, Joan. *L'hora del te*. Editorial Mediterránea. 1961 Pág. 161

una amplia colección de instrumentos y un espectacular fondo musical con dos colecciones: la que heredó de Carles Pellicer —con dedicatorias y partituras originales, entre otros, de Apel·les Mestres, Enric Granados o Frederic Mompou— y el Fons Clausells, con toda la correspondencia de la Asociación de Música de Cámara de Barcelona, que incluye, entre otras muchas joyas, los programas de los conciertos que la asociación organizó en el Palau de la Música Catalana entre 1913 y 1936, carteles y la correspondencia de la entidad con músicos como Igor Stravinski, Maurice Ravel o Richard Strauss.

En el cuadro también vemos el reloj de pie, herencia de su maestro y mentor, Carles Pellicer. Le llegó junto con otros muchos objetos que aquí no aparecen: la colección de esbozos, el reloj de Bouguerau, la espátula de Fortuny o la paleta de Caba. Sí vemos el paraguas negro, único patrimonio de un pastor de Mollet, con quien solía conversar mientras pintaba por los campos, que le legó como muestra de cariño. El mobiliario, las lámparas, el feto colgado del techo, los títeres, los platos en las paredes... Todo esconde una historia, un pedazo biográfico del pintor.

En *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* Abelló incluye y repinta algunos de sus cuadros. Repasarlos no solo es una forma de resumir su trayectoria, sino de conocer la importancia que tenían para su creador. No es casualidad que casi todos formaran parte de la primera donación a su pueblo natal, embrión del museo. De izquierda a derecha destacan: *Mascarada* (1953), *L'arcàngel Sant Miquel. La caiguda dels àngels* (1957), *Nu, la morena* (1951), *El mono i la mona* (1957), *Retrat del meu pare* (1945), *L'anunciació* (1952), *La Garriganga* (1947), *El Monstre d'Abelló* (1961) o *Teresa Pi Cariteu, la meva besàvia* (1942).

Todos los cuadros mencionados están hoy en las paredes del Museu Abelló y en la Casa del Pintor. Otros, que aparecen y no hemos nombrado, pasaron a colecciones privadas. También se conserva, *in situ*, la puerta que conduce a uno de los patios, con la misma intervención plástica que vemos reproducida. *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez* revela, también, el momento estilístico de Joan Abelló con un gran dominio del color y del tratamiento de la luz: la luminosidad del verano entra en el cuadro desde tres puntos diferentes y los colores de las telas representadas estallan en el suelo, que, solo, aislado, se convierte en una composición abstracta.

Joan Abelló había pintado previamente, al menos en dos ocasiones, el Estudi gran, en los años 1963 y 1969. En la primera las paredes están prácticamente vacías. En aquellos momentos disponía también de un estudio en Londres, al que acudió, fallecido Pellicer, atraído por la pintura de Turner, al que consideraba uno de los mejores pintores. En la segunda ocasión que pintó el Estudi Gran, el estilo desdibujado no nos permite identificar ni las obras ni los elementos. La colección estaba todavía en una fase embrionaria. Es curioso que, en ambos casos, la única persona que aparece es Marta, la hija pequeña.

El Estudi Gran era también espacio de encuentro con amigos y artistas. El escenario del Abelló sociable y extrovertido. Quizás emulando aquellas «horas del té» que había vivido, de joven, cuando vivía con Carles Pellicer y les visitaban reconocidos artistas e intelectuales de la época. En presencia de pintores, escultores, actores, cantantes, críticos o magos, en el Estudi gran se organizaban fiestas, recitales y encuentros artísticos. Se estrenó, por ejemplo, la obra de teatro *Aquí en el bosque*, de Joan Brossa, en 1962, presentada por Joan Obiols. Y se grabó un audio para conmemorar sarcásticamente los «¿25 años de la paz?», con Joan Brossa y Pere Portabella.

Tàpies, Hausson, Ràfols-Casamada, Eduardo Cirlot, Rafael Santos Torroella, Tharrats, Montserrat Carulla, entre otros muchos, aparecen retratados en el Estudi gran, como podemos constatar en el fondo fotográfico de la Fundación.

En la década de 1970, Abelló amplía la casa comprando terreno y edificando nuevos espacios. Traslada el estudio a la parte trasera, que llamará el Taller, y el Estudi Gran deja de ser un espacio de trabajo para acoger fiestas, tertulias, cenas y actos sociales, junto con la Sala de la Música y la Sala de la Fuente, enlazando con una tradición que arranca a finales del siglo xix, cuando los talleres de los artistas

pasaron de ser solo espacios de creación a convertirse en espacios de proyección pública.
Desde joven, Joan Abelló explicó que su gran sueño era tener un museo. En cierto modo, el Estudi gran —y la forma de organizar el resto de la casa— fueron el esbozo. Este espacio sintetiza, fija e inmortaliza la vida, obra y colección del artista. Es la clave para entenderlo y la génesis de la casa museo, que es, a la vez, el mayor proyecto de Abelló, el punto donde pintura y colección se convierten en una sola obra.

PIEZA COMPLEMENTARIA:
Algunas de las obras citadas

Mascarada (1953), donde se representa el entierro de la sardina. Aparecen diferentes personajes disfrazados, tocando instrumentos y bailando. Destaca un niño situado en el centro, enfrente de todo: Joan Abelló de pequeño. Doble presencia, pues, del «jo Abelló» que mencionábamos antes.

L'arcàngel Sant Miquel. La caiguda dels àngels (1957). Vemos un arcángel vestido de caballero con una espada en la mano, un cuadro representativo del estilo que Abelló bautizó «explosivismo», por ese estallido de color que producían sus tubos de pintura aplicados directamente sobre la tela.

Nu, la morena (1951). Una mujer desnuda tumbada sobre una cama. Forma parte de la serie de desnudos que Abelló realizó en las décadas de 1940 y 1950. Lo pintó en el estudio de Can Pellicer.

El mono i la mona (1957) representa dos monos de juguete que están colgados en el techo del estudio y que podemos identificar también en el cuadro.

Retrat del meu pare (1945), una de sus primeras obras, está pintada sobre tela de saco que utilizaban en su casa para cubrir los conejos por la noche y que él mismo convirtió en cuadro. Con un estilo muy temprano, formó parte de una de sus primeras exposiciones en Mollet.
L'anunciació (1952), de temática iconográfica religiosa. De todos los cuadros citados en *Família a l'estudi. Homenatge a Velázquez*, este es el que más se aleja de su color real.

La Garriganga (1947). Homenaje a una campesina extrovertida que acudía al mercado de Mollet. Posteriormente le dedicará también una escultura. El cuadro, todavía de una época muy temprana, nos recuerda alguna pintura de su admirado Pidelasserra, porque el personaje parece un gigante en contraste con el paisaje que le rodea.

El monstre d'Abelló (1961) corresponde al momento en que Abelló abandona el figurativismo para experimentar con nuevas técnicas y materiales.

Teresa Pi Cariteu, la meva besàvia, de los años 1941-1942, es un cuadro también de primera época que ubica aquí bajo el retrato de su padre. Es de la época de formación, cuando abundan los retratos y paisajes de Mollet.

Pepa Ventura

Museu Abelló

Fundació Municipal d'Art

Abelló 100

ANY ABELLÓ

Ajuntament de Mollet del Vallès

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació Barcelona

Àrea de Cultura